

România literară

SALA DE
LECTURĂ

25

editată cu sprijinul
Fundației ANONIMUL

și cu sprijinul
Fundației INSTITUTUL
PENTRU LIBERĂ INIȚIATIVĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 27 iunie 2008 (Anul XL). 32 pagini. 3 lei

ROMA

Embleme și principii

un eseu de Dan Hăulică

p. 24-25

Interviurile
„României literare”

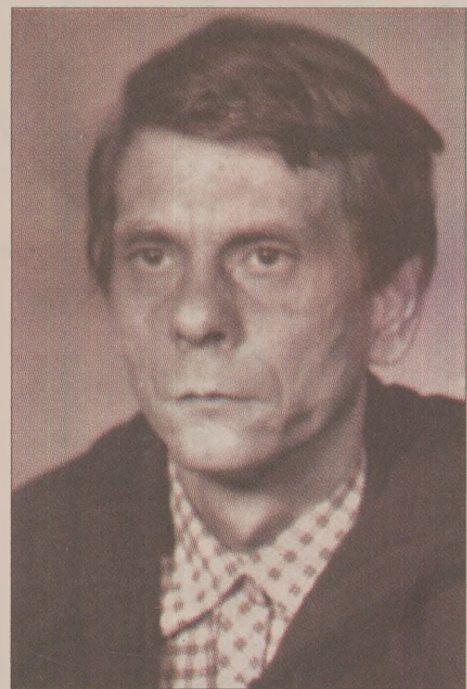
**EUGEN
SIMION:**

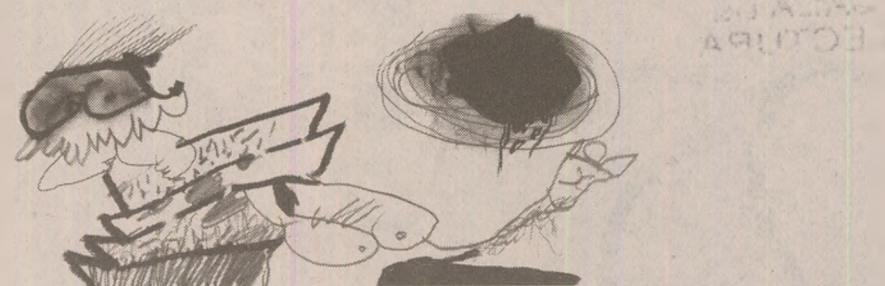
„Mi-ar plăcea
să formez
o echipă de 5-6
critici tineri...”

p. 16-18

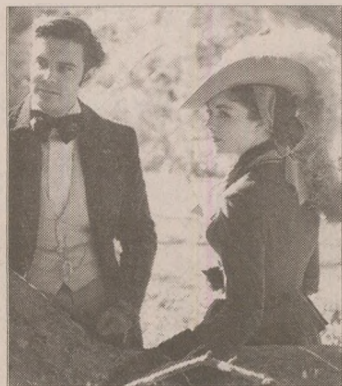
Poezii
de
**OCTAVIAN
SOVIANY**

p. 8

s u m a r

ACTUALITATEA
Literatura română la Praga de Gabriel Chifu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Și totuși, de ce n-ați votat?

CRONICA PESIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 5
Ce poți descoperi la o recitare

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 6
Un Marsyas contemporan

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Memoria lui Matelu Caragiale

Poezie de Octavian Soviany - p. 8

TROPICE SURĂZĂTOARE de Mihai Zamfir - p. 9
Vis cu Brasilia (II)

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Poezia în vremuri de ciumă de Geo Vasile - p. 9

REAȚII IMEDIATE de Alex Ștefănescu - p. 10
Răspuns unui cititor tânăr

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Marcă înregistrată

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Printre amintiri (II)

Literatura oportunistă de Ion Simuț - p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 14
Dilemele poetului în postmodernitate

PREPELEAC de Constantin Toiu - p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 15

INREVIURILE ROMÂNIEI LITERARE:
Eugen Simion: „Mi-ar plăcea să formez o echipă de 5-6 critici tineri, care să scrie cu regularitate despre literatura română”
Interviu realizat de Ioana Revnic - pp. 16-17

Critică de întâmpinare de Al. Săndulescu - p. 18

ISTORIE LITERARĂ
Amintirile lui Harry Brauner de Iordan Datcu - p. 19

ÎNSEMĂRI
Tu frunză cazi de Ștefan Cazimir - p. 19

ÎNSEMĂRI
O relectură autocritică de Ilie Constantin - p. 20

JURNAL
Note răzlețe, 2007 de Radu Ciobanu - p. 21

DANS
Amprenta de Liana Tugearu - p. 22

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 23
Mint Games - Funny Games

ARTE
Roma. Embleme și principii de Dan Hăulică - pp. 24-25

FESTIVALUL ZILE ȘI NOPTI DE LITERATURĂ
Glose sumare pe o temă dată de Ion Pop - pp. 26-27

MERIDIANE - p. 28
Automobilul roșu în atrium de Nora Iuga

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

PRIN ANTICARIE de Simona Vasilache - p. 30
Cărți pe apă

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Livius Ciocârlie - p. 31
Început și neterminat

Ochiul magic - p. 32

Pescuitorul de perle - p. 32

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**

CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 7, 8, 9, 13, 19, 28, 30), **SIMONA**

GALAȚCHI (pag. 4, 5, 6, 11, 14, 15, 31), **ECATERINA IONESCU**

(pag. 1, 2, 12, 16, 17, 18, 24, 25), **NINA PRUTEANU** (pag. 10, 20,

21, 23, 26, 27, 29, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Printre amintiri*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**

(Cehia)

Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU, MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincal,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincal RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **FED PRINT**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația Institutul pentru Liberă Inițiativă, Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, prin Administrația Fondului Cultural Național.

Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare - Groupe Sociétés Générale.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

Prima surpriză: deși era în ziua și la ora la care Cehia juca un meci decisiv la Euro, a venit public, un public curios și de calitate.

AM FOST de curând la Praga. Calătoria mea a avut o dublă motivație literară, să particip la lansarea unei antologii de poezie contemporană română și maghiară din România și să citesc versuri în cadrul unui program cultural prilejuit de Noaptea Muzeelor Pragheze. Mărturisesc vinovat că am plecat cu sentimentul că știu dinainte, precis, ce se va petrece acolo. Aveam deja în minte de la București filmul evenimentelor viitoare, film care, îmi ziceam,

nu are cum să iasă cu nimic din tipicul acestui gen de manifestări: ceva nici cald, nici rece. Din fericire, lucrurile n-au stat așa.

Încerc să rezum cum a fost. În primul rând, despre proiectul antologiei: lansarea a avut loc la Institutul Cultural Maghiar din Praga. Prima surpriză: deși era în ziua și la ora la care Cehia juca un meci decisiv la Euro, a venit public, un public curios și de calitate. (Iarăși surprinzător, la Praga s-au arătat interesați de întâlnirea cu câțiva poeți dintr-o țară din Est mai mulți oameni decât fuseseră prezenți, de pildă, cu câteva zile înainte, acasă, la Mangalia, ca să-l vadă și să-l audă pe un deținător al Premiului Nobel. Această diferență între prioritățile de interes, de preocupare ale publicului de acolo și de la noi vorbește, cred, foarte bine despre diferența de mentalitate, de nivel al civilizației existentă între cele două țări). Fără senzația aceea supărătoare, din asemenea ocazii, de improvizație, de acțiune făcută doar pentru a fi bifată, reuniunea s-a dovedit vie, serios organizată, cu traducere simultană în cască (în limbile maghiară, cehă și română) și s-a transformat într-un dialog inter-cultural adevărat nu simulat, într-o dezbatere despre literatura română contemporană.

S-a citit poezie, s-a răspuns la diverse întrebări, n-am simțit când a zburat timpul. N-a fost numai impresia mea, ci a tuturor poezilor participanți: Ioan Moldovan, Adrian Alui Gheorghe, Vasile Baghiu, Attila F. Balazs și Zsolt Karacsonyi. Seara s-a încheiat cu muzică din cele trei țări (cântată plăcut de tinere cehoaiice) și cu o degustare de vinuri îndelung vorbită. (Pofta de a sta la taifas era atât de mare încât conversația prietenească a continuat mult și bine la o berărie din apropiere...)

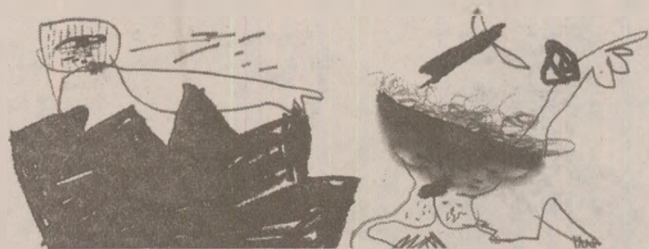
Caut să găsesc și să exprim aici formula, chimică sau alchimică, a succesului: ce anume a transformat această întâlnire poetică într-o izbândă, scoțând-o din banalitatea obișnuită, pe care o prevăzusem? Dar, probabil, întrebarea nu e corect formulată: în loc de *ce anume* trebuie pus *cine anume* și atunci răspunsul devine oarecum simplu. S-au conjugat bunele intenții și eforturile unor oameni de vocație pe care țin să-i numesc. Întâi, inițiatorul proiectului, Attila F. Balazs: poet originar din Târgu-Mureș, stabilit la Bratislava, unde a înființat o editură, AB-ART, la care a apărut culegerea antologică, el are ideea (și are încăpățânarea!) să traducă și să ducă în toate capitalele țărilor din Uniunea Europeană poeți români și maghiari din România. Până acum, a făcut deja câțiva pași (au apărut antologii lansate la Budapesta, Bratislava și, iată, Praga...) și pregătește alte etape ale Caravanei sale poetice: Ljubljana, Stockholm, Paris. În cazul său, dialogul dintre culturile europene nu e doar o vorbă, ci e o practică, el pare să fi înțeles că viitorul românilor, al maghiarilor ori al slovacilor este comun și trebuie construit împreună și pare să fi înțeles că șansa continentului nostru este să ființeze ca o însumare și o armonizare de specificități. Apoi, se cuvine remarcat Mircea Dan Duță, directorul Centrului Cultural Român din Praga. Găsesc că adună o sumedenie de calități: cultivat, politicos, exact, dar și comunicativ, cu umor, entuziast, neobosit, vorbind fluent limba cehă, aflându-se acasă și în cultura noastră, firesc, dar și în cea a țării lui Kafka (are un doctorat luat în Cehia), el a fost moderatorul care a reușit să însușească seara. Prestația lui acolo reprezintă pentru mine o confirmare a zicalei vechi: omul sfințește locul. În

Literatura română la Praga

Podul Carol

fine, a fost prezentă la lansare (ca, de altfel, la aproape orice manifestare culturală cu subiect românesc) și a contribuit la reușita acesteia doamna Libuse Valentova, care a citit versiunea în limba cehă a poemelor românești. Șefa Secției de Românică de la Universitatea Carolină din Praga, admirabila doamnă Libuse Valentova, merită din plin să fie elogiată pentru devotamentul, pentru competența cu care se dedică literaturii române, limbii române. Aș fi fericit să știu că și în alte locuri din lume aveam promotori ai culturii noastre de valoare, de anvergura doamnei Libuse Valentova. Este impresionant cât de bine vorbește românește, este impresionant cât de bine cunoaște literatura noastră, de la clasici până la cei mai tineri autori. Venind de la București, aproape nu ai cum să-i aduci noutăți: este la curent cu tot ce se întâmplă la noi, a citit cele mai recente apariții editoriale, comentează articole din presa românească de care are cunoștință de pe internet. Dumneaei se numără și printre traducătorii poezilor din această antologie. De altfel, atu-ul principal al culegerii este calitatea deosebită a traducătorilor. Alături de Libuse Valentova, îi regăsim pe colegii săi de catedră, doamna Jitka Lukesova sau pe excepționalul tălmăcitor al lui „Simion Liftnicul“, Jiri Nasinec (care, curând, ne anunță cu încântare doamna Valentova, va fi prezent în librăriile pragheze cu alte două titluri românești - un nou roman de Petru Cimpoeșu și „Hotel Europa“ de Dumitru Țepeneag!...); de asemenea, îi regăsim printre autorii versiunii cehă a poemelor pe

a c t u a l i t a t e a

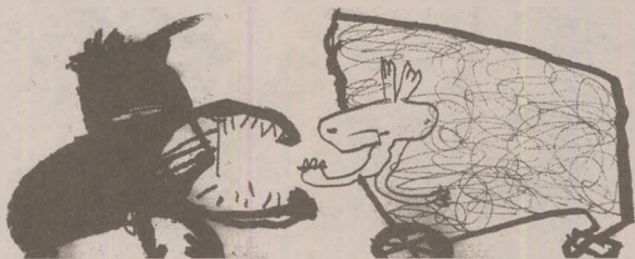
foști studenți ai acestor profesori, cum ar fi Barbora Hartigova, despre care doamna Valentova are numai cuvinte de apreciere.

Ar fi poate momentul, după atâtea laude, să aduc în discuție și scăderile antologiei. În opinia mea, ce ar fi de reproșat autorului acestui proiect este selecția poezilor cuprinși în volumul „Tahle ctvrt je nase“ („Cartierul ăsta e-al nostru“ – după un vers de Alexandru Mușina). În comparație cu lista remarcabilă pe care mi-o comunicase Traian Ștef când m-a invitat și pe mine să trimit poeme pentru această antologie (de subliniat, prima în limba cehă!...), au disparut nume ca Adrian Popescu, Ion Mureșan, Liviu Ioan Stoiciu, Aurel Pantea, Dan Coman și au apărut altele, de care s-a auzit puțin sau deloc: Dinu Virgil, Ion Petras, Angela Baci-Moise. (Îmi cer scuze față de acești poeți, poate vor fi având talent, nu știu, dar îmi exprim convingerea, cu franchețe, că ordinea logică e să se afirme mai întâi acasă ca autori și abia după aceea să fie „exportați“... E păcat, o alegere care dă senzația de arbitrar, care dă senzația că ascultă de bunul plac, iar nu de criteriul valorii, al palmaresului poate compromite chiar și o idee prețioasă, cum e aceasta.)

Ajungem, în fine, și la celălalt eveniment care mă adusese la Praga. Noaptea de 14 spre 15 iunie a fost Noaptea Muzeelor Pragheze (*Prazska Muzejni Noc*). Institutul Cultural Român s-a înscris și el în ampla acțiune, fiind singura instituție de acest tip (institut cultural străin) care și-a deschis porțile pentru publicul larg, alături de cincizeci de muzee și de galerii pragheze. O excelentă inițiativă și o excelentă oportunitate de a atrage atenția asupra artei românești. Autorii evenimentului, din nou, Mircea Dan Duță și echipa sa de la ICR Praga: Veronica Miclea, foarte tinerii referenți, Viviana Chetaru și Catalin Chiran. Cine a trecut pragul ospitalierului institut român în acea noapte a putut asista la vernisajul unei expoziții de artă vizuală avându-l ca autor pe Vasile Rață, a putut asculta poezie cehă (un recital sensibil a susținut tânărul poetă Marcela Patkova), dar și maghiară (Attila F. Balazs) ori română (autorul acestor însemnări) (trebuie să precizez că versiunea în cehă a versurilor noastre a fost citită de doamna Libuse Valentova) și s-a putut delecta cu foarte expresive momente coregrafice în interpretarea Katerinei Bednarova (dansatoare pragheză care are rădăcini românești...). Tot acum, oaspeții cehi s-au putut convinge direct și deplin cât de bune sunt vinurile românești. Programul cultural, ca și degustarea de vinuri au atras zeci și zeci, apoi sute de praghezi, oameni de toate vârstele și de bună condiție, care au venit, au urmărit atent, cu interes tot ce s-a întâmplat acolo și, părând convinși că merită, și-au lăsat adresele de internet, dorind să fie informați pe mai departe de manifestările culturale ale Institutului. Probabil cea mai puternică impresie, în această călătorie a mea la Praga, mi-a făcut-o tocmai publicul: este neobișnuit pentru noi (care trăim într-un mediu atât de „manelizat“!...) felul în care oamenii obișnuiți de acolo intră în rezonanță cu activități culturale ce nu sunt dintre cele facile, felul în care ei respira „cultural“.

Altfel, adaug pentru cunoscători, pentru cei îndrăgostiți de Praga, orașul se adevărește a fi acum, în iunie, parcă mai seducător decât oricând. Cu mirosul îmbătător de tei, cu Vltava lin șoptitoare, cu străzile medievale ori cu bulevardele elegante trăind o sârbătoare continuă, cu berăriile sale, cu palatele și catedralele sale, cu neasemuitul turn cu ceas și cu magnificul pod Carol (vai, grupurile statuare sunt toate la locul lor: sfinți, regii, eroii cehi, dar și agresorul, năvalitorul turc, caricaturizat, fiind singurul personaj de pe pod care nu e suplu, ci dizgrațios pântecos!...), cu mărcile sale culturale care se vând atât de bine, Kafka și Mucha, Biblioteca Strahov sau Hradcany, orașul Praga este o poveste fără sfârșit de care toate generațiile, fără excepție, sunt instantaneu vrăjite și definitiv cucerite.

Gabriel CHIFU

a c t u a l i t a t e a

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

SUNTEM prinși într-o capcană. Dacă mergem la vot, opțiunile noastre nu contează. Suntem mereu copleșiți de votul celor hrăniți cu aberațiile antenelor și cu senzationalismul cretinoid al lui zero tv. Dacă nu mergem, parcă încep să conteze! Această aritmetică perversă arată cât de confuz, respingător și chiar terifiant începe să devină peisajul politic din România. Încă n-am ajuns să ne împușcăm din motive politice, dar nici mult nu mai avem până atunci. Deocamdată, marii suspecți de corupție și liderii lumii interlope se mulțumesc să cumpere judecătorii și să facă înțelegeri „la masa verde” cu polițiștii.

Deși nu m-am dus să votez – și am explicat într-un articol anterior de ce n-aveam de gând s-o fac –, nu mi-am putut reprimă curiozitatea de a afla de ce n-au votat atât de mulți dintre români. Nu bănuiam că voi ajunge vreodată să ilustrez categoria românului-standard, dar iată că devin subiect al propriilor mele fantasme sociologice! Cu diferențele de rigoare, răspunsurile – irelevante, desigur, privite din punctul de vedere al unei cercetări științifice – s-au învârtit cam în două zone: scârba față de minciunile politicianilor și de complicitatea tot mai fașă dintre structuri ale statului și marii infractori. Adică exact motivele pentru care nu m-am dus eu însumi la vot. Treacă-meargă promisiunile electorale, dar agresivitatea inimaginabilă promovată prin televiziuni și ziarele aservite unor grupuri așa-numit „oligarhice” au condus la reacția previzibilă: refuzul omului de rând de a se balăcări în apele rău mirositoare ale corupției și minciunii.

Există, desigur, un risc enorm în a abandona dreptul și datoria de a-ți exprima opțiunea electorală. Și anume, de a permite tocmai forțelor pe care le detești să-și impună punctul de vedere. Vrem, nu vrem, ne identificăm cu cei pe care-i votăm. Un politician corupt și mincinos va atrage oameni care, în alveolele lor sociale, trăiesc din corupție, fraudă și minciună. Or, slavă Domnului, nu ne putem plânge în România că astfel de cetățeni ar fi puțini la număr!

Miraculos e că pe lângă majoritatea copleșitoare a celor care – din punctul meu de vedere – votează strâmb, există încă destui români care se gândesc nu doar la viitor, ci și la o viață prezentă curată. Oricum am privi lucrurile, cam o treime din voturi au mers în direcția unor formațiuni care n-au renunțat nici la ideea de europenitate a României, nici la lupta anti-corupție și nici nu încearcă să torpileze reforma morală desfășurată

– cu incredibile, constante piedici – prin CNSAS. Și pentru că am pomenit de această instituție: cum au rămas lucrurile cu Felix? A turnat sau n-a turnat? Vom afla acest lucru – vorba poetului – în timpul vieților noastre, sau în timpul vieții urmașilor urmașilor noștri?

Teleghidății canalelor de știri s-au grăbit să cânte prohodul votului uninominal. E adevărat, în destule localități ale României au ieșit învingători indivizi despre care fie că se știe că sunt corupți, fie au probleme constante și durabile cu legea. În fața unor astfel de situații, evident că ridici ochii la cer și încerci să pătrunzi misterele după care funcționează gândirea umană. Problema nu e votul uninominal: indivizii cu pricina ar fi câștigat alegerile oricum, fie pe liste, fie ca independenți. Drept dovadă, astfel de lucruri s-au petrecut și în 2004, când, de pildă, Vanghelie a renunțat temporar la calitatea de pesedist, iar alegerile și le-a adjudecat și fără sprijinul partidului. Problema e de ce partidele nu renunță la ei. Vorba vine, problema...

Astfel de situații arată un singur lucru: că românii nu dau mulți bani pe partide, dar sunt foarte sensibili la gesticulații unor personaje care reușesc să transmită mesaje puternice. Pe de altă parte, „corupții” despre care se scrie mai mult în presă decât se vorbește în tribunale s-au dovedit în suficiente cazuri excelenți manageri locali. Și Mazăre, și Falcă, și Opreșan au știut să facă destule lucruri pentru comunitățile pe care le conduc. Trec suficient de des prin Arad pentru a-mi da seama că primarul înglodat în procese de presupuse acte de corupție chiar a avut o contribuție decisivă la schimbarea în bine a orașului.

Problema e, așadar, nu că mulți indivizi suspecți de corupție au câștigat datorită votului uninominal. Problema e că justiția nu-și face treaba. Dacă acești indivizi ar fi cu adevărat vinovați, ei ar trebui să fie demulți după gratii. Cum ei câștigă proces după proces, e cât se poate de firesc ca populația să-i sprijine cu entuziasm. Lumea nu-i percepe drept profitori, ci vede în ei victime ale unui sistem care el însuși este corupt și nu lasă oamenilor „să-și vadă de treburile”. Priviți aura de martir care-l înconjoară în clipa de față pe Adrian Năstase și aveți formula după care își orientează românul simpatiile și antipatiile politice.

Catalogați cu dispreț în anumite medii, baronii, oligarhii sau simplii profitori ai sistemului nu sunt deloc lipsiți de idei și talente. Perfect organizați, posedând un al o sutălea simț al oportunităților, cei mai mulți dintre ei interpretează magistral partitura „băiatului bun”. Nici un oligarh nu se îmbogățește singur. Marii

Deși nu m-am dus să votez – și am explicat într-un articol anterior de ce n-aveam de gând s-o fac –, nu mi-am putut reprimă curiozitatea de a afla de ce n-au votat atât de mulți dintre români.

Și totuși, de ce n-ați votat?

corupți știu să creeze în jurul lor o rețea de complicități infracționale care fac aproape imposibilă descoperirea adevărului în toate amănuntele sale. Or, fără probe limpezi, fără martori dornici să facă dezvăluiri, fără păgubiți reali – în afara statului, desigur! – justiția se vede legată de mâini și de picioare.

Votul uninominal își va arăta eficacitatea – sau inutilitatea – abia la alegerile parlamentare. Cum marea majoritate a baronilor locali și-au aranjat deja locurile calde în primării sau în consiliile județene, e de presupus că batalia va fi mult mai echilibrată. Când e vorba de alegerile locale, interesele sunt la vedere, agresive și imediate. În cazul parlamentarelor, gradul superior de abstracțiune va determina electoratul la un alt tip de abordare. Firește că aleșii locali își vor sprijini din răsputeri colegii de partid – care coincid adeseori cu complicități fideli. Numai că va fi un sprijin fatalmente limitat – așa cum a fost și al președintelui Traian Băsescu pentru Vasile Blaga. Cine cunoaște psihologia românului își da seama că simpatiile (ca și antipatiile) sunt, la noi, nu doar acut personalizate, ci și volatile. Faptul că i-am votat, să spunem, pe Falcă și Mazăre, nu mă determină să votez, automat, și oamenii susținuți de ei.

Duplicitarismul e o veche trăsătură a noastră. Semnalele pe care le-am transmis spre exterior nu au coincis niciodată cu veritabilul nostru comportament în interior. Gândiți-vă la felul cum ne-am comportat înainte de a fi admiși în NATO și UE și urmărit poziția românilor față de aceste structuri după ce am devenit parte a lor. Într-un fel ne raportăm la un candidat la primărie, și altfel după ce l-am ajutat să se instaleze în fotoliul cel moale. Trecerea de la idealizare la dispreț agresiv se produce uneori în doar câteva secunde. Dacă nu mă credeți, puneți în contrast adularea fără limite a fotbalistului Mutu pe când naționala României lupta pentru calificare, și ura nemărginită care-l însoțește de când echipa a fost eliminată.

În fața acestor realități incontestabile ale societății românești, majoritatea alegătorilor s-au lăsat copleșiți de sentimentul că voința, aspirațiile și convingerile lor nu contează. Că soarta li se joacă în altă parte și că e inutil să-și consume energia luptându-se cu morile de vânt ale corupției, minciunii și nesimțirii drapate în formule juridice. În loc să voteze, românul preferă să chibiteze la televizor, îmbrăcându-și frustrările în dispreț față de sistem și neputința în lipsă de orizont. Că eu, ca intelectual sceptic și central-european nevrotic mă înscriu de bună voie în această categorie mi se pare firesc. Dar voi? ■

Calendar

6.06.1886 - s-a născut Cezar Papacostea (m. 1936)
6.06.1899 - s-a născut Franz Liebhart (m. 1989)
6.06.1914 - s-a născut Ion Șugariu (m. 1945)
6.06.1921 - s-a născut Dan Constantinescu
6.06.1931 - s-a născut Miron Georgescu
6.06.1933 - s-a născut Ion Bolduma (m. 1993)
6.06.1934 - s-a născut Gheorghe Malarciuc
6.06.1937 - s-a născut Marta Bărbulescu
6.06.1939 - s-a născut Dumitru Coval
6.06.1949 - s-a născut Felix Sima
6.06.1965 - s-a născut Valentin F. Busuioc
6.06.1991 - a murit Gheorghe Pituș (n. 1940)

7.06.1716 - a murit stolnicul Constantin Cantacuzino (n. c.1640)
7.06.1921 - a murit Luca I. Caragiale (n. 1893)
7.06.1927 - s-a născut Madeleine Fortunesco (m. 2002)
7.06.1940 - s-a născut Ion Murgeanu
7.06.1992 - a murit George Drumur (n. 1911)

8.06.1904 - s-a născut Gabriel Drăgan (m. 1981)
8.06.1924 - s-a născut Anda Boldur (m. 1996)
8.06.1933 - s-a născut Cristina Tăci
8.06.1934 - s-a născut Ion Petrică
8.06.1935 - s-a născut Victor Frunză (m. 2007)
8.06.1937 - s-a născut Gelu Ionescu
8.06.1938 - a murit Ovid Densusianu (n. 1873)
8.06.1967 - a murit Otilia Cazimir (n. 1894)

9.06.1909 - s-a născut Marius Mircu
9.06.1923 - a murit N. N. Beldiceanu (n. 1881)
9.06.1939 - s-a născut Mariana Filimon

10.06.1839 - s-a născut Ion Creangă (m. 1889)
10.06.1853 - s-a născut Ion Pop-Reteganul (m. 1905)
10.06.1896 - s-a născut Alexandru Busioceanu (m. 1961)
10.06.1921 - s-a născut Virginia Șerbănescu
10.06.1930 - s-a născut Ioan Chelsoi
10.06.1932 - s-a născut Vasile Zamfir (m. 1991)
10.06.1933 - s-a născut Iordan Datcu
10.06.1935 - s-a născut Adrian Beldeanu (m. 1994)
10.06.1935 - s-a născut Octavian Simu
10.06.1941 - s-a născut Petru Dudiuc
10.06.1979 - a murit Vasile Băncilă (n. 1897)
10.06.1979 - a murit Aurel Baranga (n. 1913)
10.06.2002 - a murit Maria - Luiza Cristescu (n. 1943)

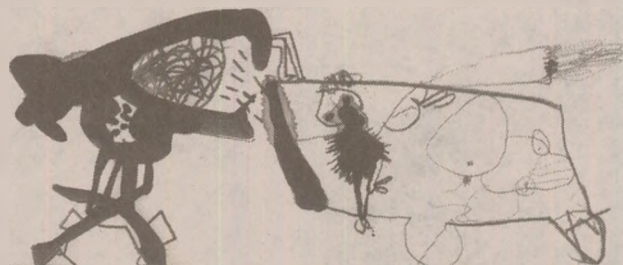
11.06.1883 - s-a născut Tudor Pamfile (m. 1921)
11.06.1901 - s-a născut Alexandru Bădăuță (m. 1983)
11.06.1939 - s-a născut Ion Andreiță
11.06.1943 - s-a născut Grigore Arbore
11.06.1946 - a murit Sofia Nadejde (n. 1856)
11.06.1995 - a murit George Uscătescu (n. 1911)
12.06.1916 - s-a născut Alexandru Balaci (m. 2002)
12.06.1916 - s-a născut Constantin Monea

12.06.1919 - s-a născut Valeria Boiculescu (m. 1984)
12.06.1922 - s-a născut Petru Vintilă (m. 2002)
12.06.1929 - s-a născut Irina Mavrodin
12.06.1932 - s-a născut Tiberiu Balint (m. 2002)
12.06.1939 - s-a născut Doru Motoc
12.06.1954 - a murit N. Davidescu (n. 1888)
12.06.1956 - a murit Ioachim Botez (n. 1884)
12.06.1977 - a murit F. Brunea-Fox (n. 1898)
12.06.1980 - a murit Andrei Ion Deleanu (n. 1903)

13.06.1926 - s-a născut Paul Miron (m. 2008)
13.06.1929 - s-a născut Al. Săndulescu
13.06.1942 - s-a născut Al. Florin Jene
13.06.1943 - s-a născut Alexandru Spănu (m. 2002)
13.06.1972 - a murit Nicolae Tăutu (n. 1919)
13.06.1977 - a murit Lazăr Iliescu (n. 1887)
13.06.2002 - a murit Gheorghe Bulgăr (n. 1920)

14.06.1818 - s-a născut Vasile Alecsandri (m. 1890)
14.06.1878 - s-a născut Ion Dragoslav (m. 1928)
14.06.1882 - s-a născut Ion Petrovici (m. 1972)
14.06.1883 - s-a născut George Ciprian (m. 1968)
14.06.1884 - s-a născut Ioachim Botez (m. 1956)
14.06.1932 - s-a născut Spiridon Vangheli
14.06.1934 - s-a născut Pavel Aioanei (m. 1987)
14.06.1983 - a murit Nicolae Dumbravă (n. 1927)

Dăcat că timpul nu ne îngăduie să facem mai des cu semenii noștri cum facem cu romanele: să-i recitim după 20, 100 sau 150 de ani. Abia atunci ne-am da seama fără greș cine rezistă și cine nu...

a c t u a l i t a t e a

VEȘNICA problemă a celor care cumpără cărți cu regularitate este spațiul. Cum ale mele, în ciuda unor minuni de valorificare a locurilor disponibile, n-au încăput în mica locuință bucureșteană, le tot duc la Brașov pe cele care nu-mi trebuie tot timpul. Dezavantajul este că de multe ori simți nevoia să te uiți tocmai în cartea din orașul în care nu te afli. Există însă și un avantaj când ai două biblioteci despărțite între ele de 175 de kilometri: în cea pe care-o vezi mai rar, poți descoperi câte o carte bună, aproape uitată, pe care n-ai mai citit-o de multă, multă vreme. În recenta mea vizită la Brașov mi-am ales din vechea bibliotecă a familiei *Madame Bovary*.

Știam atmosfera, știam, destul de aproximativ, personajele, o puteam caracteriza pe *madame*. Ce reținusem din romanul lui Flaubert era asemănarea eroinei, până la un punct, cu Don Quijote: „se smintise” citind cărți, doar că, spre deosebire de înaintașul ei, Emma avusese un sfârșit nemeritat de rău pentru o vină atât de mărunta. O femeie care se căsătorise greșit și continuase apoi să greșească, mergând din rău în mai rău în alegerile ei. (La recitare aveam să constat că tot blândul ei bărbat fusese cea mai bună alegere și, cu siguranță, singurul care o iubise necondiționat.) Dar uitasem toate detaliile, mi se șterseseră din memorie cele mai multe nume, toate personajele secundare și chiar unul principal. Pe scurt, aveam toate motivele să reîncep lectura. Am scos deci din raftul de sus al bibliotecii, unde stau la rând vechile volume din ESPLA, cu coperta lor clasică, poroasă, cartea pe a cărei etichetă stilizată scrie cu majuscule FLAUBERT – DOAMNA BOVARY.

nsă recitirea a însemnat mult mai mult decât regăsirea unui roman și a unui scriitor. Descoperirile și observațiile pe care le-am făcut au depășit filele literaturii. La cartea pe care o aveam în mână colaboraseră oameni ale căror destine mi se par la fel de demne de interes ca ale personajelor. Prefațatorul: Tudor Vianu. Traducătorul: Demostene Botez. Responsabilul de carte: Dan Grigorescu. Corectorul: Barbu Cioculescu. În anul 1956 toți aceștia, cu experiență diferită de viață și de carte (Vianu avea 58 de ani, Demostene Botez 63, Dan Grigorescu 25, iar Barbu Cioculescu 29), s-au întâlnit în sau mai degrabă *prin preajma* poveștii Emmei Bovary. Tirajul, obișnuit pentru acele vremuri, a fost de 30.000 de exemplare. Cartea fusese dată la cules într-un 29 februarie dintr-un an bisect, 1956, al unui deceniu nefast pentru istoria României. Promise ștampila cu „bun de tipar” după aproape trei luni, la 21 mai, de Sfinții Constantin și Elena (firește că sărbătoarea nu putea fi pomenită), timp în care trecuse, desigur, și pe la cenzură. Bănuiesc că prefața – cu câteva mici întorsături de frază esopice, dar și câteva „pe linie” – fusese unul din motivele zăbovei. În fine, am fost surprinsă să mă găsesc și pe mine în carte, la vârsta primei lecturi (în liceu? în facultate?), printr-un amestec eterogen de observații scrise cu creionul pe ultima filă, combinat cu versuri din șansonete de Jacques Brel. Nu m-am recunoscut, așa cum nu i-am recunoscut nici pe ceilalți. Sunt sigură că nici unul din numele din caseta tehnică nu-mi spunea prea multe în momentul primei citiri. Îl știam numai pe prefațator, criticul Tudor Vianu, (dar a cărui prezentare am citit-o abia azi, pe-atunci săream întotdeauna prefetele) și îl știam pe Demostene Botez din manualul de română, unde era pus la loc de cinste cu poezii patriotice clișeizate.

În 1956, Tudor Vianu trecuse, tehnic vorbind, de hopul istoriei, fusese reintegrat în învățământ, se reprofilase pe literatură universală și publica, refugiat în estetic și stilistic, lucruri cât mai decontextualizate. Dar, așa cum o dovedește prefața la *Doamna Bovary*, istoria și personajele ei îl preocupau totuși mai mult decât s-ar crede. *Prefața* rezistă și azi, iar un tânăr care n-a dobândit practica limbajului esopic o va citi cu la fel de mult folos ca oamenii trecuți prin comunism, îndemnați să pună accente suplimentare,

Ioana Pârvulescu

CRONICA PESIMISTEI

Ce poți descoperi la o recitare

Scenă din filmul *Madame Bovary* (1949). Regia Vincente Minnelli. Cu Jennifer Jones și Louis Jourdan (în rolul lui Rodolphe)

bune sau rele. E o prefață solidă, didactică (în sensul bun al cuvântului), concisă, cu miez. În 1956, Demostene Botez, fiu de preot, avocat, poet patriot și membru în PNJ în interbelic, devenise unul dintre susținătorii noului regim. Traducerea lui sună decent, fără a fi formidabilă, și are câteva rateuri ridice, pe care, poate anume, „responsabilul de carte” le-a lăsat așa. De pildă cocoșul, fie el și galic, dintr-o cornișă a frontonului primăriei, stă „cu o labă” pe Constituție (p. 86). Că nu e o întâmplare și că, pentru Demostene Botez, păsările au labe (probabil patru), iar nu picioare, o dovedește reluarea greșelii la p. 120, când niște porumbei își înmoaie „lăbuțe roze” în apa dintr-o streășină. Tot în anul apariției acestui roman în

românește, Dan Grigorescu, pe care aveam să-l cunosc în ultimul an de facultate, ca profesor de literatură universală (dispărut de curând dintre noi), era, de doi ani, absolvent al Facultății de Filologie (cu diplomă de literatură engleză!) și lucra ca redactor la ESPLA. Văd, cu ochiul avizat de azi, că nu avea încă experiență, dar presupun că muncise pe textul traducerii, pentru că lipsesc acele tipuri de greșeli scăpate îndeobște din fuga condeiului. În ce-l privește pe fiul lui Șerban Cioculescu, Barbu, distinsul colaborator de azi al **României literare**, cunoscut scriitor și editor, făcuse doi ani de Litere și Filozofie, nu absolvise încă Dreptul (urmat cu întreruperi: unchiul său era închis și avea să moară în pușcărie) și lucra, cum se vede, pe un post modest și onest. Barbu Cioculescu a fost un corector extrem de atent, pe care orice editură de azi și l-ar dori. Am descoperit o singură minusculă scăpare de literă, *înlorită* în loc de *înflorită*.

În ce privește însemnările mele, nu știu în ce an le-am făcut, dar constat, la a doua lectură, că mă nemulțumesc în toate privințele. Liniile de pe margine marchează paragrafe care nu-mi spun mai nimic, dar care atunci răspundeau cine știe cărei trăsături, cărei așteptări pierdute pe drum, din ființa mea. O excepție este o descriere, făcută de o servitoare unui personaj episodic, frază care m-a făcut să tresar și atunci, și azi: „Era așa de tristă, așa de tristă, că, dac-o vedeai stând în pragul casei, ți se părea că-i o draperie de doliu pusă la ușă”. Notele pe care le-am scris cu creionul pe ultima pagină se ocupă numai de tehnicile narative și de schimbările de perspectivă, ignorând esența poveștii și înțelegerea vieții. La a doua lectură m-au preocupat personajele. M-am bucurat să constat că sublinierile de acum coincid adesea cu cele pe care și le-a ales Nabokov pentru cursurile lui de literatură străină, de exemplu toate cele despre Rodolphe, bărbatul cu inima tocită de prea multe amoruri, și care nu mai e în stare să distingă accentul adevărat de cel fals: „Omul acesta cu atâta experiență nu-și da seama de deosebirea sentimentelor dedesubtul asemănării de expresii. Pentru că buze desfrânate sau lacome de bani îi murmuraseră aceleași fraze, nu mai credea decât prea puțin în curățenia acestora; ar mai trebui scurtate, gândea el, tiradele exagerate care ascund sentimente mediocre; ca și cum bogăția sufletească nu s-ar exprima câteodată în metaforele cele mai goale, pentru că nimeni, niciodată, nu-și poate exprima exact cum trebuie cerințele, nici concepțiile, nici durerile, și graiul omenesc e ca o căldărușă spartă în care batem mereu niște melodii bune să facă urșii să joace, atunci când noi am vrea să înduioșăm stelele”. Comentariul stilistic al lui Nabokov este: „Îl aud pe Flaubert plângându-se de dificultățile compoziției”.

Astăzi, la mai bine de jumătate de veac de la prefața lui Vianu și la 150 de ani de la terminarea romanului care l-a făcut celebru pe Flaubert (1857), observ, la recitare, două lucruri pozitive: că la a doua lectură înțeleg mai mult decât la prima și că e unul dintre acele romane pe care timpul nu le prăfuiește. De data aceasta nu mi-a mai scăpat povestea cu ochii Emmei, cunoscută în teoria literară, care a explicat-o în fel și chip: la plecare, negri, devin după 50 de pagini albaștri, pentru ca apoi să redevină negri. Dar esențialul e că nu mi-a scăpat povestea unor bieți oameni din care viața a făcut ce-a vrut ea, nu ce-au vrut ei.

Păcat că timpul nu ne îngăduie să facem mai des cu semenii noștri cum facem cu romanele: să-i recitim după 20, 100 sau 150 de ani. Abia atunci ne-am da seama fără greș cine rezistă și cine nu din puzderia de prieteni, amici sau colegi actuali. Fără recitare, avem toate șansele să greșim judecata de valoare. De aceea în lumea cărților e, până la urmă, mai multă dreptate decât în lumea oamenilor, citiți, ei, o singură dată. Și, de cele mai multe ori, în mare grabă. ■

comentarii critice

SĂNE AMINTIM repede de legenda cântărețului din flaut Marsyas, iscusiul satir ale cărui cântece îi fermecau pe muritori, și care, într-un moment de nefastă inspirație, a îndrăznit să-l provoace la întrecere pe Apollo, zeul protector al muzicii și mai-marele celor nouă muze. În cursul întrecerii, sunetele flautului de trestie al lui Marsyas au trebuit să se măsoare cu acordurile pornite din coardele de aur ale citerei lui Apollo, și, cum era de prevăzut, satirul va pierde în fața zeului. Cutezanța lui Marsyas va fi aspru pedepsită: va fi jupuit de viu, iar pielea îi va fi aruncată într-o peșteră din Frigia.

Până aici nimic deosebit, căci cititorul nu are de-a face decât cu o răfuială, printre altele, din suita de întâmplări ce sporesc galeria de legende exotice ale Olimpului. Numai că ciudățenia abia acum începe și asta fiindcă pielea răposatului Marsyas nu numai că nu murise, dar pe deasupra îi păstrase amintirile. O piele fără trup, dar păstrătoare a unui suflet, moștenind sentimentele și gusturile omului viu. Și așa se face că, în peștera din Frigia, pielea aceasta însuflețită, de cum auzea sunete de flaut, începea imediat să se unduiască în ritmica unui dans spontan, semn că amintirea plăcerii melodice îi revenea în minte, pentru ca, de îndată ce răsunau ciupiturile de coarde ale citerei, aceeași piele să încremenească de spaimă, ca într-un protest mut față de cruzimea destinului îndurat. În plus, pielea lui Marsyas nu avea de ales: prinsă între pereții peșterii, nu putea nici să scape de oroarea sunetelor de cită, care îi trezeau amintiri dureroase, și nici să se lase în voia melodiei de flaut, singura muzică plăcută pe care ar fi ascultat-o la nesfârșit. Condamnată să tragă după ea memoria unui trecut, stihia lui Marsyas se afla în puterea zeilor.

Vladimir Tismăneanu reprezintă ilustrarea contemporană a poveștii lui Marsyas. Prins în peștera contemporană a luptei dintre stînga și dreapta, politologul este precum un jupuit care, deși și-a dat pielea de pe el numai ca să scape de greșelile trecutului, constată cu stupeoare că semenii în morțiș sa-i aducă în urechi sunetele de coarde ale eșecului marxist. Oricîte dezmințiri și mărturisiri ar face, la oricîte conferințe ar participa pentru a le deschide ochii occidentalilor asupra tragediei comuniste, în locul sunetului de flaut al înțelegerii conaționalilor, urechile politologului vor auzi mereu imprecățiile acute ivite din zgomotul de fond al tinereții sale neo-marxiste. Și, la fel ca în incinta peșterii din Frigia, unde repertoriul melodiilor nu poate fi ales, nici Tismăneanu nu are o marjă de mișcare prea mare. Este atacat din toate părțile și, precum jupuitul Marsyas căruia nu i se dădea posibilitatea de a ieși din peșteră, nici Tismăneanu, neputînd părăsi scena războiului dintre dreapta și stînga – pe care și-a asumat-o prin cariera de politolog din ultimele decenii – nu are deocamdată o soartă mai bună.

Dar în ce constă în fond drama acestui Marsyas contemporan? În trei trăsături care, luate împreună, alcătuiesc un veritabil front de ostilitate creat în jurul său. Prima trăsătură este cea a reînvierii trecutului: mereu i se va imputa amănuntul biografic al descendenței dintr-o familie de nomenclaturiști comuniști, amintindu-i-se că, în materie de crezuri politice, nu există regenerări ideologice totale, și că a te rupe de ideologia familiei e totuna cu a-i desconsidera memoria. Că așadar, dacă pe undeva în sufletul lui Tismăneanu, s-a iscat o ruptură în materie de convingeri ideologice, ruptura aceasta este aparentă, în tot cazul superficială, și că în adîncul lui politologul rămîne un Marsyas după calapod antic: și-a lepădat pielea, dar nu și convingerile. Că așadar, după cum există bolile ereditare, al căror mecanism patogenetic este în întregime condiționat genetic, tot așa există maladii politice a căror cale de transmitere coincide cu filiația paternă, și după cum pielea lui Marsyas reacționa pe baza predispozițiilor moștenite de la omul viu, tot așa politologul nostru va rămîne prins în mănunchiul de obișnuințe mentale pe care le-a căpătat în timpul uceniciei sale marxiste. Cu alte cuvinte, cine ar putea fi pînă într-afîit de naiv să creadă că fiul unui combatant comunist care și-a pierdut o mîna în

războiul din Spania luptînd în aceeași tabără cu Valter Roman și împotriva taberei lui Moța și Marin, un asemenea fiu chiar s-a lepădat de comunism și, din marxist critic cum fusese în tinerețe, a devenit un neoconservator în linia lui Leo Strauss?

A doua trăsătură, complementara celei dintîi, stă în acuza de dezertare. Cu alte cuvinte, din cealaltă parte a peșterii, de acolo de unde se află foștii mateloși cu care a împărțit puntea corabiei comunismului mesianic, se va auzi reproșul elegiac al incriminării tovărășești: Tismăneanu ne-a părăsit, Tismăneanu ne-a trădat, Tismăneanu este un renegat. Sub unghiul încredințării punitive, vechii lui camarazi (unii trăind chiar în

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Un Marsyas contemporan

Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, ediția a III-a revăzută și adăugită, postfață de Cristian Vasile, Ed. Curtea Veche, București, 2008, 380 pag.

Vest) vor fi tot afîit de necruțători ca cei din prima tabără, cu deosebirea că acum nu i se vor mai scoate ochii pe motiv că nu s-a lepădat cu adevărat de utopia comunistă, ci tocmai pentru că a făcut-o prea temeinic. Potrivit acestei logici, Tismăneanu nu numai că a trădat idealurile stîngii internaționaliste, dar în plus dezertorul acesta jupuit de viu a devenit un luptător împotriva cauzei pe care în tinerețe o îmbrățișase. Să te întorci și să denunți anomalia de fond a comunismului, uitînd că anomalia aceasta a fost credința generației tatălui tău, este nu numai o lepădare, nu numai o apostazie, dar chiar o

Marsyas, în varianta lui Vladimir Tismăneanu, nu mai lasă loc de interpretări și de echivocuri.

veritabilă năpîrlire. Tismăneanu a năpîrlit, și-a schimbat identitatea. Și, spre deosebire de Marsyas, a cărui jupuire nu a fost urmată de o schimbare a concepției, în cazul lui Tismăneanu metamorfoza a fost reală. Afurisitul acesta s-a schimbat și pe deasupra a mai și vorbit. Măcar să fi tăcut, să nu mai fi adus vorba de crimele comunismului, să fi menajat postum amintirea celor cu care odată dăduse semne că e complice. De ce n-a tăcut?

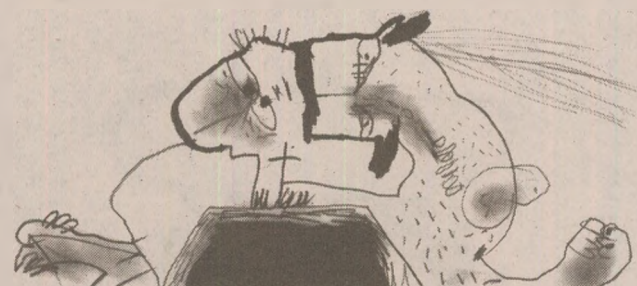
E greu de spus care din cele două stihii ale peșterii îl urăsc mai mult: cei care îl bănuiesc că nu s-a convertit sau cei care nu-i pot ierta că totuși a făcut-o. Unii nu vor să vadă în profesorul de la Universitatea Maryland decât un Marsyas în tipar antic: fără piele, dar cu aceeași gusturi. Alții văd în el tocmai un Marsyas într-o variantă pe cît de completă, pe afîit de reprobabilă: fără piele și fără convingeri.

Dacă lor îi adăugăm pe cei care se gudură pe lîngă Tismăneanu dintr-un calcul ce ține de precauția meschină a celor care vor să profite de relațiile lui, atunci ajungem la cea de-a treia și ultima trăsătură ce definește climatul psihologic ce domnește în jurului numelui său. Cei din această ultimă categorie nu au nici larma răspăcată a detractorilor și nici ranchiuna durabilă a tovarășilor trădați. Dimpotrivă, sunt calzi, mieroși și nu mai pridesc să folosească în articolele scrise apelativul „bunul meu prieten, Vladimir”. Bunătatea aceasta insinuantă și evidentă, semănînd cu o dîră de dulceată căzută din besaceaua măgularii interesate, e izbitor de transparentă în privința motivațiilor subiacente. Dacă ar fi să dau crezare tuturor celor care i-au declarat în public prietenia, nu pot defel să pricep cum de omul acesta continuă totuși să aibă atîția dușmani. Pe scurt, Vladimir Tismăneanu oferă imaginea paradoxală a unui intelectual care, în ciuda numeroaselor relații pe care le întreține, are foarte puțini prieteni. Căci, prins între malurile unei suspiciuni bilaterale și înconjurat de un alai de îngînători de complimente cordiale, Tismăneanu trăiește singurătatea omului înconjurat de o puzderie de cunoștințe. Numai așa îmi pot explica cum de un om cu atîția prieteni are parte de atîta mîrșială surdă și neîntreruptă.

Și atunci, făcînd bilanțul acestor trăsături, ce e de reținut de pe urma amănunțirii lor? Întîi de toate, că Tismăneanu este un Marsyas complet: ruptura sa de comunism nu e declarativă, ci efectivă. În al doilea rînd, pe plan internațional, omul acesta este o prezență foarte incomodă pentru cei care și-ar dori ca tragedia comunismului să fie ștearsă din memoria europenilor, fie și numai pentru a anula responsabilitățile personale și pentru a diminua consecințele pe care epidemia marxistă le-a lăsat în urmă. Într-un Occident în care hegemonia propagandă a stîngii a cultivat sistematic oroarea de fascism și indulgența față de comunism, un glas ca al lui Tismăneanu nu poate să nu provoace previzibile tresăriri de antipatie. De aceea politologul se lovește în Occident de un zid de ostilitate de aceeași consistență ca în țară. Atîta doar că din motive opuse. Simplul fapt că, asemeni unui Koestler în anii '50, omul acesta bate Europa vorbind cu orice prilej despre catastrofa genocidară a comunismului îl preschimbă într-o persoană indezirabilă. Căci nu e ușor să le vorbești de plaga marxistă unor occidentali ale căror simpatii comuniste din tinerețe i-au preschimbă în niște ființe incapabile să intuiască proporțiile tragediei. În privința aceasta, rolul lui Tismăneanu este salutar: e ca un tăun care nu-i lasă pe occidentali să ațipească în somnul complicității lor postcomuniste. Un altul în locul lui ar fi fost etichetat drept neofascist și scos din circuit. Lui n-au ce-i face, chiar și numai pentru faptul că scrie negru pe alb, reluînd o idee a Nadejdei Mandelștam, că „tăcerea împotriva totalitarismului este o crimă împotriva umanității.”

Volumul *Arheologia terorii* este o antologie de portrete demistificatoare închinată principalelor figuri ale comunismului românesc și global: biografia lor, cariera lor politică, atrocitățile pe care le-au comis. Genul de carte pentru care paleo și neo-stalinistii români îl urăsc pe Tismăneanu cu aceeași ardoare cu care detractorii lui îi contestă dreptul de a judeca comunismul. O carte pe care un Ion Iliescu, un Paul Niculescu-Mizil, un Petre Roman sau chiar un Paul Cornea ori un Ion Ianoși nu o pot citi fără să tresară de neplăcere. Așadar, Marsyas, în varianta lui Vladimir Tismăneanu, nu mai lasă loc de interpretări și de echivocuri. ■

Memoria ultimului Caragiale pare să funcționeze cu un randament superior celei a lui William Shakespeare. Craiul de la Sionu dă, prin aceasta, semne clare de schizoidie, care-l fac să le semene mai mult celorlalți decât sieși. El e un veritabil matein înainte de a fi un adevărat Mateiu.

comentarii critice

DEVENTĂ, la un moment dat, loc comun al eseisticii de la noi, împreună cu alte mici paradoxuri narative borgesiene, formula care leagă omul nu de operă, ci de unitățile indefinibile ale amintirii trebuie folosită cu maxime precauții. Dacă, în mod cu totul excepțional, la autorul argentinian un personaj oarecare primea, pe nepusă masă, telefonic, darul de a stăpâni, prin propriul efort cerebral, memoria lui William Shakespeare, e de presupus că un asemenea miracol nu trebuie extins îngăduitor într-atât încât să devină metodă critică. Ciudat era acolo, se știe prea bine, felul de-a dreptul marginal în care amintirile personale prevalau asupra acelor literare. Nu scrierea lui *Hamlet*, ci tot soiul de minore detalii biografice invadeau mintea proaspătului posesor al nemaipomenitului rezervor cultural elisabetan. Prin urmare, nici măcar ficțiunea cea mai pură nu rezolvă corect misterele analitice amalgamate în jurul literaturii.

Chiar și așa însă, există o lecție ce merită învățată dintr-un asemenea joc intelectual. Lecție fără de care remarcabilul volum apărut la Editura Curtea Veche (*Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale însoțite de un inedit epistolar precum și indexul ființelor, lucrurilor și întâmplărilor în prezentarea lui Ion Iovan*) n-ar putea găsi calea către o evaluare într-adevăr lucidă. Cel puțin într-una – cea mai consistentă – dintre părțile sale. S-a vorbit mult despre întâmplarea tristă în urma căreia manuscrisele jurnalului lui Mateiu au dispărut fără urmă înainte de a avea șansa unei transcrieri filologice bine făcute. Măna, competență dar excesiv morală, a unor critici ca Perpessicius sau Șerban Cioculescu a ocultat sau doar rezumat numeroase pasaje caustice, mâna nevăzută a destinului a făcut să se piardă o importantă colecție de pagini aparținând acestui scriitor oricum parcimonios. Reconstituirea în spirit rămâne, desigur, o variantă. Din păcate, singura.

Aici stă prima dintre mizele cărții lui Ion Iovan. Din 1 ianuarie 1935 și până în cea din urmă zi a fiului lui Ion Luca, 16 ianuarie 1936, fiecare pagină scrisă de Ion Iovan refacă, cu puterea ipotezei, rândurile însemnărilor mateine. Pentru împătâșirea atmosferei din *Craiul de la Sionu*, lectura e numaidecât plăcută și are, de bună seamă, atributele ineditului. Pentru cei mai puțin dispuși la concesii speculative, discuția aplicată pe text se vede nu doar îndreptățită, dar și absolut necesară. Nu numai din prisma câtorva – să le zicem astfel – probleme de conștiință, Mateiu cel de aici nemaifiind într-un tot al acela cunoscut din scrierile deja existente. Dar și, așa cum anunțam, din câteva pricini ce vizează în primul rând tipul de memorie al pasionatului heraldist. Lăsăm, deci, la o parte implicarea politică puțin cam prea centrală a acestuia și preocuparea susținută pentru tână generație aflată sub umbrela ideologică a lui Nae Ionescu. Ele pot indica, în fond, o filieră de cercetare de al cărei traiect diaristica lui Mihail Sebastian nu e străină. Lăsăm, din nou, la o parte câteva inexactități de genul acelor prin care Mateiu pare să neglijeze numărul real al fraților săi paterni, doar Tușchi și Luchi având, la o analiză grăbită, dreptul la vizibilitate. Esențial și deconcertant e, însă, felul în care pretinsul autor al jurnalului acestuia fraged se raportează la masca lui scriitoricească. Cartea conține, abundent, chiar fragmente din opera, celebra, a lui Mateiu Caragiale. Autocitarea ingenua reprezintă una din deprinderile netulburate ale acestui dandy de cincizeci de ani. Replici ale *Craiului*, confesiuni din *Remember*, personaje din *Sub pecetea tainei* defilează, discontinuu, în suculentele notițe finale falsificate cu artă de Iovan.

Nu reușesc să înțeleg, în ordine estetică, de ce. Și spun asta pentru că explicația dată, într-un subsol, de Ion Iovan nu mă ajută în vreun fel concludent: „Textul ultimelor însemnări mateine urmează maniera jurnalului manuscris. Transpunerea este aproape brută, adaptând doar expresia la româneasca actuală și apelând la un minim de tehnoredactare. Intenția este aceea de a conserva stilul gândului scris fără servituți, destinat exclusiv propriei relecturi. Trebuie subliniat însă că însemnările lui Mateiu Caragiale necesită note critice, lămuriri, puneri în context. Jurnalul stăpânește nedumeriri, trezește obiecții,

Memoria lui Mateiu Caragiale

dorința de delimitare, de respingere chiar. Dincolo de acestea, trei lucruri mai rețin atenția la lectură. În primul rând, autocitarea; uneori explicită, alteori nu, ea insinuează în pagini ale anului 1935 situații și exprimări din scrieri anterioare; gândul autorului se hrănește abuziv din memorie, prezentându-se drept un ins neverosimil de autarhic. În al doilea rând, sunt de urmărit citatele nesemnate, expresiile preluate. Acestea par a reproduce crâmpoie din varii scrieri eseistice, *passages non marqués*, iar în cazul în care ele sunt tipărite după 1935, ne vedem obligați a vorbi de ciudata premoniție ideatică a lui Mateiu Caragiale; uneori chiar identitatea, comportamentul unor personaje notorii din interbelic împrumută trăsături întâlnite la indivizi ai generației următoare. Sunt de semnalat câteva similitudini, coincidențe, câteva teorii *avant la lettre*, câteva fețe cu trăsături calchiate.“ (pag. 357)

Memoria ultimului Caragiale pare să funcționeze cu un randament superior celei a lui William Shakespeare. Craiul de la Sionu dă, prin aceasta, semne clare de schizoidie, care-l fac să le semene mai mult celorlalți decât sieși. El e un veritabil matein înainte de a fi un adevărat Mateiu. În acest fel, ficțiunea preia rolul de căpetenie al documentului. Și nimic – sau mai nimic în afara stilului propriu-zis – nu mai trebuie creditat. Portretele contemporanilor, cu alură de fișe clinice, trăiesc

Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale însoțite de un inedit epistolar precum și indexul ființelor, lucrurilor și întâmplărilor în prezentarea lui Ion Iovan

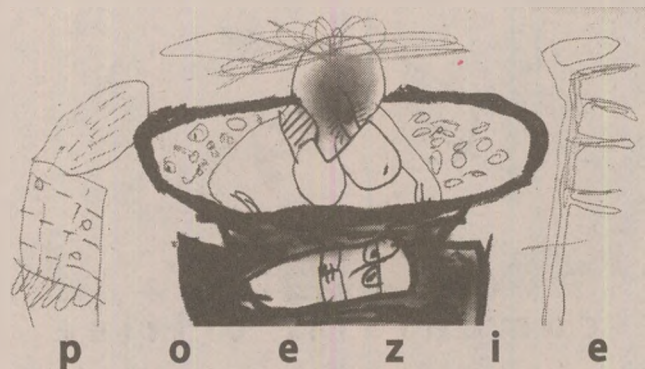
Ion Iovan, Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale însoțite de un inedit epistolar precum și de indexul ființelor, lucrurilor și întâmplărilor în prezentarea lui Ion Iovan, Editura Curtea Veche, 2008, 552 pag.

numai prin spectacolul de sarcasm pe care-l întrețin mocnit. Puțini sunt cei care scapă neatinși de maliția ageră a rafinatului prozator. Având un asemenea alibi aflat la vedere, tirul poate continua nestingherit. Cu precădere în direcția, demult clasicizată exegetic, a tatălui: „27 martie. A treia zi de aniversare a nașterii mele. Ziua în care acum cincizeci de ani, pe 14 stil vechi, Ion Luca din neamul Caragiali merge la Oficiul stării civile și înscrie, prin bunăvoință, un prunc. Mama? Păcătoasă lucrătoare la fabrica de tutun Belvedere. Tatăl? Necunoscut. Nu e, *pour mon malappris père*, nici prima, nici ultima mistificare la care se potrivește. Departe de el gândul să legitimeze copilășul. Din contră, *il change de crêmerie*, pândeste un Sf. Dumitru și fuge, se instalează singur în moșul Căii Victoriei. Curând pune ochii pe una din fetele Burelly, remarcată de Mișu Claymoor în cârd cu alde Marica, o duce la biserică și-i face apoi o pereche de copii legiuți.“ (pag. 78)

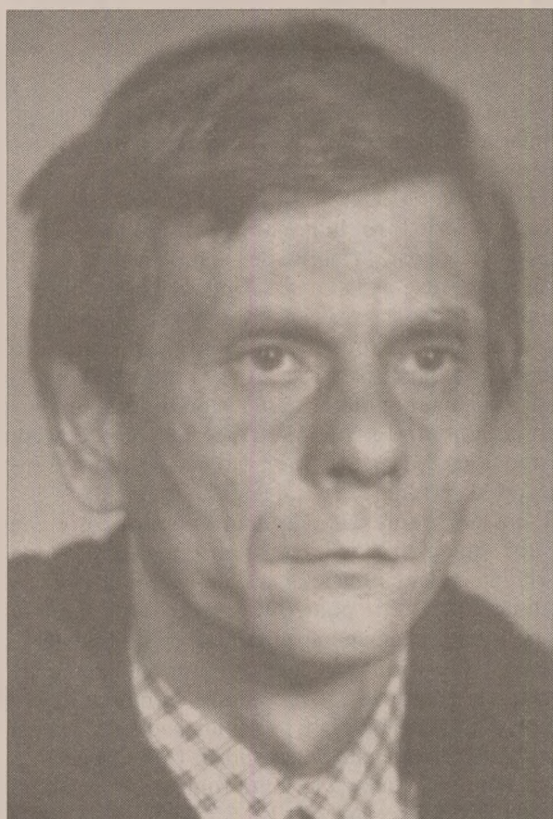
Până aici, adică până la finalul notelor cotidiene presupus mateine, avem o carte trenantă, cu bunele convingătoare și cu relele ei secvențiale, foarte precis documentată, foarte plauzibil scrisă, foarte intuitiv diversificată prin amănunte altminteri incongruente. O carte care îl confirmă și – nu mai puțin – îl expune pe subtilul cercetător Ion Iovan, autor, cu numai câțiva ani în urmă, al unei biografii pe deplin laudabile, *Mateiu Caragiale. Portretul unui dandy român*. Ce ne facem însă cu celălalt Ion Iovan, cu teribilul romancier probat, în anii 80, de *Comisia specială*?

Îl redescoperim intact. Începând cu partea a treia a cărții, un *Epistolar* de nici treizeci de pagini, evoluând pe piste poștale multiple și trasând în viteză scheme elegante într-o materie extrem de greu de penetrat. Va să zică, în cel din urmă an al vieții, Mateiu cade într-o dragoste matură pentru o scrupuloasă angajată a Bibliotecii Fundației Carol al II-lea. Ema, evreică deja ieșită dintr-un mariaj tragic, îi va umple întreagă această ultimă perioadă, la capătul căreia, *post-mortem*, fiul lui I.L. va deveni, circular, tatăl micuțului Jean Mathieu. Alt bastard, de data aceasta fără remușcări freudiene, se adaugă șirului aproape ereditar din familia Caragiale. Căsătorită, conjunctural, cu frizerul protipendadei bucureștene, Maximilian Zilverstein ajunge să plece, în extremistul an 1941, de la Fundații împreună cu toate manuscrisele mateine, pe care le va veghea cu cea mai mare grijă. Emigrând în Franța prin medierea soțului ei, ajuns unul dintre intimii lui Petru Groza și unul dintre informatorii cu patalama ai regimului, îi oferă lui Jean Mathieu o educație pur galică. Toate aceste date confidențiale se desprind din fondul de scrisori alcătuit de Iovan în finalul *Ultimelor însemnări*. Și ele nu sunt singure. În perioada deschiderii postrevoluționare, intrigat de mitul familial conservat în jurul tatălui său, cetățeanul francez Jean Mathieu Zilverstein călătorește într-o Românie bulversată de tensiunile mineriadelor pentru a oferi cuiva, oricui, fotocopiile tuturor scrierilor tatălui său. Are nenumărate tentative de contact cu elita culturală a momentului, de la Mircea Dinescu la Mircea Nedelciu, de la Andrei Pleșu la Gabriel Liiceanu, de la de la Nicolae Breban la – exact așa – Ion Iovan. Nici unul dintre ei nu se dovedește, în fierbințele zilelor de 13-15 iunie 1990, realmente interesat de generosul vânzător de *copyright*. Prilejul pentru exersarea unor portrete necruțătoare, dovedind categoric, până la nivelul nuanțelor, ereditatea. Rămân, cu citatele, în sânul clanului, lăsând bucuria cinică a celorlalți descoperiri cititorilor. Iată o mostră de probă a capodoperei locale: „Mama a ținut cu tot dinadinsul să i-o procur; comparând-o cu scumpele ei manuscrise originale, a murit de inimă rea. Nu ți-am propus niciodată s-o citești, fiind convins că îți pierzi timpul – narațiunea se desfășoară în capitala București, în jurul anului 1911 și are ca motto cuvintele lui Poincaré: *Que voulez-vous, nous sommes ici aux portes de l'Orient, où tout est pris à la légère...* Totuși, autorul a primit pentru ea brevetul de cavalier al «Legiunii de onoare!»“ (pag. 532)

Un detaliu probabil, a cărui certitudine l-ar uimi și l-ar încanta pe tatăl răciturii epistolier face ca destinatarul acestor schițe să fie un anume distins André de Jollivet. Omonimia cu o parfumerie de lux e – din această perspectivă – onorantă. Analogia cu sir Aubrey de Vere e – între aceleași restricții – revelatoare. Cu sau fără asemenea glose, Ion Iovan a dat o carte care impune, chiar și acum, aristocraticul gest al palăriei ridicate! ■

p o e z i e

octavian soviiany

17 august

Când te-ai născut tu
eram un bărbat aproape
bătrân.
Alcătuiam din
dopuri de bere
hărțile constelațiilor.
Hărțile
tuturor constelațiilor.

În timp ce tu înghițeau
prima gură de aer
eu țineam pe genunchi
disperarea. Și disperarea avea
chipul lui ceaușescu.
Era o mahalagioaică bătrână și grasă
cu chipul lui ceaușescu.

Ai învățat pe urmă să
mergi. Ai făcut câțiva pași
în direcția mea arătându-mi că ai
o pauză între vene
și o așchie de metal în
femur. Moartea ta era ascunsă acolo.

Pe atunci nu vorbeam niciodată.
Îmi trimiteai doar
desenele tale
pline de fluturi și de
pisici. O
singură dată
ai făcut,
cu linii stângace,
un sex de băiat.

Afară erau scene de muncă.
Buldozere. Macarale.
Iar sângele meu flutura
deasupra șantierelor
ca un steag negru,
căci eram un bărbat
aproape bătrân,
cu prostata mărită
și gânduri de sinucidere.
Nu-ți presimțeam încă buzele,
Forma sânilor tăi

nu se contura încă
sub hainele tale de școlăriță.
Totuși
îți auzeam uneori respirația
pătrunzând prin ferestrele înghețate,
scrâjelindu-mi pe piept
frunze roșii și ascuțite
și atunci îmi spuneam:
doar dorința și moartea
au asemenea frunze.

Mai întâi
mi-ai pătruns în cuvinte.
Vorbeam cu
vorbele tale. Fredonam
cântecele neghioabe.
Alcătuiam
din dopurile mele de bere
forma stângace a unui
sex de băiat. Mă
uitam în oglindă
și așteptam să-mi apară pe
chip
trăsăturile tale.

Pe stradă
oamenii aveau toți
chipul lui ceaușescu.
Cântau
cântece patriotice.
Până și bețivii din rahova
intonau
cântece patriotice.

Pe atunci bucureștiul
se numea ceaușima.
Semăna
cu o groapă comună,
iar în visele tale
începea să apară
un bărbat obosit
și aproape bătrân
cu o carte
subțire sub braț și puțină
cenușă
pe reverul sacoului.
Îi scoteai

cu degetele tale bondoace
de copil răsfățat
pământul din gură.

Era
pământul galben al
ceaușimei cu
duhoarea lui acră de
hoit.

Totul a devenit
pe urmă confuz.
Îmi amintesc de exemplu
de scena aceea
când tatăl tău
(un bărbat încă tânăr,
încă foarte vivace)
și tatăl meu
(cărui îi crescuse
niște iarbă pe piept
sub pământ)
își dădeau mâna
puțin stânjenți, la o masă
dintr-un local.
De telecabinele
purpurii care circulau numai noaptea
între frunțile noastre. Și de prima
ta menstruație. Viața ta de femeie
începea ca o dictatură
dintr-o țară exotica
unde arborii au
frunze roșii și ascuțite.

Sângele meu a fluturat
atunci înspre tine ca un
steag negru.

Eram un bărbat
aproape bătrân
care după ce așteptase
căderea lui ceaușescu
nu-și mai aștepta acum
decât moartea.
Un bărbat obosit
care de la o săptămână la alta
și de la o lună la alta
semăna tot mai tare cu ceaușescu. ■

Pe la finele secolului romantic, ipoteticei capitale îi mai lipsea doar o notă de religiozitate, un semn divin – și el a apărut.

Mihai Zamfir
TROPICE SURĂZĂTOARE

Vis cu Brasília

(II)

RAȘUL Brasília există din 1960, însă proiectul orașului Brasília se pierde în noaptea timpurilor, pe când țara numită Brazilia încă nu exista ca stat independent. În secolul al XIX-lea, proiectul noului oraș-capitală prinde contururi din ce în ce mai ferme.

Pe la finele secolului romantic, ipoteticei capitale îi mai lipsea doar o notă de religiozitate, un semn divin – și el a apărut. Spre sfârșitul secolului, Dom Bosco, un călugăr, fondator al ordinului Salesienilor, a avut, în luna septembrie 1883, un vis premonitoriu. „Se făcea că, între paralelele 15 și 20, ar fi existat un spațiu întins, pe malul unui lac. Și o voce mi-a spus pe neașteptate: aici va răsări un Pământ al Făgăduinței, cu riuri de lapte și miere, pământ de o bogăție fără seamăn”. Dom Bosco *dixit*. Va fi fost visul părintelui Bosco influențat de propunerile strict științifice anterioare, ori va fi fost el de origine divină? Nu are mare importanță, din moment ce milioanele de oameni care credeau în Dom Bosco, călugărul ulterior beatificat, l-au luat drept voce dumnezeiască, visul unei viitoare capitale, situate în interiorul Braziliei, iese, o dată cu Dom Bosco, din lumea îngustă a politicianilor și specialiștilor, pentru a se transforma în vis național. Ideea cuprinsese masele, după formula lansată de niște indivizi ce au avut a face mai degrabă cu infernul decât cu cerul.

Secolul romantic se încheie în Brazilia într-un mod extrem de brazilian: de îndată ce e proclamată Republica, în 1889, iar Imperiul se transformă în Statele Unite ale Braziliei, prima Constituție republicană prevedea în mod expres că „...în Planalto Central, pe o zonă de 14.400 de kilometri pătrați, ce urmează a fi demarcată, se va construi viitoarea capitală federală”. Și cu asta, basta! Brazilienii și-au luat de-o grijă și s-au comportat ca și cum, după înscirerea ei în Constituție,

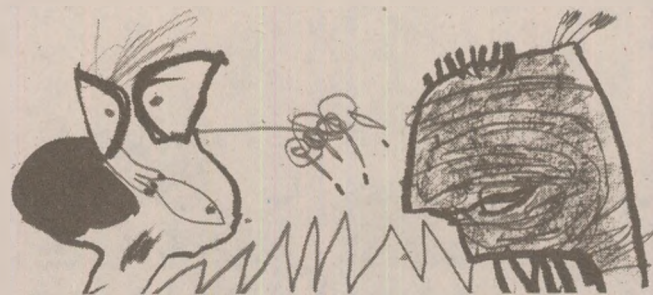
capitala ar fi existat deja. Dovadă - timp de aproape 70 de ani nimeni nu s-a gândit să-i pună prima piatră.

În fapt, realizarea înscrisă în Constituția de la 1889 s-a întins pe decenii. Până la jumătatea secolului XX, actualul oraș Brasília rămăsese tot la stadiul de vis, nutrit, ce-i drept, de visători iluștri, de la Marchizul de Pombal la „fericitul Dom Bosco”. Legenda s-a născut înaintea orașului propriu-zis. Împinși parcă de expectativa anxioasă a atîtor generații, brazilienii s-au simțit obligați în cele din urmă să treacă la treabă.

Odată fixat cu oarecare aproximație locul viitorului oraș, lucrurile au mers mult mai repede decât se putea aștepta. În 1948, un mareșal brazilian, Djalma Polli Coelho, delimitează frontierele viitorului District Federal. În 1955, un alt mareșal, José Pessoa, fixează cu precizie zona viitoare capitale, ținută însă secretă pînă în preziua deciziei finale pentru ca nu cumva să se dezlănțuie inevitabila speculație imobiliară. Brazilia intrase deja în altă epocă decît cea în care exploratorii călătoreau pe măgari pentru a ghici locul Pământului Făgăduinței.

Nu știu care fuseseră meritele militare ale mareșalilor într-o țară ce avusese ultimul război pe la 1865; ei intra însă în istoria Braziliei nu prin fapte vitejești pe cîmpul de luptă, ci prin planificarea exactă a noii capitale.

Ales Președintele Braziliei în 1956, Juscelino Kubitschek a avut în minte un singur proiect: edificarea orașului Brasília. La 19 septembrie 1956, el sancționa legea de mutare a capitalei. În cei 5 ani cit s-a aflat în fruntea țării, economia a mers prost, Brazilia a contractat enorme datorii externe, inflația a crescut la cote neliniștitoare, dar, în perspectiva timpului, toate acestea cad pe plan secund: realizarea noii capitale a șters, din memoria istorică, numeroasele insuccese ale unei președinții. O operă de artă monumentală cufundă restul în uitare. ■

Emil Brumaru
CERȘETORUL DE CAFEA

E-o nerăbdare-n fiecare flutur...

E-o nerăbdare-n fiecare flutur

De-a-și zbate-aripe-n aerul încins

De răsuflarea ta. Ciuturi își scutur

Fîntînile cînd treci și, dinadins,

Le-atingi cu palma desfăcută apa clară,

Spre-a pipăi ce rece li-e parfumul

Și lacom de noi, oamenii de-afară,

Triști mistuiți de pofte cu duiumul.

Căci trupul tău de carne iar dă iama

Prin păpădii, le pîrjolesc în pîlcuri,

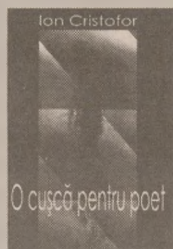
Ne-ademenesc chiar făr-a ține seama

Cu șoldurile în momeli și-n tîlcuri

Nepricepute-aieva nici de înger

Ce clipocesc ca blegii în răsfrînger...

Poezia în vremuri de ciumă

ION CRISTOFOR (n.1952, Geaca/ Cluj) este poet, critic, traducător. Editorial a debutat în anii optzeci cu poezie. Din opera sa eseistică vom aminti nu doar volumul *Scriitori belgieni* (2000), ci mai ales *Scriitori din țara Sfântă* (vol. I-III, 2000-2004), *Aron Cotruș între revoltă și rugăciune* (2003) și *Belgia sau regatul poezilor* (2007). Iată și titlurile celor mai recente cărți de poezie: *Marsyas* (2001), *Sărbătoare la ospiciu* (2004), *Casa cu un singur perete* (2004), *O cușcă pentru poet* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, 113 p.). Ne vom referi la aceasta din urmă, spunând din capul locului că talentul poetului clujean ne-a surprins. Este vorba de un simpozion cromatic cu figuranți dintr-o posibilă curte a miracolelor sub lună, cu ospiciu, spânzurați, scribi ai neantului experți în prozodie și parole de acces la o rețea în care paroxismul se realizează cu lejeritate. Cuvinte-cheie care dau o idee și mai pregnantă

despre climatul versurilor libere, rimate sau numai ritmate (efecte muzicale dar și speciale de descântec epic) tip: „Lângă mîna putredă a spânzuratului / prosperă depozitele de aur / ale frunzelor”. Erosul este și el prezent ca un seism cu replici cosmice; Ea, ispita mai tare ca omul, are puterea să declanșeze miracole, de vreme ce „tocul pantofilor ei / avea sunetul ferm al mecanismului bine uns / al ghilotinei”, trezind din somnul cel de moarte fostii amănți. Născut într-o lume în care un Cain al coșmarului va continua să ucidă și să se căiască, Ion Cristofor scrie o poezie plămădită din oximoroane, conversiuni insolite, sinestezii, paradoxuri, gândiri și imagini ce uneori ating pragul revelației: „Ca o lupoaică bezna maternă / dă țîța luminii din ultima stea”. Puțină ostentație nu strică unui poet citit, dovadă că procesează în propria dicțiune un secol de poezie, de la Jules Laforgues la Gellu Naum, să zicem: „În timp ce iluzia taie frunză la câini / scrie versuri ascute cuțitul pe o piatră tocită / din fața unei case nelocuite” sau „mortul cără în spate arbori gureși și vrăbii”. Expresivitatea ca sport extrem a unor versuri ne duce cu gândul la dicteul sub înrăurirea stupefiantelor tip marijuana sau laudanum: „Nebunia a plecat la cules de ciuperci / moartea pregătește în bucătărie dulceața de mure” ș.a.m.d. Iconoclast, parodic, sardonice, subversiv profanator, în ciuda numelui, Ion Cristofor (sfântul cu cap de câine) este autorul unei minirevoluții de limbaj poetic. Gravitatea ce nu evită cotele letale își dă mîna

cu gramatica flagrant-contrastivă a unor tablouri baroce din care nu lipsește burlescul și nici spiritul pascalian sau gratuitatea artei: „se-ndoaie cugetă trestia / trage cu mitraliera izvestia”. În climatul de involuție și degradare galopantă a miturilor și tabuurilor, abstracțiunile, stilistic vorbind, capătă virtuți antropomorfe, astfel că versurile lui Ion Cristofor, chiar și în marginea jocului de cuvinte și a umorului negru, emoționează, ridicându-se cînd și cînd pe „culmile disperării”, ca să parafrăzăm un titlu celebru. Ca de pildă aceste secvențe antologice, scrise de un exorcist cu simțul tragicului: „După-amiază cu fauni batrîni / rînjind la ferestrele zăbrele ale ospiciului / în timp ce doctorul cântă la flaut în baie / indecis dacă să folosească briciul sau bisturiul / pentru a-și secționa venele / un soare ofticos /și-aruncă sputa pe acoperișuri /prin arborii scheletici / în care vîntul persiflează umbrele spânzurate”. Pradă unor negre prevestiri, dezamăgit de lume, de depravarea muzelor și a poeziei, precum și de cartea sfințeniei, poetul nu ezită să meargă pe mîna diavolului; drept care, ca și cum ar fi consumat mescalina, scrie un edict de înfierare a păgânismului cum numai papa, dacă ar fost poet, l-ar fi putut scrie. Îl rugăm pe cititor să parcurgă textul „Zi de iarnă”, dar și „Testamentul scribului”, „O cușcă pentru poet” (aluzie la cușca de oțel din Pisa în care a fost închis autorul celebrelor „Cantos”, americanul dolcestinovist Ezra Pound.

Geo VASILE

comentarii critice

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDiate

UN ELEV de liceu din București, I.C., care urmărește ce scriu și a participat anul trecut la una din întâlnirile mele cu publicul, mi-a trimis o scrisoare încheiată cu câteva întrebări. Reproduc finalul scrisorii:

„În lucrarea dv. *Istoria literaturii române contemporane. 1941–2000*, ca și în emisiunea difuzată de TVR Cultural, *Istoria literaturii române contemporane povestită de Alex Ștefănescu*, vă întrebați retoric: «Ce s-a întâmplat cu literatura română în timpul comunismului?» Și tot dv. formulați răspunsul, pe un ton dramatic: «A supraviețuit. A supraviețuit cu mari pierderi, dar a supraviețuit. Faptul în sine că nu a dispărut reprezintă un succes.»

Dar de ce ar fi putut să dispară? Este regimul comunist într-o asemenea măsură ostil literaturii? Și-a propus regimul comunist să desființeze literatura? Nu cumva exagerați? De ce exista riscul să dispară literatura în timpul comunismului?»

Iată răspunsul meu:

Da, exista acest risc în condițiile în care și alte instituții au dispărut în timpul comunismului. Și unul dintre numeroasele exemple este parlamentul, instituția cea mai reprezentativă pentru democrație. Parlamentul a fost înlocuit de Marea Adunare Națională. Aparent s-a creat o continuitate între parlament și Marea Adunare Națională. Dar ce fel de parlament este acela care cuprinde membrii unui *singur* partid, obligați să fie de acord *toți* cu fiecare proiect de lege? În mod evident nu mai este vorba de parlament, ci de un simulacru de parlament. Se poate zice cu toată certitudinea că parlamentul în timpul comunismului a dispărut și a fost înlocuit cu o caricatură de parlament, care nu poate fi considerată parlament. Exact aceasta intenționau să facă comuniștii și cu literatura, să o desființeze prin transformarea în altceva, într-o falsă literatură, într-o caricatură de literatură, într-un instrument de propagandă.

Literatura este în esența ei o expresie a libertății. Ea nu poate fi folosită ca un instrument de propagandă, pentru că atunci devine altceva. Literatura există prin ea însăși, este o desfășurare de frumusețe, un prilej de încântare. Și orice încercare de a o aservi, de a o transforma într-un mijloc de a obține altceva decât un moment de încântare duce la deteriorarea ei, pentru că, pe cât de frumoasă, pe atât de fragilă este. Este ca un curcubeu, are o frumusețe măreață, dar și iluzorie. Splendoarea ei se volatilizează imediat. Nu putem pune mâna pe un curcubeu, nu putem pune mâna pe literatură, mai ales mâna brutală a celui care vrea să și-o aservească. Un scriitor se inhibă atunci când cineva se amestecă în actul creației. Există o stenogramă a unei discuții dintre Gheorghiu-Dej și G. Călinescu. Și Gheorghiu-Dej încearcă să-i explice lui Călinescu, care deja publicase *Bietul Ioanide*, cum ar trebui să scrie *Scrinul negru* pentru că deja știa din presă că marele critic și istoric literar, prozator, poet, dramaturg, un scriitor complet, lucra la *Scrinul negru*. Acea stenogramă ilustrează într-un mod expresiv necomunicarea între două personaje, care fac parte din două lumi diferite. Să vedeți cât de înduioșătoare și emoționantă și înfrustrătoare este strădania lui Călinescu de a simula că ascultă respectuos sfaturile incompetente și tendențioase ale lui Gheorghiu-Dej.

Dar să mă întorc la subiect. Îmi dau seama că un tânăr de azi nu poate înțelege de ce pun eu problema în termeni atât de dramatici, pentru că el nu știe și nici nu-și poate imagina ce este comunismul. Oricâte teorii s-ar face, oricâte studii s-ar scrie... Reiau o idee (remarcabilă prin clarviziune) a lui Alexandru

Răspuns unui cititor tânăr

George (din volumul *Litere și clipe*, pe care l-am prezentat în nr. 22 al revistei):

„Experiența vieții în comunism este incomunicabilă celor rămași în afara ei, așa că până și unii analiști intelectuali foarte perspicaci și insistenți (mă gândesc la excepționala Hannah Arendt) ajung să greșească tocmai prin exces de logicism.

Căci regimul comunist (cu aspecte totuși variate în multe țări în care s-a implantat) nu e doar o eroare și o monstruoasă crimă, ci și o absurditate.“

Da, așa stau lucrurile, comunismul a reprezentat în primul rând o situație absurdă, fără precedent în istorie. Nimeni nu era pregătit pentru așa ceva. Societatea cuprinde, de obicei: o elită, restrânsă numeric, formată din oameni de performanță, o imensă majoritate de oameni obișnuiți și un număr mic de incapabili sau rău-intenționați, care nu-și fac datoria față de colectivitate.

Cum funcționează o societate sănătoasă? Oamenii de valoare, capabili de performanță profesională contribuie spectaculos la progresul societății și sunt răsplătiți, aplaudați, li se fac statui. Cei care constituie majoritatea muncesc cu seriozitate și aspiră să devină asemenea celor pe care îi admiră, și unii din ei și reușesc, iar în felul acesta se împropătează rândurile elitei; iar cei care sunt incapabili, care de fapt nu produc nimic pentru societate sunt priviți cu înțelegere, cu toleranță și ajutați să trăiască. Aceasta este relația normală. În comunism, pentru prima dată în istorie, minoritatea de neisprăviți a luat puterea, a ajuns să conducă o țară întreagă; a distrus elita prin închiderea în închisori a celor mai valoroși oameni, prin obligarea altor oameni de valoare să se exileze sau prin marginalizarea lor în societate, prin umilirea lor permanentă și mai ales prin instigarea mulțimii împotriva lor. Treptat s-a ajuns la o existență inversă în care marea majoritate a oamenilor își făcuse un ideal din a semăna cu incapabilii veniți la putere, din a le imita stilul de viață.

Acum imaginați-vă această societate inversă în care oamenii de valoare sunt închiși și culpabilizați și trebuie să trăiască cu frică, în care ți-e teamă să porți pălărie ca să nu se zică că faci parte din protipendadă, în care ți-e teamă, la fel, să știi o limbă străină fiindcă asta înseamnă că-ți trădezi țara – iar o asemenea situație să dureze nu câteva luni, nu câțiva ani, ci câteva decenii... Timp suficient pentru ca membrii societății, în marea lor majoritate, să ajungă să-și facă un ideal din a-i imita pe impostorii aflați la putere. Este o imagine înspăimântătoare, dar care totuși a fost realitate. Acest grotesc stil de viață, în România, nu s-ar fi impus niciodată în mod spontan. O mie de ani să fi trecut și în România n-ar fi ajuns la putere, prin alegeri, partidul comunist. Românii au ceva luminoși, au o voioșie, o bucurie de a trăi, un respect față de oamenii de valoare, înnăscut, și ei niciodată n-ar fi optat pentru comunism, dacă, în urma pierderii războiului, România n-ar fi fost ocupată de sovietici, care i-au obligat pe români să treacă la comunism.

În momentul când a căzut această ghilotină pe istoria României literatura ajunsese, în perioada dintre cele două războaie mondiale, la o mare diversitate de forme și la rafinament. Există o literatură pentru toate gusturile, de la literatura intelectualistă a lui Camil Petrescu, de exemplu, la cărțile pentru tineri (mai puțin cultivați decât dv.!) ale lui Mihail Drumeș. Există o literatură de avangardă, dar și una tradiționalistă, există o literatură a identității românești, dar și una exotica, evocând alte spații culturale ale lumii. Fiecare putea să-și aleagă din acest galantar de mărfuri rare tot ce-și dorea. Această bunăstare a literaturii noastre dintre cele două războaie mondiale a fost brusc distrusă de încercarea regimului comunist de a desființa literatura și de a o înlocui cu o falsă literatură, cu o literatură care să fie folosită ca

literatura este în esența ei o expresie a libertății. Ea nu poate fi folosită ca un instrument de propagandă, pentru că atunci devine altceva.

material de propagandă în favoarea regimului comunist.

Care au fost metodele de desființare, cum s-a făcut, din punct de vedere instituțional, această încercare monstruoasă de falsificare a literaturii? O primă metodă a fost interzicerea cărților dinainte de război, a acelor cărți care aduceau aminte de tot ceea ce însemna libertate. S-au tipărit și trimis bibliotecilor, școlilor, universităților, broșuri cu liste de cărți interzise. În total au fost mii și mii de titluri de cărți interzise, interzise cu desăvârșire, cărți pe care autoritățile comuniste voiau să le ștergă din mintea românilor, din memoria culturală a poporului român. A fost un proces de mankurtizare (sper că ați citit romanul *O zi mai lungă decât veacul* al lui Cinghiz Aitmatov).

S-a falsificat folclorul, folclorul însuși care își datorează frumusețea tocmai autenticității și spontaneității; s-a corectat sau s-a abandonat folclorul vechi și s-au publicat cărți de folclor nou, cuprinzând versuri de un optimism infantil, confecționate de activiști. În viziunea improvizaților folcloriști, țărânul era veșnic zâmbitor, un fel de Ion Iliescu al satelor. Apărea cu un zâmbet pe afișe, apărea cu un zâmbet în poezii, era bucuros de tot ce se întâmpla, chiar și de pierderea propriului lui pământ, prin acțiunea de colectivizare forțată: „pe toate ogoarele, au venit tractoarele și-au arat răzoarele“. Erau versuri preparate în laboratoarele de partid.

Altă metodă de subordonare a scriitorilor a fost persecutarea celor care nu voiau să se supună. Zeci de scriitori au fost arestați. Au fost arestați Mircea Vulcănescu, Vasile Voiculescu, Nicolae Balotă, Ștefan Aug. Doinaș, nenumărați... sunt liste întregi. La un moment dat Petre Pandrea, care se afla în închisoare la Aiud, a întocmit o evidență a scriitorilor închiși, explicând că aceștia sunt atât de numeroși, încât s-ar putea constitui o Uniune a Scriitorilor de la Aiud.

În timpul lui Ceaușescu s-a desființat demagogic cenzura, dar responsabilitatea cenzurii revenea autorilor și editorilor; te obligau să te cenzurezi tu însuși și, dacă nu te cenzurai, oricum se afla și tot îți era retrasă cartea din librărie; scriitorii ajunseseră să scrie într-o atmosferă de teroare ideologică. Acestea erau condițiile cu totul nefavorabile literaturii, de care aveau parte scriitorii în timpul comunismului și, totuși, spuneam că literatura română a supraviețuit. Cum a supraviețuit? De ce a supraviețuit? De ce alte instituții n-au supraviețuit și literatura totuși a reușit să supraviețuiască? În primul rând a supraviețuit datorită vitalității ei. Literatura română are o foarte mare vitalitate, este o literatură de tip latin, exuberantă, ingenioasă, poate mai ușor ar fi fost ținută sub control o literatură gravă. Românii, cu firea lor inventivă, jucăușă, au reușit să găsească tot felul de forme de deviere de la interdicțiile care existau.

Literatura română a supraviețuit, dar cu mari pierderi. La capitolul „pierderi“ trebuie înregistrate nu numai deformările pe care le-a suferit, dar și textele care ar fi putut fi scrise și n-au fost scrise din cauza lipsei de libertate. Cum zice Blaga: „păduri ce-ar fi putut să fie, și n-au să fie niciodată“...

Literatura care a rezultat, în condițiile acestui permanent conflict, tacit sau zgomotos, cu autoritățile comuniste, este cam palidă. Este ca și cum într-o grădină ai așeza o lespede uriașă de piatră și ai urmări ce se întâmplă în timp cu plantele de dedesubt. În varianta cea mai tristă, ele mor, iar sub lespedeă aceea nu mai găsești decât coropișnițe. La noi însă nu s-a întâmplat așa, la noi s-a înregistrat o variantă care dovedește, repet, vitalitate: cu multă răbdare și cu multă tenacitate, plantele au reușit să-și facă loc pe sub lespede și să iasă la lumină. E adevărat că au tulpinile albicioase și contorsionate pentru că încercarea de a evada a fost istovitoare și au ieșit infirmizate, dar unele au dat niște flori de o frumusețe stranie, care merită admirate. O asemenea floare, de vis, este de exemplu poezia lui Nichita Stănescu, despre care nu-ți vine să crezi că a apărut în timpul comunismului. Dacă doar el ar fi scris ce a scris, tot am putea considera că literatura română s-a salvat. Dar n-a fost numai el, au fost zeci de scriitori care s-au exprimat, într-un fel sau altul. În *Istoria literaturii române contemporane* omagiez această supraviețuire a literaturii române. Deplâng pierderile pe care le-a suferit, dar îi sărbătoresc succesul de-a nu fi dispărut. ■

Aproape toate povestiile de aici au marca înregistrată a lui Sorin Stoica, acea respirație relaxată, dar profundă a scriitorului cu interes antropologic și retină realistă.

DE OBICEI sunt destul de circumspect în fața volumelor postume. Bunul cel mai de preț al unui autor, numele său, apare pe copertile a diferite alcătuiți și încropiri editoriale, prin strădania unor moștenitori legali sau a unor prieteni buni neîntrețuți în a compromite – prin exces de zel – imaginea scriitorului. Rareori aceste volume sunt realizate cu spirit critic, cu scrupul filologic și totodată în sensul major urmărit de opera antumă. Cel mai adesea, ele supraîncarcă abuziv dimensiunea specifică a creatorului dispărut, venind cu inedite recuperate de te miri unde, proiecte, bruioane, dedicații și glumițe scriitoricești, făcute în momentele de respirație. Moștenirea culturală, în accepția proprie a termenului, e o problemă delicată în posteritatea unui artist.

Sorin Stoica reprezintă o excepție și în această privință. Prolific, fără a fi industriuos, în cei cinci ani câți numărăm de la momentul debutului său editorial la cel al dispariției, foarte tânărul autor a lăsat în urmă texte nu numai publicabile, ci și în cel mai înalt grad reprezentative. Inițial, am crezut că paginile grupate în volumul *Aberații de bun-simț* sunt onorabile și-atât. Că ele nu-l fac de rușine pe prozator, dar nici nu-l arată la nivelul lui de maximă expresivitate. M-am înșelat. Aproape toate povestiile de aici au marca înregistrată a lui Sorin Stoica, acea respirație relaxată, dar profundă a scriitorului cu interes antropologic și retină realistă. Și, nu în ultimul rând, umorul particular, pe jumătate copilăros și pe jumătate înțelept, al celui ce scrie *io*.

Textele sunt savuroase, dar nu în detrimentul fondului. Cursivitatea nu înseamnă, în cazul de față, facilități în registrul compoziției și al efectelor. Înregistrăm o deplină familiarizare cu obiectul divers, survenită la capătul unui proces suficient de lung și de intens de explorare. Nu există, practic, subiecte importante și subiecte derizorii, teme înalte și teme compromițătoare prin banalitate, ori personaje setate, tot așa, în categorii strict delimitate. Ecranul atenției și al selecției este larg. Sorin Stoica procedează ca un reporter aflat pe teren, în mijlocul unei realități imprezibile și schimbătoare. Diferența față de jurnaliști în goana după eveniment, după faptul senzațional, nemaivăzut, nemaiauzit, e dată de perspectiva antropologică a autorului, care împinge și menține în prim-plan omul, oricât de mărunț. Mai importante decât evenimentul zilei sau al anului, al istoriei mari, sunt întâmplările ce amprentează, modifică ori, dimpotrivă, reconfirmă cursul banal al existențelor focalizate. Cartea e plină de personaje „umile”, de la tanti Căți, dactilografă într-o dugheană, la tanti Magdalena, plasatoare pe Valea Prahovei; de la un Sterică Comănescu, care-i ascunde ochelarii, în glumă, unei bufetiere, la pompierul instituției unde era angajat autorul și care, văzută îndeaproape, se arată a fi un intelectual și un filosof...

A găsi comportamentului cotidian o anumită coerență cu suport tipologic, dacă nu chiar o „întemeiere simbolică”, pare să fie pariul lui Sorin Stoica. Un pariu la vedere, făcut și reînnoit la fiecare text. Indiferent de subiect, de regim (reportericesc, confesiv, analitic, epic) și de perioada istorică dată („anii optzeciști ai copilăriei mele”, respectiv trecutul apropiat, postrevoluționar), autorul caută interfața dintre mediul socio-istoric, cu presiunile și provocările sale, și registrul de manifestare al individului pus în contexte și situații inedite. Un capitol aparte va fi, de aceea, călătoria conaționalului nostru în străinătate, o aventură în toată puterea cuvântului, urmărită în trei texte diferite: *Pisoarul lui Duchamp*, *Prezențe românești peste hotare* și *Aventurile unor români în străinătate*. Prima bucată, ceva mai ștearsă, prezintă avaturile turiștilor ex-socialiști confrunțați cu complexitățile tehnologice ale băilor franțuzești. În a doua, mai suculentă, îl vedem la lucru pe nea Jean, malacul carpatin care ajunge să subtilizeze, în Elveția, „talângile de la gâtul vacilor” (!). Preferata mea, din acest set de trei povestiri amărui, este cea cu peripețiile unei întregi familii de excursioniști, înfățișate de capul familiei într-o istorie orală – captată și pusă în pagină de acel *io* care știe când să se eclipseze. Trecerea de bariere, plata parcarilor

Marcă înregistrată

Sorin Stoica, *Aberații de bun-simț*, povestiri, prefată de Antonio Patraș, Editura Polirom, Iași, 2007, 216 p.

și a taxelor de autostradă, alimentarea cu benzină sunt episoade tragicomice dintr-o adevărată odisee. Drumul către inima civilizației e lung și cu multe obstacole. Iar povestea șoferului de Dacia este povestea noastră, a (cum zicea tovarășul Ceaușescu?) *tuturilor*. „Cum am plecat din Strasbourg, n-am mai avut benzină. Mă, dacă n-am căutat... Mă tot opream și întrebam, dar nu mai știam cum se spune la benzină, le-am arătat la ăștia rezervorul, poate se prind. Până la urmă, îmi spune unul, aaa, *essence*! *Essence*-ul benzinei pizdei mă-tii! Și ne-a arătat, era la vreo 50 de metri mai încolo o benzinărie. Am luat benzină. Frumusețea care-a fost? Trag mașina la benzinărie, vine o fetiță drăguță, zâmbăreață, cât vâ pun? Bagă acolo până crapă! Și stăteam, mă jucam cu capacul de la rezervor. Și pe capacul de la rezervor scria foarte mare *essence*, că Dacia era copiată după Renault. A fost circul după lume! După Strasbourg, continua să plouă, vedeam ceva, așa, care bara drumul, numai bariere și bariere. Mă, ce se întâmplă aici? (...) Mergeam pe autostradă pe partea proștilor, ne claxonau și tirurile. Mergeam de se zgâlțâiau și tablele de pe Dacie, și era nouă. Aveam 140 liniștit. Mai încolo, altă barieră, pregătește banii, când, haț, îmi dă un tichet, parcă-l văd și acuma. A, e bine, asta e fără bani! După *n* kilometri iar barieră, dar aici erau ghișee și era o fătucă acolo. Tu, hai să oprim undeva, că nu mai puteam, mă durea spatele. O parcare, frumos de tot, cu jucărele pentru copii. Am mâncat, mi-am făcut ditamai cana de ness. Am tras un pui de somn de vreo oră. Promisem alt tichet pentru tronson. Am pierdut acolo o groază de timp. La următorul ghișeu, să mi se facă părul măciucă. Fuseseră numai vreo 30 de kilometri și-mi luase mai mult decât de la Strasbourg și până la tronsonul ăla. P-ormă mi-am explicat treaba că în toate

comentarii critice

parcările nu plăteai nimica, dar ei probabil aveau un timp calculat, cu o viteză de, de aici până aici atât faci, în rest înseamnă c-au folosit parcările, veceurile, așa că să plătească.” (pp. 179-182).

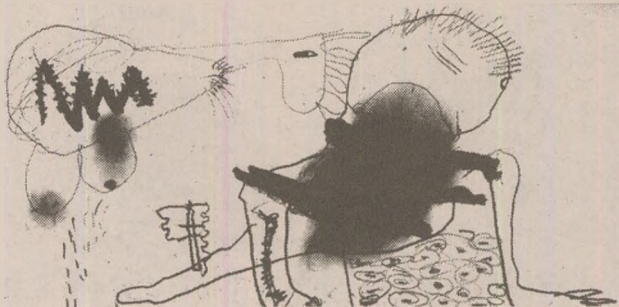
Ilustrativ pentru ambitusul și ambițiile prozei deliteraturizate (sau literaturii non-ficționale) scrise de Sorin Stoica îmi pare și *Jurnalul unui călugărițe căreia nu i s-a întâmplat nimic*. E un text pe două nivele, expunând și comentând istoria unei vieți ea însăși expusă și comentată de cea care a trăit-o. Mult mai interesantă decât biografia propriu-zisă a Eugeniei Ionescu este modalitatea ei de notație diaristică: fără nici o ierarhizare a faptelor și fără o grilă personală care să le valorizeze pe cele din universul individual și familial. În paginile megajurnalului ținut, cu o răbdare incredibilă, de această femeie devenită călugăriță la Mănăstirea Dealu, secvențele casnice se împletesc cu cele istorice, iar episoadele de viață provincială, cuminte, aproape mediocră, stau alături de consemnări ale unor evenimente internaționale fără nici o legătură cu biografia personajului. Frazele descriptive aduc astfel la un loc realități complet diferite, într-un jurnal ce ar putea figura și la rubrica prozei absurdului. Spre deosebire de Eugen Ionescu, Eugenia Ionescu nu-și calculează însă configurațiile și traiectoriile semantice. Ce s-a întâmplat acasă și în lume s-a întâmplat și gata: „Poate că Sinica e fericită că e fată. Numai sănătoasă să fie. Moașa o asigură că e voinică și frumoasă. Cu ce nume să o înscrie la Primărie? Mamei îi place Eugenia, numele fetei proprietăresei, iar nenea Mitică a adăugat un nume drag lui, de floare primăvărată, Viorica. Și Viorica va rămâne. În această zi, în Anglia, Gregory Peck suflă în cele șapte lumânări ale tortului aniversar. În Franța, Bette Davis este sărbătorită pentru cei 15 ani pe care îi împlinește.” (pp. 92-93). Ca să vezi sincronizare... „Jurnalul acesta (adaugă și vrea să spere Sorin Stoica) poate satisface obsesia textualismului conform căruia maxima performanță a pomenitului textualism ar fi recuperarea întregului text al lumii.” (p. 93).

Obsesia pomenitului textualism a fost și obsesia acestui tânăr scriitor atât de original și inovator, în aparenta lui simplitate. Desigur că el nu a reușit – cum n-a reușit nimeni altcineva – să recupereze și să proiecteze în fața noastră întregul text al lumii.

Dar trebuie spus că Sorin Stoica măcar a încercat.

CĂRȚI

- Ion Vianu, *Necredinciosul*, roman, Editura Cartea Românească, București, 2008, 160 p.
- Fănuș Neagu, *2 lei Spiridușul, 3 lei Drăcușorul*, povestiri, Editura Rafet & Alpha MDN, 2007, ilustrații de Mihaela Istrate.
- Ana Selejan, *Literatura în totalitarism, 1952-1953*, vol. I, „Bătălii pe frontul literar”, Editura Curtea Veche, București, 2008, 382 p.
- Mihai Cimpoi, *Sfinte firi vizionare. Mari scriitori români – medalioane literare*, ediția a II-a revăzută și actualizată, București, EuroPress Group, 2007, 268 pag.
- Stelian Tabăraș, *Week-end pe continent*, nuvele, prezentare pe ultima copertă de Gabriela Adameșteanu, Editura Cartea Românească, București, 2008, 244 p.
- Nicolae Dragoș, *Clipe din clipa cea repede*, poezii, Editura Realitatea, București, 2008, 244 p.
- Mihai Merticaru, *Arca lui Petrarca*, 65 de sonete, prefată de Lucian Strochi, Editura Fundației Culturale Poezia, Iași, 2008, 102 p.

comentarii critice

INTERESANTE sunt precizările făcute de Lucian Valea în direcția relațiilor lui Blaga cu Cercul de la Sibiu. Se știe că poetul a „patronat” Cercul încă din perioada revistei *Curțile Dorului* și a fost de acord cu scindarea Cercului Literar studentesc Octavian Goga al Universității din Cluj, refugiate la Sibiu, din care a provenit Cercul Literar. Profesor al cerchiștilor, e adesea înfățișat în paginile lor critice sau de retrospecție biografică (eu unul, am auzit prima dată numele lui Doinaș rostit de Blaga cu simpatie, și cu mirarea, prin 1955-1956, că nu-l cunosc!). Însă, observă memorialistul, „în convorbirile din *Bîrlog* ori cele de la Valea Vinului, anii sibieni nu i-au stimulat niciodată lui Blaga evocări stăruitoare. Uneori pomenea, ce-i drept, de burgul medieval, dar în împrejurări în care zgîndărirea jarului mocnit din parte-mi ar fi putut să însemne ireverență”. De ce oare? Cercul Literar a publicat în ziarul *Viața*, condus de Liviu Rebreanu, în 1943, faimosul său *Manifest*, redactat de I. Negoieșcu, care, adresat lui E. Lovinescu, susținea primatul esteticului și nevoia disocierii valorii estetice de celelalte, blamînd „acel spirit sămănătorist al confuziilor”, ce renăștea în Ardeal „ca o permanență, ca o stare de spirit retrogradă și profund dăunătoare evoluției artistice”. Reacțiile au fost diverse, pe un cadran mergînd de la respingerea ritoasă din partea inteligenței tradiționale pînă la aprobarea unor critici importanți precum, firește, adresantul, Vladimir Streinu și Pompiliu Constantinescu, cel din urmă socotind că actul tinerilor sibieni deschide „larg porțile penetrației criticii estetice lovinesciene dincolo de Carpați”, și dezaprobind, la rîndul său, „lipsa gravă a unei conștiințe estetice” în spațiul în cauză. Cu adaosul că „poziția ideologică a lui Blaga ca și opera lui literară împacă estetismul cu spiritul etnic, împacă particularismul românesc cu universalul”. Or, în *Manifest* Blaga nu e nici măcar menționat... Ne putem lesne imagina decepția sa din partea unor tineri pe care-i prețuise ca studenți. „Ignorarea cu care fusese tratat, subliniază memorialistul, nu-i va fi convenit, personalitatea lui fiind cu mult mai potrivită pentru adresarea unei mărturisiri de crez estetic, în împrejurările de atunci, din acel moment istoric de cumpănă”. Să aibă oare dreptate Lucian Valea, cînd, alături de consemnarea întristării marelui Blaga, consideră că sub egida acestuia „s-ar fi putut preconiza mai convingător necesitatea unei noi orientări pentru literatura transilvană, orientare ferită și de excesele etniciste dar și de intoleranțele estetizante”? Oricît de seducător ar apărea gestul d-sale de arbitraj postfactual (deși sintagma „intoleranțe estetizante” e, să admitem, ea însăși nu tocmai tolerantă!), avem totuși impresia că E. Lovinescu a fost punctul de reper cel mai potrivit al demersului avîntat al cerchiștilor. Cu atît mai vîrtos cu cît tendenționismul advers structurilor estetice pe care-l aveau în vedere în timpul războiului avea să fie urmat de un tendenționism cu mult mai virulent care a prejudiciat în chip monstruos nu doar esteticul ci întregul cîmp al culturii românești. Intuiția lor istorică n-a greșit...

Și acum cite ceva despre relațiile lui Blaga cu *Steaua*. Aprecierile lui Lucian Valea sună prea idilic: „Singuri steliștii, în frunte cu Baconsky, și, mai apoi cu Aurel Rău, primindu-l cu dragoste, îl vor face să se simtă printre ei, în colțul acela de insulă binecuvîntată, din care poetul poate convorbi cu destinul”. Chiar dacă Blaga a publicat în mensualul clujean, în 1954, un text convențional, *Rînduri pentru pace*, și apoi, în 1956, un șir de poezii traduse,

Gheorghe Grigurcu

Printre amintiri (II)

să nu uităm că steliștii reprezentau, chiar dacă animați de un anume liberalism, un domeniu al literaturii oficiale, subsumate propagandei și deci net diferențiate de poziția de permanentă rezervă a lui Blaga. Noncolaboraționismul său nu se putea armoniza întrutotul cu o variantă, fie și îmblinzită, a producției literare „pe linie”. Cînd, în cursul convorbirilor subsemnatului cu Blaga, venea vorba despre steliști, poetul surîdea ușor, cu subînțeles. Într-o zi am menționat cîștigul bănesc considerabil în epocă al lui A. E. Baconsky, care își permitea nu doar veșminte de lux, ci și, după cum a adăugat, autorul *Poemelor luminii*, achiziționarea unor tablouri și mobile scumpe. „Ce vrei, a concluzionat Blaga, el s-a obișnuit cu un anume standard de viață și ar face totul ca să-l mențină”. Întîlnindu-mă în acea perioadă atît cu Blaga, cît și cu Baconsky, mi-am dat seama că ultimul e oarecum gelos pe marea reputație a celui dintîi și că, socotindu-l aparținînd trecutului, ar dori să dobîndească o poziție similară în planul, cum spunea el, nu al „realismului socialist”, ci al „umanismului socialist”, cu perspective „nespus de largi”. „Blaga e depășit, face parte dintr-un capitol

F Lovinescu a fost punctul de reper cel mai potrivit al demersului avîntat al cerchiștilor.

al istoriei, nu-l putem reînvia, nu-l putem continua. Pe cine ar mai putea interesa azi niște poeme despre îngeri? Blaga e mort ca și Dumnezeuul lui Nietzsche”. Îmi e jenă să-mi imaginez gestul obscen la care s-a pretat pe stradă Baconsky, la întîlnirea cu Blaga, relatat de I.D. Sîrbu, dar nu pot a nu vedea altfel raporturile marelui creator relegat cu *Steaua* decît la modul echivoc al unei „deschideri” a revistei însoțite de o (in)dispoziție concurențială a conducătorului său. Interesul autorului *Cadavrelor în vid*, culegere ce avea să urmeze, se îndrepta pe atunci spre Arghezi, de curînd reoficializat, a cărui amabilitate, care s-a tradus într-o apreciere superlativă ce-l va fi entuziasmat pe prezumțiosul tînar bard clujean, atîrna mai greu în cumpănă decît opinia ostracizatului Blaga. Nu uit nici asiduitățile pînă la un unghi al obedienței nu tocmai elegant pe care același Baconsky le îndrepta înspre un alt favorit de excepție al zilei, președintele temut al Uniunii Scriitorilor, Mihai Beniuc, care vizita periodic Clujul. Lucrurile se leagă oricum în sensul defavorizării din partea lui Baconsky a marii personalități din preajma sa, fără șansa vreunei reîntrări în circuit. Benevolența sa de care s-a făcut caz față de Blaga nu putea fi decît ambiguă. Și încă o împrejurare îmi coroborează opinia. Cînd i-a apărut lui Blaga, în 1957, volumul *Tălmăcirii din lirica universală*, Aurel Gurghianu mi-a propus să-i fac o recenzie pentru *Steaua*, pe un ton ușor ironic: „dacă tot te întîlnești cu Blaga, n-ai vrea să scrii” etc.? Spre stupefacția mea, textul apărut în revistă, cred că unicul în România aceluia timp închinat cărții în cauză, conținea cuvinte ce nu-mi aparțineau, asupra cărora n-am fost încunoștiințat în prealabil, de mustrare, Doamne, privitoare la lipsa de orientare a traducătorului către producțiile poetice cu caracter social. Aflînd cele întîmplate, Blaga a zîmbit subțire, ca și alte dăți. Lipsa de probitate a steliștilor din acel moment avea să aibă o urmare tardivă, după 1989, cînd cîteva pene (de exemplu cea colerică, a lui Mihai Drăgan, în *Literatorul*) s-au năpustit asupra-mi pe motiv că... l-am jignit pe marele poet aflat în dizgrație.

Fototeca României literare

Foto Ion CUCU

Arnold Hauser cu Franz Storch.
În plan secund Marin Sorescu și Al. Paleologu – 1972

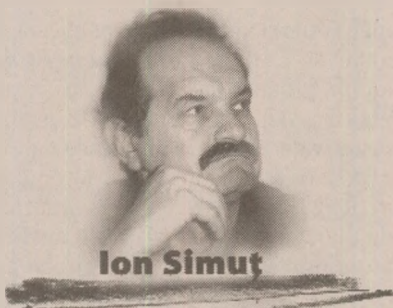
Lucian Valea, *Alți oameni pe care i-am iubit*, Ed. Pergamon, 198 pag.

in punct de vedere moral, oportunismul înseamnă o pliere lipsită de principialitate și de onestitate pe o situație conjuncturală care îi aduce scriitorului înrolat profituri personale.

AR FI POATE mai simplu și mai transparent să o numim literatură pro-comunistă. La celălalt pol, ca atitudine față de regimul politic, s-ar afla literatura anti-comunistă. Însă, cum dorim să stabilim și să definim o tipologie valabilă pentru orice dictatură, indiferent de coloratura ei, ar fi mai bine să denumim *fenomenul* colaborării cu puterea de orice fel, de stânga sau de dreapta. Astfel încât prin noțiunea de literatură oportunistă, având un caracter mai general, desemnăm atât o literatură pro-comunistă (în Uniunea Sovietică a lui Lenin, Stalin și a succesorilor), cât și una pro-nazistă (în Germania lui Hitler) sau pro-fascistă (în Italia lui Mussolini). Sintagme sinonime ar putea fi: literatură oficială sau literatură propagandistică. Ea este dictată, solicitată imperios și promovată de regimul politic care o comandă. Trebuie să facem o distincție categorică între comanda socială, ca principiu sociologic al oricărei epoci literare (principiu ascultat sau nu de către scriitorul liber), și comanda ideologică, impusă prin exigențele indiscutabile și insurmontabile ale partidului unic. Ne vom referi în continuare la cazul special al literaturii oportuniste în comunism.

Oportunismul înglobează trei aspecte: politic, moral și estetic. Din punct de vedere politic, literatura oportunistă trebuie să exprime o adeziune clară, indubitabilă, manifestă, față de puterea zilei. Este deci, prin excelență, afirmativă față de prezent (pro-comunistă) și negativă față de trecut (anti-burgheză), consimțind să fie un instrument politic docil în mâinile partidului comunist. Sensurile acestei lupte politice, implicarea categorică, entuziastă, în construcția regimului politic comunist, exprimă rațiunile sale de existență. Din punct de vedere moral, oportunismul înseamnă o pliere lipsită de principialitate și de onestitate pe o situație conjuncturală care îi aduce scriitorului înrolat profituri personale (beneficii materiale, privilegii nemeritate), în dauna propriei literaturi. Convingerile intime ale scriitorului nu mai contează în fața cerințelor unei autorități politice care nu are nici o competență estetică, deși o pretinde. Literatura nu mai este o reprezentare a propriei subiectivități a scriitorului, ci o reprezentare lozincardă a programului dictatorial al unui partid, substituit al unei clase, iar prin aceasta al unui spirit colectiv și colectivist. Ca și individualismul în plan social, gratuitatea maioreșciană a artei este o erezie în planul fals estetic al acestei opțiuni fără alternativă. Pentru scriitorii literaturii oportuniste nu există decât arta cu tendință, la modul gherist cel mai sociologizant și mai vulgar. Dacă regimul e al muncitorilor și al țăranilor, și literatura trebuie să fie a muncitorilor și a țăranilor – ceea ce înseamnă, într-o primă traducere directă, o literatură cu muncitori și țărani comuniști, *pentru ei*, ca accesibilitate, și în *favoarea lor*, ca atitudine explicită. În anii '50 de la noi, se putea numi și s-a numit foarte bine o literatură proletară, opusă doctrinar literaturii burgheze, repudiate și contestate. Din punct de vedere estetic, oportunismul compromite literatura prin servilism, ideologizare și tezism – nu e nevoie de o demonstrație specială pentru a dovedi această alterare profundă a oricărei scrieri impregnate de dogmatism.

Oportunismul are o anumită evoluție din 1948 până în 1989, dar nu-i foarte diferit în substanța lui ideologică și în rezultatul pseudo-estetic de la o etapă la alta. Putem să-i găsim explicații și justificări mai mult sau mai puțin credibile, după cum a evoluat dictatura comunistă. Într-un articol din **România literară**, martie 1990, Bujor Nedelcovici propunea o disociere între etapele oportunismului, disociere care înseamnă și o vinovăție diferită ca implicare politică posibil a fi tratată drept colaboraționism. În anii 1950-1964 ar fi existat un „oportunism explicabil”, scuzabil prin severitatea constrângerilor, care ne-ar putea face să credem că nu se putea altfel; deși – răspund eu – am văzut prin demnitatea și rezistența lui Lucian Blaga și V. Voiculescu că se putea și altfel, cu condiția să nu vrei să fii publicat imediat. Pentru intervalul 1964-1971, Bujor Nedelcovici propune sintagma de „oportunism naiv”, probabil din motivul deschiderii minime pro-occidentale, care dădea speranțe și crea o falsă impresie naivilor. O a treia etapă ar fi „oportunismul rușinii”, din anii 1971-1989, când a mai crede în promisiunile regimului comunist însemna să nu vrei să vezi înșelătoria ideologică, atât de evidentă. Clasificarea lui Bujor Nedelcovici

Ion Simuț

Literatura oportunistă

adoptă un criteriu moral și gradează vinovăția crescător din 1950 spre anii '80 – ceea ce ne-ar putea face să credem că A. Toma e mai puțin vinovat decât Adrian Păunescu. Ne-am pierde în aceste inutile disocieri, dacă am persevera. Nu aș vrea să trag concluzia că oportunismul e același, indiferent de epocă, din toate punctele de vedere. Din punct de vedere moral e același, e mărturia aceleiași lipse de demnitate, luciditate, onestitate și spirit critic. Din punctele de vedere politic și estetic poate părea diferit, pentru ca se schimbă conjuncturile și formele de adaptare.

Dacă am pune alături ce cer artelor Lenin, Stalin, Gheorghiu-Dej și Ceaușescu, am vedea că exigențele ideologice nu sunt foarte diferite, după cum nici literatura oportunistă nu are prea multe modalități de răspuns. Se îmbogățesc formele de exprimare a unora și acelorași clișee. Rămân neschimbate triumfalismul, entuziasmul construcției comuniste, apologia muncitorului, a muncii, a omului nou și a vieții noi. Optimismul obligatoriu răzbate în lozinci versificate, îndemnuri mobilizatoare, încrederea în viitorul mare, confirmarea politicii partidului. Cultul conducătorului iubit ridică statuia pe un soclu din ce în ce mai impunător. Poezia își face datoria față de prezent prin imnuri și ode înalte partidului unic, omagii succesive lui Stalin, Dej, Ceaușescu, montaje literare patriotice și partinice, poeme epic-eroice, apoteoza „epocii de aur”.

A. Toma dezvăluie din titlul antologiei sale de autor necesitatea de a cânta optimist viața și a ignora total tema morții. *Cântul vieții* (ed. I, 1950; ed. II, 1951, cu o prefață de Ion Vitner) reflectă toate obligațiile epocii: caracterul anti-burghez, glorificarea luptei de clasă (ca în *Imn pumnului ridicat*), modelul eroismului sovietic, imnuri partidului, republicii, femeilor antifasciste etc. – vehiculare a tuturor clișeelelor. *Jelania poetului evazionist* caricaturizează vechea poezie: „Sunt spectrul vechiului poet –/ Individualist estet,/ Suprerealist, obscurantist,/ Hermetist, evazionist –/ În sfârșit, «fostul» scriitor,/ Sedentar bugetivor,/ Cântând ce se plătea în piață:/ Moartea, neantul, sila de viață,/ și obligatoria oroare/

comentarii critice

De națiunile conlocuitoare“. Epoca s-a schimbat și norodul a lichidat „moșierimea, ciocoimea, bancherimea, profitorimea, trântorimea, plus tronul regal“, aruncându-i „Ca pe niște balegă de cal/ Peste răpa prăval“. Poetul trebuie să coboare din turnul de fildeș și să se adapteze. Ritmul versurilor și rimele sunt de un comic involuntar: „Eu astralul cântăret/Îngheț!/ Cad din lună./ Nu-i a bună./ «Arta pură» nu mai are preț./ Bate vânt de furtună./ Vremuri noi cer altă strună./ Să mă adapt?.../ Oare mai sunt apt?...“ A. Toma s-a adaptat atât de bine conjuncturilor încât poezia lui nu poate fi scoasă din context, rămânând definitiv în robia lui, ca un scrib fără o minimă independență.

Retorica și simbolistica poeziei oportuniste se clădesc în jurul unor motive de sorginte biblică, motive a căror origine rămâne ascunsă, cum e de pildă metafora luminii. Întunericul e al epocii burgheze, „obscurantiste“. Lumina emană din istoria noastră, din geografia noastră, din documentele de partid, de pe fețele conducătorilor și ale muncitorilor. Un tur de forță în resemnificarea unui simbol vechi îl face Mihai Beniuc în poemul *Mărul de lângă drum* (datând din 1954, inclus într-un volum de autor în 1955), prezent în manualele de liceu, la clasa a XII-a, până în 1974-1975 (eu l-am mai prins în lista canonică). Mihai Beniuc deturbează sensul biblic: mărul ca simbol al cunoașterii și tentație a păcatului. Se îndepărtează și de sensul moral curent, situându-se tocmai la antipodul conotației negative din sintagma consacrată „mărul discordiei“. Mărul-pom al lui Mihai Beniuc e simbol al comuniunii și al dărniciiei naturale, iar mărul-fruct, roșu, „fruct slăvit“ (cum scrie un comentator din epocă), are „semnificația revoluției mature“. Mai concret, mărul beniuccian e simbolul poetului comunist ce oferă poporului roadele creației sale: „Sunt măr de lângă drum și fără gard,/ la mine-n ramuri poame roșii ard./ Drumetule, să iei fără sfială,/ Că n-ai să dai la nimeni socoteală./ Iar dacă vrei s-aduci cuiua mulțam,/ Adu-l țăranii ce sub mine-o am“. Într-un volum de *Analize literare pentru bacalaureat și admiterea la facultate*, Zaharia Macovei dezvăluia această polemică implicată: „E de mult depășit deviantul sens biblic al mărului păcatului original, acum fiind gândit într-un context istoric concret. Merele roșii au semnificația revoluției mature. În al doilea rând, merele dăruite poartă semnificația zilelor socialismului victorios. Acesta e miezul ideologic inculcat de poet versurilor sale“ (Ed. Didactică și Pedagogică, 1973, p. 291). Merită să mai citez un fragment din această interpretare didactică supralicând vizibil valoarea, reprezentativitatea și simbolurile: „*Mărul de lângă drum* e o poezie programatică evident inspirată din realitățile vieții noastre socialiste. Ea nu putea fi scrisă înainte de 1944, cu tot complexul de simboluri pe care poetul îl folosea atunci. Mărul nu putea rodi așa pe atunci“ (ibidem, p. 296). Afirmatia din final instrumentează rizibil opoziția dintre socialism și epoca anterioară, incluzând aluzia la altoiul lui Miciurin. Comunismul deșist e considerat superior oricărui trecut!

Ca și A. Toma sau M. Beniuc, Nicolae Dragoș crede în poetul sufletului colectiv conectat la cerințele partidului: „Poetul este chemat și este dator să fie prezent cu versul la sărbătorile patriei sale, ale poporului său. Poemul va năzui, în asemenea momente, să capteze, în lanțul metaforelor, sentimentele și certitudinile multitudini“ – scrie autorul într-o scurtă prefață la volumul său *Pentru eterna vatră românească* (Ed. Militară, 1983). Structura cărții relevă noua ierarhie a temelor, reflectând cultul altei personalități. Prima secvență, intitulată *Al patriei erou între eroi*, este dedicată lui Ceaușescu, izvorât sacramental și izbăvitor din istoria națională: „E viața lui o flamură ce-și trage/ flacăra sacră din adâncii istoriei./ Prin fapte de erou ales cărmaci e/ ce-a dus către victorii muncitorii...// Fiu curajos al strămoșești glee/ în care două clase și-au dat mâna/ – cum se-mpreună apa cu țărâna –/ spre-a crește rodul noii Românie./ Conduce demn poporul și vitează!/ El vrea ce vrea poporul, și ce speră!/ E soarele stăpân în țară azi/ și-i luminează comunistă eră“. A doua secvență, abia a doua, e consacrată partidului, „inima multimei“. Pe locul trei sunt patria și istoria, „lumina din adânc“, iar la final „glasul românesc de pace“. Ceaușescu e însă în fruntea tuturor: partid, patrie, popor, istorie – *deasupra* lor. Nicolae Dragoș transcrie bine spiritul epocii ceaușiste. ■

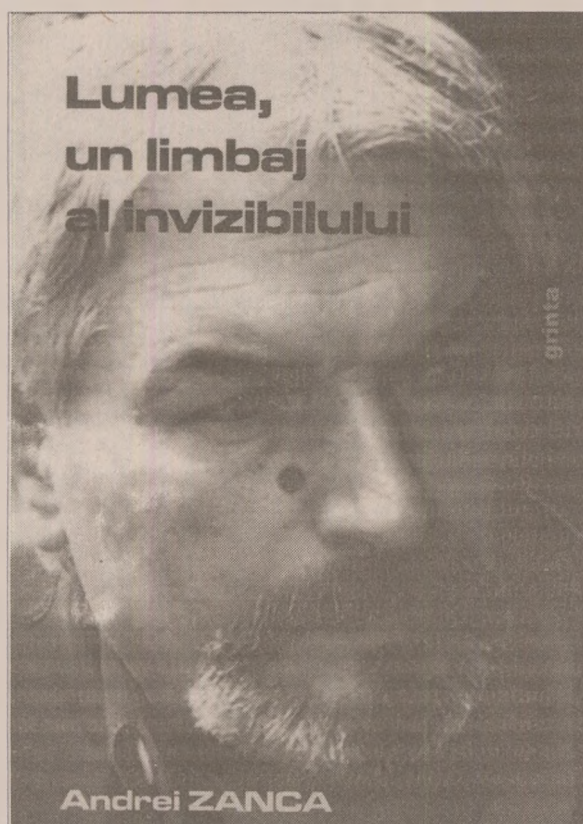
(va urma)

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Dilemele poetului în postmodernitate

Andrei Zanca, *Lumea, un limbaj al invizibilului*, eseuri, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008, 216 pag.

U O GENEROZITATE și o bucurie a solidarității deloc specifice lumii noastre literare, în care invidia, ranchiuna, contestarea și negarea au devenit cuvintele de ordine, poeta Letiția Ilea joacă, de ceva vreme, rolul unui neobosit promotor literar al colegilor ei de generație (optzecistă).

Periodic îmi trimite cărți sau îmi telefonează pentru a-mi atrage atenția asupra vreunei apariții recente de excepție. Și trebuie să recunosc, până acum, niciuna dintre cărțile recomandate de ea nu m-a dezamăgit. Pentru a da un singur exemplu, Letiția Ilea este cea care mi-a pus în brațe excelentul (apreciere confirmată de puzderia de premii câștigate în ultimul an) roman al lui Horia Ursu, *Asediul Vienei*. De curând, prin intermediul Letiției Ilea am primit cele mai recente cărți ale lui Andrei Zanca. Nu că Andrei Zanca ar mai fi avut nevoie de vreo recomandare, dar mă tem că în București șansele de a găsi volumele publicate la editurile Echinox și Grinta din Cluj-Napoca nu ar fi fost din cale afară de mari. Dacă volumul *improvisation pour la marche sur l'eau* (Editura Echinox, Cluj-Napoca, 2007) poate fi citit ca o curiozitate și ca un dublu exercițiu stilistic (ce altceva ar putea fi

traducerea în limba franceză – altminteri excelentă, realizată chiar de Letiția Ilea – a versurilor unui poet român emigrat în Germania, publicată la o editură din România), cealaltă carte, *Lumea un limbaj al invizibilului*, produce câteva revelații importante.

Ca eseist, Andrei Zanca este preocupat de temele cu adevărat majore. Printr-o analogie cu muzica, se poate spune că scrisul său are vocația orgii, a sunetului plin care leagă dumnezeirea de soarta fiecărui om. În stil de mare autor, Andrei Zanca meditează grav, olimpiant, asupra destinului omului contemporan, a rostului culturii în postmodernitate, a importanței *mass-media* în noua societate a spectacolului generalizat, a viitorului cărții în universul multimedia. În paralel, autorul regândește fundamentele misticii creștine, readuce în actualitate textele și pildele unor maeștri medievali (Teresa de Avila, Francisc de Assisi, Meister Eckhart). Reîntoarcerea la înțelepciunea și învățăturile maeștrilor are drept rezultat o mai bună înțelegere a lumii contemporane, identificarea căilor prin care tot mai înstrăinatul om al mileniului trei poate deveni solidar cu suferințele aproapelui și poate găsi calea reinserției sociale. Tentația autorului de a revalorifica în actualitate învățăturile acestor maeștri spirituali este evidentă. Scrie Andrei Zanca și concluziile sale sunt cu atât mai credibile cu cât el este unul dintre cei care a trăit pe propria piele experiența exilului: „Actualitatea textelor Teresei de Avila nu constă atât în descrierea minuțioasă a trăirilor ei mistice, în observațiile psihologice, ci pur și simplu în dorul ei pus în practică după *prietenia cu divinitatea*. Această atitudine nu a dus la o înstrăinare de lume, ci dimpotrivă la apropierea de lume și om. Întreaga ei viață stă astfel sub semnul *aproapelui* – azi, când atâția oameni suferă de lipsa de țară, de (locul) natal, în sensul însă al pierderii patriei spirituale, oameni care nu au aflat niciodată ce-nseamnă prietenia, aproapele, siguranța unui cămin.” (p. 33)

Însuși sensul termenului „mistică” este opus celui devenit comun, mai ales în deceniile de dezlanțuită propagandă ateistă din perioada comunistă. În Evul Mediu, mistică era considerată o cale de cunoaștere, singura capabilă să ofere minții accesul la adevărul aflat dincolo de primul nivel al realității imediat identificabile: „Mistica nu are deloc de-a face cu mistificarea, fiind o cale a iluminării. Elementele ei tainice – atât de eronat interpretate ca întunecate, iraționale și supranaturale – înseamnă, chiar în sens medieval, cunoaștere, o cunoaștere ce nu se poate gusta decât în-launtru, depășind limbajul uzual atât de mult încât misticul e nevoit a recurge la paradox și simbol. Este o trans-cendere a «realității» într-o realitate imposibil de redat în limbajul uman/polar: «Dumnezeu creează lumea și toate lucrurile într-un Acum prezent», spune Meister Eckhart” (p. 59).

Dacă prima secțiune a volumului curpinde eseuri de re-actualizare a misticii creștine, în cea de-a doua sunt puse sub lupă câteva dintre tarele specifice lumii contemporane. Autorul deplânge violența promovată prin televiziune, corupția generalizată, metodele de manipulare utilizate de politicieni și *mass-media*, retorica patriotardă. Dacă multe dintre aceste teme ne sunt mai mult decât familiare din viața de zi cu zi, cu adevărat memorabil este eseu *Interlocutorul*, o meditație lucidă și foarte nunațată asupra destinului scriitorului în lumea contemporană și a viitorului cărții tipărite într-o lume pusă sub semnul imaginii. Utilizându-și din plin experiența occidentală, Andrei Zanca oferă sugestii care ar trebui tratate cu multă atenție de directorii de edituri și de toți cei care activează pe un palier sau altul al sistemului editorial. Aproape toate ideile din acest admirabil eseu sunt citabile. Pornind de la constatarea că „nu devii universal decât dacă ești onest, autentic în perimetrul național” eseistul pune la zid goana autorilor români după a fi traduși cu orice preț în diverse limbi, cu speranța ridicolă că în felul acesta au făcut pasul decisiv spre universalitate. Pentru a avea succes, autorul de literatură autohton nu trebuie să copieze formulele magice ale vreunor *best-sellers* sau să fie obsedat de gradul de traductibilitate al operei sale. El trebuie să-și păstreze *sound-ul* propriu și, mai ales, să dea dovadă de „onestitate absolută față de sine și deci implicit și față de interlocutor, de public, care în cele din urmă este susținătorul material

Printr-o analogie cu muzica, se poate spune că scrisul lui Andrei Zanca are vocația orgii, a sunetului plin care leagă dumnezeirea de soarta fiecărui om.

(când încă n-a devenit și moral) al unei arte ce-și pune cu stringență problema dispariției ca «specie». Interesul pentru poezie n-a dispărut, ci doar față de o anume poezie. Interesul față de carte în genere n-a dispărut, ci doar față de o anume carte.” (p. 121) În contextul confuziei de valori din viața literară nu sunt trecute cu vederea nici responsabilitățile criticii literare. Eseistul observă, pe bună dreptate, că majoritatea cărților recenzate sunt critice superficial și nu constituie decât pretextul pentru critic de a-și expune propriile obsesii, „într-un bombardament de nume celebre și de citate”. Andrei Zanca îi cere criticii literare să renunțe la proximitate, să se întoarcă la simplitatea expunerii și să își asume cu modestie rolul de simplu intermediar între autor și public. Exemplul de urmat este cel al marilor cotidiane și reviste din Germania care au propriul lor corp de recenzanți, oameni ce comunică într-un limbaj cât se poate de suplu și natural, fără ostentație, datele esențiale despre cartea aflată în discuție. Chiar dacă, prin comparație cu cea occidentală, viața literară românească nu arată grozav, previziunile autorului privind cartea tradițională sunt mai degrabă optimiste. Nici televiziunea, nici industria de spectacole, nici presa cotidiană nu sunt în măsură să transmită mesajele ce pot fi comunicate prin intermediul cărții. Răspunsul categoric al lui Andrei Zanca este acela că, în pofida profetieiilor sumbre, cartea are încă un viitor. Inclusiv cea de poezie. Totul este ca dialogul cu publicul să fie purtat de autor cu onestitate absolută.

Cititorii cărții *Lumea un limbaj al invizibilului* nu trebuie, cu nici un chip, să rateze textul *O întâlnire cu Hans Magnus Enzensberger*. Un splendid exercițiu de admirație pentru unul dintre marii autori ai secolului XX. Fiecare cuvânt al acestui splendid eseu îl face pe cititor partaș la emoția întâlnirii autorului cu unul dintre idolii săi, o lecție pentru tinerii autori care cred plini de superbie că nimic nu a existat în spațiul literaturii înainte de multasteptata lor apariție.

Eseurile lui Andrei Zanca din volumul *Lumea, un limbaj al invizibilului* dezvăluie un spirit cu eleganțe tendințe conservatoare, perfect adaptat însă la dinamica lumii contemporane. Andrei Zanca este un intelectual instalat confortabil într-un solid sistem de valori, consolidat în timp prin frecventarea asiduă a maeștrilor spirituali, grație căruia observă cu luciditate derapajele și deruta care caracterizează viața zbuciumată a omului postmodern. Oricine îi citește textele ajunge la concluzia optimistă că, atâta vreme cât omul nu își pierde sufletul și își menține capul pe umeri, salvarea este încă posibilă.

CĂRȚI

● Jacques Attali, *François Mitterrand așa cum a fost*, traducere din limba franceză de Elena Dan, colecția „Profil politic”, Editura Historia, București, 2008, 390 p.

● Boris Marian, *A bis sau a Șaptea poartă*, poezii, Editura Nouă, București, 2008, 130 p.

● Adrian Georgescu, *iubi-te-voi!*, proză, postfață de Veronica Angelescu, Sieben Publishing, București, 2008, 146 p.

● Valeriu Cușner, *Cronici „discursive”*, critică literară, Tipografia Tomis, Constanța, 2007, 176 p.

● Nicolae Sârbu, *și veți trece prin vână ca fluturii*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2007 (însemnări de călătorie). 248 pag.

● Tatiana Covor, *Operație de rutină*, manuscrise din a doua viață, Craiova, Ed. Ramuri, 2007. 124 pag.

● Vasile Romanciuc, *Recitirea proverbelor*, Chișinău, Ed. Știința, col. „Antologia unui autor”, 2007 (versuri). 116 pag.

● Dumitru Hurubă, *Carte de colorat mintea*, ediție revăzută și adăugită; antologie de autor, definitivă, Deva, Ed. Corvin, 2008. 128 pag.

● Dr. Anatol Măcriș, *Găgăuzii*, București, Ed. Paco, 2008. 204 pag.

Costică Pagubă și Stănică, prostul

OFER care toată viața a zis... „Paguba asta s-o am eu“, – orice i s-ar fi întâmplat, – și căruia i-a rămas numele asta, *Pagubă*, așa îl cunoștea lumea.

Și el era mereu vesel că i se spunea astfel și își zicea mai departe, singur, *Pagubă*, *al lui Pagubă*, ca și cum și părinților, morți, li s-ar fi spus tot *Pagubă*...

Culmea era că, având copii, un băiat și-o fată, continuase cu aceeași denumire, ca și când ar fi fost... DINASTIA PAGUBĂ... deși copiii, cât se putea, refuzau să-și zică *Pagubă*, fiind altfel decât tatăl lor...

Când trecea pe roșu și-l amenda miliția, plătea numaidecât și-i zicea aluia de alături „Lasă paguba asta et.“, și rostind vorba, a avut parte numai de pagube, până ce a ajuns la pensie.

În plus, ieșise la pensie cu un nume nou pe de-a-ntregul – Costică Vasile, zis *Pagubă* – ca un rezumat normal al experienței și vorbelor provocatoare – provocând un destin cinstit, mic și simplu de om cumsecade...

Pornit în căutarea unui agronom prin mai 1969, ajung în Bărăgan la Piuța Petrei, la Târgul, la Cetatea de Floci, adică de lână – la portul de la Dunăre, un loc istoric cu Zidul... dărâmat, rămășiță de zid, ca al fostei Cetăți...

Și în soarele arzător, la umbra Zidului, dau de acest flăcău slab la minte, ce păzea oile îngrămădite la umbră în cap cu el și cu doi dulăi flocoși de Bărăgan, unul alb și unul negru, care, când mă văzura, au mârâit amenințatori.

Stănică stătea între câinii lui cu ciomagul între picioare, și cum câinii dadură să se ridice din umbră și să se repeadă la mine, care veneam din soare, cel pe care îl întrebam și care mi-a răspuns respectuos că Stănică îi zicea, a pus ciomagul de-a latul peste grumazul dulăilor, oprindu-i și silindu-i să rămână nemișcați și lipiți de restul de zid istoric, năpădit de mușchi și de istorie.

Acest biet băiat bătut de soartă, cu minte puțină, cu graiul împletit, părea cel mai conștiincios și mai eficient din o bună parte a câmpiei străbătute – intrat în lucrul său, păzirea oilor, conștiincios; și de la el am înțeles că pentru a fi conștiincios trebuie să fii ca Stănică, *prost*, nu șmecher, puțin și imposibil de păcălit ca cei doi dulăi care-l păzeau și care păzeau și oile, îngrămădite acum în petecul de umbră lăsat de Zidul istoric și care încet-încet se retrăgea într-o parte silind și oile să se miște după mutarea lui... doar câinii rămânând vajnici, neiertători, în vîpia soarelui...

L-am întrebat dacă îl văzuse cumva trecând pe agronom, *nenea Lache*, așa, mai mult ca să spun ceva.

El scoase un sunet scurt, găjâit, care putea fi o negație.

Dulăul din stînga lui, care era negru, înaintă spre mine un pas, mârâind.

Stănică îl apăsa de grumaz cu ciomagul și câinele se retrase la loc.

Și stai acilea până pe-nserat? am întrebat.

El aprobă, tot așa, găjâind, dar altfel ce putea să fie o afirmație.

Te-nsoiri anul ăsta? am încercat să glumesc, – la toamnă?...

Stănică răsă și lăsă capul în jos.

Să iei – am zis – o fată frumoasă... – îmi veni să spun, așa, ca Lenuța, care lucra la cantină; dar m-am oprit, nevrînd să merg prea departe în intimitatea lui...

Dar el parcă îmi ghici gândul și răsă iarăși.

Ei, atunci rămâi cu bine și să ne vedem sănătoși.

Câinii se mișcară, văzând că mă mișc din loc. Dar Stănică-i ținu. ■

TERMENUL *emo*, folosit destul de des în ultima vreme, oferă un interesant exemplu de extindere semantică și remotivare etimologică. E un termen internațional, de origine engleză și pronunțat (cel puțin inițial) ca în limba-sursă; în ultima vreme, se răspîndesc totuși mai multe variante de pronunțare, care se apropie tot mai mult de cea românească. Mai frecvent în limbajul tinerilor, cuvîntul desemnează un stil muzical și – ca în multe alte cazuri – un stil vestimentar și chiar de comportament, asociat cu preferințele muzicale. Enciclopediile on-line descriu istoria muzicală a termenului, dar și îmbrăcămintea și pieptănătura adepților; de asemenea, semnalează extinderea semantică, mai ales în direcția desemnării unui profil psihologic („Recent, trendul *emo* este asociat cu un stereotip ce constă în a fi emoțional, sensibil, timid, introvertit, anxios“, Wikipedia).

În română, termenul *emo* funcționează ca adjectiv invariabil, dar se folosește și substantivizat: *un emo* (același lucru se înregistrează în engleză și în alte limbi în care cuvîntul a intrat recent). În articolul citat din Wikipedia, adjectivul apare în multe contexte; se vorbește de „cultura *emo*“, „muzica *emo*“, „curentul *emo*“, „o formație *emo*“, „versurile *emo*“, „genul *emo*“ etc. Sînt pomeniți și – pornind de la englezescul *emo-kids*, preluat ca atare, dar tradus și parafrazat –, de „copii *emo*“ („*Copiii emo* sunt din ce în ce mai mulți și în România. Poartă tunsori asimetrice, haine ciudate și își ascund fețele după ochelari de soare mari și negri“, protv.ro; „Psihologii consideră că părinții și profesorii sunt direct responsabili de felul în care evoluează acești *copii emo*“, *Gardianul*, 14.05.2008), de „un puști *emo*“ (Wikipedia), „tineri *emo*“ („*Tinerii emo* sunt ușor de recunoscut după hainele bizare și atitudinea socială“, *realitatea.net*), de „comunități *emo*“ și „generația *emo*“. Substantivul e folosit cu cel puțin două sensuri: pentru a desemna atît fenomenul – „Dar cum a ajuns *emo* acolo?“, „astăzi, *emo*-ul a evoluat în diverse stiluri“ (Wikipedia) –, cît și persoana, adeptul curentului (scris uneori cu majusculă inițială): „Primul film (...) vorbește despre familia unui *Emo*. Cum se comportă *un Emo* în familie?“ (*Evenimentul zilei* = EZ, 16.05.2008). Substantivul aparține genului comun, fiind folosit invariabil, atît pentru masculin, cît și pentru feminin, cu respectivele articole: „o *emo* a fost molestată“ (*locker4emos.wordpress.com*, 14.06.2008); „o filă din viața unei *emo*“ (*manga-anime.ro*, 30.01.2008). E invariabil și în funcție de număr, folosindu-se și cu valoare de plural: „de obicei, oamenii cataloghează pe *emo* ca ultimii oameni ai societății, pe când adevărul este chiar opus părerilor acestora“ (*zoso.ro*); „toți *emo* ăștia necăjiți pe care îi vād pe stradă“ (*antena1.ro/forum*).

Noutatea, în limba română, pare a fi intrarea cuvîntului în limbajul presei și al politiciii. Calea de răspîndire a fost una destul de obișnuită: utilizat în presa de senzație, în legătură cu

sinuciderea unei adolescente, termenul a ajuns cunoscut, ba chiar la modă, nu neapărat în sensul său exact. *Emo* e transparent și motivat, în măsura în care evocă termeni din familia lui *emoție* (*emotiv*, *emoțional*, *a emoționa* etc.). Procedul trunchierii este la modă și la noi, mai ales în limbajul tinerilor, așa că *emo* e perceput și ca o abreviere a cuvintelor respective (ceea ce ușurează adaptarea pronunției). Specializarea sa din ultima vreme a întărit nota ironică și depreciativă, termenul conotînd fie timiditatea și instabilitatea emoțională, fie apelul excesiv la emoție și autovictimizare în discursul politic. Termenul se verifică prin implicarea sa în comentarii despre două fenomene recente: campionatul european de fotbal și alegerile locale.

În fotbal, atitudinea interpretată ca anxioasă și timidă a jucătorilor români, în special reacția la eșecuri, a provocat în presă și în comentariile din internet o serie de utilizări ironice ale calificativului *emo*: „Naționala *Emo*“ (EZ, 18.06.2008); „Generația *emo* a fotbalului românesc“ (*brizu.catavincu.ro*, 17.06.2008); „Dacă mai ratează un penalty ori dacă ia cartonaș roșu în meciul cu Olanda, Adi Mutu riscă să devină *emo* (...). De fapt, la cum joacă naționala lui Pițurcă, mulți dintre suporterii români riscă să devină *emo*“ (*antoniomomoc.com*, 14-06.2008).

Și mai surprinzătoare e apariția termenului în comentariul și în polemica politică. Începutul pare a-l fi făcut, cu inventivitatea sa lingvistică, Cristian Tudor Popescu: „Doctorul Oprescu este *candidatul emo* în această campanie cu mînecute (...), bazându-se doar pe emoția stîrnită de problemele cu semnăturile pentru candidatură“ (*Gîndul*, 26.05.2008). Formula a fost preluată de adversar, fapt relatat de agențiile de presă: „Potrivit fostului ministru de Interne, prezent, miercuri seara, în studioul «Sintezei Zilei» (Antena 3), scandalul a pornit în momentul în care «independentul» a început să se comporte ca *un «emo»* care nu face altceva decât să plîngă“ (*presaonline.com*, 5.06.2008); „spunînd că actuala campanie a devenit una politică fiindcă Sorin Oprescu a declanșat scandalul comportându-se ca *un emo* care numai se plîngă“ (*hotnews.ro*, 4.06.2008). Cuvîntul a intrat chiar în alcătuirea unor porecle ad-hoc, ironice și depreciative: „*Emo Mutu*, e momentul să treci peste!“ (*antoniomomoc.com*, 14-06.2008); „*Emo Oprescu*“ (*cotidianul.ro*, 5.06.2008, comentarii). Contextele politice s-au multiplicat: „*Alegătorii emo* o caută pe Elodia“ (*antoniomomoc.com*, 3.06.2008); „Va să zică, avem *votanți emo*“; „*Alegătorii emo* au fraudat alegerile la Ștefănești și Iepurești!“ (comentarii); „*emo-politicienii* ăștia câștigă inimile gospodinelor“ (comentarii, pe blogul *mihneagerescu.wordpress.com*). Ironia însoțește constant extinderea semantică: „Cei câțiva *emo* deștepți au fugit în Spania, Italia și alte țări cu mai puțin conținut *emo*“; „*emo* are parte de doctorul *emo*: cel mai prost plătit doctor din UE“ (*starlete.wordpress.com*). ■

Nu mi-am pierdut firea...

Ioana Revnic: – Am să încep ex abrupto dialogul nostru, stimate domnule profesor Eugen Simion: Ce a rămas constant și ce s-a schimbat de-a lungul anilor în „ecuația” care vă definește stilul critic?

Eugen Simion: – S-au schimbat multe, în primul rând stilul critic, ceea ce vrea să spună: un mod de a gândi literatura și un mod de a te apropia de literatură. S-a mai schimbat ceva, foarte important: lumea literară și, în genere, societatea românească. Într-un fel arăta lumea românească în 1964, când am debutat cu o carte despre *Proza lui Eminescu* și altfel arată în 2008. Nu mai spun cum arăta critica literară în 1964! Critica literară, și tot ceea ce o determina: cenzura ideologică, mentalitățile, relațiile cu puterea, relațiile din interiorul lumii literare etc. Toate acestea contează, vrei nu vrei. Când ești foarte tânăr, n-ai încotro, trebuie să ții seama de circumstanțe... Am debutat cu două modele critice în față sau în cap, cum vreți să-i zicem: E. Lovinescu și G. Călinescu. În 1970 am ajuns în Franța și stagiul meu de câțiva ani, acolo, a însemnat enorm pentru formarea mea intelectuală. Am descoperit un alt mod de a gândi și de a face critică literară. Pluritematismul lui Jean Pierre-Richard mi-a arătat că poți citi și altfel (în rețelele de profunzime) poezia. Apoi Roland Barthes care răsturnase toate conceptele... M-am întors cu alte idei și, cred, cu altă mentalitate. Opresc istoria aici. Mai spun doar că în ultimii ani (adică după 1990) stilul meu critic – îmi spune un prieten care mă citește – s-a modificat, în sensul că a devenit mai confesiv. „Ego”-ul meu, care vasăzică, nu mai vrea să stea cuminte, obiectiv, prea obiectiv în text, tinde să iasă în față, sare peste propoziții, vociferează, pe scurt: introduce în text tema lui. Poate că este așa cum zice amicul meu S. F. Sau poate este o consecință a faptului că în ultimele decenii tema mea prioritară de analiză a fost jurnalul intim ca ficțiune a nonficțiunii și, acum în urmă, tema s-a lărgit, cuprinzând toate genurile biograficului (autobiografia, memoriile, romanul-jurnal, romanul-memorii, paraliteratura din dosarul de existență etc.). Cine știe?!...

– Faceți parte dintr-o generație literară pe care ați susținut-o în mod consecvent în două epoci istorice diferite. A fost mai greu să-i sprijiniți pe șazecisti aflați în ofensiva afirmării lor în plin regim comunist sau să îi apărați de contestările și de reconsiderările „estetice” postrevoluționare?

– Nu știu dacă a fost sau dacă este greu să-i sprijini pe șazecisti, dar, oricum, a fost dificil și este încă: la începutul anilor '60 tinerii poeți și prozatori aveau adversari puternici (scriitorii dinaintea lor, îndeosebi poeții realist-socialiști, cei care luaseră locul lui Arghezi, Blaga, Barbu) și dominau încă scena literară. În anii '80 și, mai ales, după 1990 au apărut alți adversari mai primejdioși decât cei dinainte, pentru că operează cu criterii estetice: optzeciști. Reacție, până la un punct, normală. Tinerii din anii '80 voiau să impună un alt tip de poezie și alt tip de proză, doreau – și doresc încă – să se impună pe ei în literatură. Am reușit într-o oarecare măsură cu ajutorul criticilor din generația mea. I-am susținut, pentru că erau talentați și pentru că voiau să ducă literatura mai departe, cu alte idei și în alt stil. Intoleranța și, fatal, ruptura au apărut mai târziu, când tinerii (ajunși, între timp, la 50 de ani!) au voit să rămână *singuri* pe scena literaturii. La acest punct ne-am despărțit. Mai precis, eu m-am despărțit de ei și ei s-au grăbit să elimine din literatură generația '60, marele dușman. Și-a băgat coada în acest conflict (păgubos pentru literatură, cât se poate de păgubos și primejdios) și diavolul politic. Unii scriitori s-au simțit deodată (în ianuarie 1990) mai egali decât egalii lor și au devenit, brusc, revendicativi, justițiar, autoritari și intoleranți. Ce-a urmat se cunoaște. Efectul se vede: ce viață literară avem? Cum arată viața literară românească? Arată ca un câmp de luptă. Lupte mărunte, epuizante, deloc creatoare, foarte provinciale. Aici se manifestă toate idiosincraziile, resentimentele, voința de putere. Voiam, în fapt, să vă spun că n-a fost ușor nici ieri, în vremea totalitarismului comunist, nici azi – în feroarea și haosul libertății – să-i aperi pe Nichita Stănescu, Sorescu, Preda. Toată lumea se supără pe tine. Dl Gheorghe Grigurcu pentru că el este, din principiu, împotriva scriitorilor citați, dl Cărtărescu pentru că Preda a scris despre țărani, dl Cărtărescu pentru că vrea Premiul Nobel și, dacă-l vrea, trebuie să facă pustiu în jurul lui. M-am îndepărtat, remarc, de întrebarea dumneavoastră. Răspunsul scurt este următorul: n-a

Eugen Simion:

„Mi-ar plăcea să formez o echipă de 5-6 critici tineri, care să scrie cu regularitate despre literatura română”

fost ușor ieri, nu este comod nici azi să spui că Sorescu este un mare dramaturg și un poet extraordinar, nici că Nichita Stănescu a înnoit poezia românească. Se simt vexați scriitorii din mai multe generații. Dar și luptele și artagurile, idiosincraziile, orgoliile, intoleranțele fac parte din ecuația literaturii. Așa că nu mi-am pierdut firea și sper să nu mi-o pierd nici de aici înainte. Chiar dacă timp de 18 ani am fost înjurat pe toate drumurile. Asta-i situația!

Cât despre „reconsiderările estetice”, ce să zic? Sunt normale, sunt necesare. Fac parte din modul de funcționare a literaturii.

– Ați fost coleg cu Nichita Stănescu la Liceul „Sfântii Petru și Pavel” (astăzi Colegiul „I. L. Caragiale”) din Ploiești. Se spune că, încă de pe atunci, își dobândise statutul de „mică vedetă”. Ce făcea Nichita Stănescu în postura de „mică vedetă” – era un răzvrătit, un excentric, un egoist? Dezvăluți-ne, vă rog, câteva din amintirile dumneavoastră legate de adolescentul Nichita Stănescu...

– Nu, Stănescu Hristea Nichita nu era încă în orașul nostru o vedetă. Era, doar, un copil blond și corpulent, apoi un adolescent blond și frumos ca un zeu nordic, cum am zis odată, apoi un tânăr tot frumos, blond și fermecător, cu două însușiri care ne complexau pe noi, ceilalți: a) avea un succes formidabil în relația cu colegele noastre de la Liceul de Fete și b) scria versuri bășcălioase, ingenioase (numite mai târziu „argotice”). Mai târziu, când am văzut caietele sale de tinerețe, am constatat că, lângă poemele în tradiția Topîrceanu, scria și poeme serioase, argheziene și barbiene. Căpîi după tablourile maeștrilor. Își pregătea uneltele și stilul. Nu, Nichita Stănescu nu era un egoist, nu era nici un răzvrătit. Era doar un adolescent care-și lua anumite libertăți și încerca, vorba lui Ion Barbu, *custura limbajului său liric încă neformat... Cuvântul „vedetă” nu i se potrivește. De altfel, în orașul nostru nu este posibil să fii vedetă. Nu se primește, nu se acceptă. Cine încearcă este numaidecât ucis de râsu-plânsul nostru, armă redutabilă care, de la Ion Luca Caragiale încoace, nu-i așa, împiedică spiritul să se îngâmfeze prea tare.*

– Numele vă este asociat în permanență cu cel al lui N. Manolescu (inclusiv în DGLR referințele critice de la finalul articolului de prezentare a Domniei sale vă aparțin, iar cele de la sfârșitul articolului ce vă este consacrat sunt extrase dintr-o carte a lui N. Manolescu). Când sunteți comparați, se aduc în mod tendențios în discuție termeni ca rivalitate, competiție, în detrimentul acelora de complementaritate sau emulație intelectuală. Cineva vă aseamnă, în glumă, cu frații Cain și Abel... Care-i adevărul despre această (falsă) problemă?

– Am lămurit lucrurile recent, la Brașov, când Andrei Bodiș, Alex. Mușina, Virgil Podoabă, Ovidiu Moceanu,

Romulus Bucur și Caius Dobrescu (foștii noștri studenți, actualmente profesori la Universitatea din localitate) ne-au invitat la un colocviu dedicat criticii literare. N. Manolescu a zis că nu-i la mijloc o rivalitate, ci o emulație, eu l-am susținut. Un spirit de competiție? Evident, în orice generație și, până la urmă, în orice literatură există un spirit de emulație, o competiție mai mult sau mai puțin vizibilă. Condiția este să nu se transforme în rivalitate sau – mai grav – în ură abisală. Cum, din păcate, se întâmplă în casele românești. Casele literare, vreau să spun. Nu e cazul în relația mea cu N. Manolescu și cu ceilalți critici din generația mea. Am fost – și am rămas, sentimental – prieten cu Valeriu Cristea, L. Raicu, G. Dimisianu și cu alți critici din generațiile ce ne-au precedat sau ne-au urmat (Al. Piru, Ov. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Mircea Zăciu). Cu N. Manolescu am avut și, cred că am și azi, o relație specială. George Ivașcu ne-a adus în aceeași zi la Facultatea de Filologie după o luptă lungă cu serviciul de cadre din Universitatea București. Amândoi aveam de ispașit ceva. Eu eram de cinci ani șomer, el – cam tot așa... Decembrie 1989 ne-a găsit – pe el lector, pe mine conferențiar – de aproximativ 25 de ani. Înghețasem în aceste posturi. N-am devenit profesor decât în 1990, la 57 de ani. Acest fapt vă spune ceva, sper, despre cât de răsfățați am fost de regimul comunist...

Nu, domnișoară Ioana Revnic, nu este o rivalitate între mine și N. Manolescu. Îl consider un mare critic, unul esențial pentru literatura postbelică. Nu avem totdeauna aceleași păreri și aceleași opțiuni, și este normal să fie așa. Ca președinte al Academiei Române, n-am ezitat să-l propun, atunci când faptul a fost posibil, membru al Academiei. După 1990, el a intrat în politica activă, eu – făcându-mi toate socotelile – am rămas pe margine. De aici mi-a ieșit reputația (rea, mizerabilă, rușinoasă) de tip apolitic.

Răul de literatură nu se poate trata decât revenind la literatură

– Editarea DGLR-ului reprezintă unul din proiectele ample în care sunteți angajat (i se adaugă publicarea în ediții facsimilate a manuscriselor eminesciene și coordonarea colecției de Opere fundamentale). Mai aveți timp pentru proiectele scriitoricești personale?

– Mi-am gestionat cât de cât bine timpul, dovadă că am publicat mai multe cărți în această perioadă. Tocmai am terminat una, *Genurile biograficului* (vol. I-II), care încheie un ciclu dedicat literaturii subiective.

Dictionarul General al Literaturii Române îmi ia, adevărat, mult timp. Timp moral, ca să zic așa. A fost primit cu ostilitate și este înconjurat, în continuare, cu anumită ostilitate de unele grupuri literare sau grupuri de interese din sfera culturii. O problemă pe care nu vreau s-o discut acum. Să termin, întâi, dictionarul și după aceea vorbim despre morala cercetătorului și publicistului român. Sper ca, în septembrie 2008, volumul al VII-lea (ultimul) să plece la tipar. O să dorm, atunci, mai liniștit. Sunt bucuros că în această țară în care orice faci e luat, fie în răs (zeflemeaua noastră celebră!), fie este acoperit de înjurături grosolane, sunt și oameni care gândesc bine și au curajul să spună adevărul. De pildă, Ion Simuț, Constantin Coroiu, G. Dimisianu, Alex. Ștefănescu. Cât privește seria de „Opere fundamentale” pot să vă spun că am ajuns la volumul 100. Am corectura lui pe masă (Nichita Stănescu: *Poezii de dragoste*).

– Pe de altă parte, am constatat următorul lucru: ori de câte ori un autor este antrenat în construcții de anvergură – care, la un moment dat, ajung inevitabil să îl exaspereze – simte nevoia să se abandoneze unor îndeletniciri... literare cu finalitate mai apropiată. Mă înșel? „Sastisirea” de literatură se tratează tot cu... literatură?

– Așa este: răul de literatură nu se poate trata decât revenind la literatură. În limbajul alcoolicilor profesioniști, acest lucru înseamnă „a te dregi”. Te dregi a doua zi, dimineată, cu puțin alcool de greață pe care ți-o provoacă consumul excesiv de alcool din seara precedentă... Eu aplic această terapie (în sfera literaturii) de mult timp. Merge, este eficientă. Când nu mai poți, când ți se face rău numai uitându-te la cotoarele cărților din bibliotecă, ia-ți inima în dinți și caută un roman de secolul al XIX-lea și citește-l. Te „dregi” de greață de literatură și chiar de greață existențială. Sau un volum de poeme. De pildă, Bacovia. E atât de puternic drogul liric încât te dezmeticești pe loc... „Sastisirea” de care vorbiți este un sentiment mai delicat și mai primejdios pentru că apare în timp, încet și sigur, și când apare nu se grăbește să plece...

Mi-a plăcut, trebuie să mărturisesc, să fiu profesor

– Activitatea dumneavoastră literară este completată de cea didactică. Ați fost profesorul a numeroși scriitori și critici cunoscuți de azi. Urmăriți evoluția profesională a câtorva din foștii dumneavoastră studenți (inclusiv a unora care au abandonat literatura, alegând să fie politicieni, diplomați, oameni de afaceri etc.)?

– Am fost și sunt încă profesor de peste 40 de ani.

Am fost melancolizant când, împlinind 70 de ani, conducerea Catedrei de istoria literaturii române și conducerea Facultății de Litere nu mi-au mai oferit posibilitatea să mă întâlnesc cu noile generații de studenți. Poate că puteam să le comunic ceva ce nu știu. În mod sigur învățam și eu ceva de la ei. N-a fost să fie. N-am protestat, nici n-a protestat cineva. Foștii mei colegi au respirat, se pare, ușurați. Scăpaseră de o concurență incomodă. Le urez viață lungă și, în continuare, o morală incoruptibilă.

Mi-a plăcut, trebuie să mărturisesc, să fiu profesor. Au trecut pe sub ochii mei câteva generații. Am condus un „cerc de critică” prin care au trecut mai toți scriitorii și criticii literari din generația '80 și din generațiile (promoțiile) de după ei. Îi urmăresc pe toți cu atenție și mă bucur atunci când scot cărți bune. Indiferent dacă mă salută sau nu când mă întâlnesc cu ei pe stradă. Salutul ține de caracterul individului, nu de talentul lui. Cei care au abandonat literatura și au ales politica sau / și afacerile au, probabil, motivații serioase s-o facă. Nu-i nimic de obiectat și nici măcar de discutat. Destinul, în literatură, se construiește pornind de la o opțiune fundamentală. Trebuie să crezi, cu adevărat, că nimic nu-i mai important pe lume în afara de literatură. Familia nu trebuie jertfită în această alegere. Omul de litere are nevoie de ea.

– Sunteți directorul Caietelor critice. Într-o Cronică subiectivă publicată în numărul 100 al revistei (și reluată în *Fragmente critice*, vol. III) ați descris atmosfera din redacție într-un mod aproape idilic: angajații se lasau antrenați într-un „program sever de disciplină intelectuală” din dragoste pentru literatura română, făcând abstracție de dificultățile financiare cu care se confrunta publicația. Ce s-a schimbat din 1996 – anul în care apărea articolul – până acum? Câți din cei pe care ați mizat în anii '90 v-au confirmat așteptările? Ce alți tineri cu vocație literară ați mai descoperit între timp?

– „Caietele critice” apar în continuare. Nici eu nu prea știu bine cum, pentru că nu avem nici un ban. Tot sper să găsesc un sponsor care să nu se răzgândească după o lună-două. Nu l-am aflat până acum. Totuși revista, repet, apare de peste 20 de ani, într-un tiraj, e drept, confidențial. Dar apare... Unii colaboratori au plecat, alții vin. Mă interesează îndeosebi „cei ce vin” (program lovinescian). Mi-ar plăcea să formez o echipă de 5-6 critici tineri, care să scrie cu regularitate despre literatura română. Să facă, altfel zis, critică de întâmpinare fără să țină seama de unde vine opera. Să se resemneze, adică, în fața adevărului estetic, cum a zis știm noi cine cu aproape 100 de ani în urmă. Criticii literari trebuie să stea departe de interesele, idiosincraziile, dușmăniile, intoleranțele – emanații, toate, ale spiritului primar agresiv din domeniul culturii. Nu zic să fie îngeri, dar să învingă în ei acest nenorocit spirit de aroganță și revanșă ce domină, azi, comunitățile intelectuale românești. Sunt semne că tinerii critici merg într-un sens bun. I-am auzit, cu câteva luni în urmă, într-o consfătuire organizată de Fundația Națională pentru Știință și Artă și Uniunea Scriitorilor. Au idei bune. Vor să facă o critică liberă, o critică de performanță, o critică modernă, creatoare. Sper ca economia de piață să nu-i lovească prea tare. Ei trebuie să ia de la noi nu prejudecățile, fantezmele noastre, ci spiritul nostru critic bazat pe principiul autonomiei esteticului.

Cei pe care am mizat în anii '90 au confirmat, cu mici, foarte mici excepții: Andrei Grigor, Nicolae Bârna, Daniel Cristea-Enache, Răzvan Voncu, Bogdan Popescu (prozator și eseist), Lucian Chișu, Bogdan Dascălu sunt câteva nume de „caietști”. Cei mai mulți dintre ei lucrează azi în învățământ și în cercetare (la Institutul „G. Călinescu”). Sunt oameni serioși, știu carte, participă la proiecte de interes național, cum ar fi *Dictionarul General al Literaturii Române* sau *Cronologia vieții literare postbelice*. Am mare încredere în ei. Alții sunt, ca să zic așa, în sala de așteptare. Au toate șansele să intre în salonul literaturii în curând... Tocmai și-au susținut teza de doctorat sau se pregătesc s-o susțină. Au întocmit între timp ediții critice (Oana Soare). O revistă de critică este și o școală, nu numai un loc în care îți tipărești articolele. Aici trebuie să se educe nu numai talentul, ci și caracterul. Nu mai vorbesc de un institut de cercetare. Sper ca pedagogia mea să reușească. Depinde însă, enorm, de disciplina intelectuală și, evident, de ambiția acestor tineri care, deocamdată, găsesc puține satisfacții în lumea românească. Îi sfătuiesc să persevereze și să caute performanța.

– Din textul respectiv am dedus că erați foarte sever cu subordonații dumneavoastră, că îi pedepseați pe rebelii care jucau ping-pong în redacție și pe delăsători. Dumneavoastră nu ați căzut niciodată, în tinerețe, în

„păcatul” teribilismului, ați predat întotdeauna cronicile la timp la revistele la care ați lucrat?

– Mă făceam că sunt autoritar. Altfel acești tineri inteligenți și ironici își luau prea tare, cum se zice cu o vorbă neintelectuală, nasul la purtare. Crizele de autoritate trec însă, ieri ca și azi, repede, îmi place alt stil de relație: stilul cordial, fără ifose, direct și cinstit, fără salamalecuri. Observ că stilul funcționează. Nu le-am cerut niciodată să scrie cum vreau eu, ci cum gândesc ei. Nu i-am obligat și nu-i oblig niciodată să-mi laude prietenii și să-mi înjure adversarii. O servitute pe care o repudiez. Din nefericire nu toată lumea gândește și face ca mine. Dar aceasta este altă poveste.

– Un redactor pe care l-ați „expulzat”, la un moment dat, din echipă v-a consacrat în anul 2001 o monografie scrisă cu un patetism evident. Îi înțeleg admirația – mărturisită și asumată – față de model, dar m-a intimidat teribil portretul pe care vi-l face în paginile cărții. Autorul prezintă evoluția personală și profesională a dumneavoastră și nu vă găsește absolut niciun cusur. Chiar nu există nimic la dumneavoastră care să (vă) nemulțumească, domnule Eugen Simion?...

– „Expulzarea” de care vorbiți era, așa, o mică supărare. Mi-a trecut repede. I-a trecut și „expulzatului” tot atât de repede. A scris, apoi, cu adevărat o carte despre mine (Andrei Grigor). M-a laudat prea tare? N-am observat. Nu mi-a găsit cusururi? N-a voit, probabil, să le caute prea mult. Am destule. Uneori sunt exasperat de ele. Cum o să fiu mulțumit de mine? Nu sunt, sunt, dimpotrivă, exasperat de încetineala mea și de câte alte slăbiciuni pe care nu reușesc să le stăpânesc. Deseori îmi ies, cum se zice, din fire și fac gesturi necugetate. După aceea, mă căiesc, mă analizez, mă judec cu asprime. Toată lumea vorbește de spiritul meu de echilibru. În realitate sunt un spirit agitat care încearcă să se stăpânească. Nu reușesc totdeauna... Și câte altele. Vă sfătuiesc să prăsim subiectul.

Literatura își pregătește de mulți ani o dispariție fastuoasă

– Revin la tonul foarte serios al dialogului nostru amintindu-vă că, în urmă cu patruzeci de ani, ați scris un eseu – Moartea lui Mercuțio. Îi atribuiți acestui personaj shakespearian rolul de „simbol al criticii, al jertfei ei în lumea mentalităților literare mari și mici, modeste și înfumurate, totdeauna neîmpăcate, lacome”. Tot mai credeți că imaginea lui Mercuțio – victimă sigură a conflictului dintre Montaguii și Capuleții unei literaturi – se potrivește statutului de critic literar?

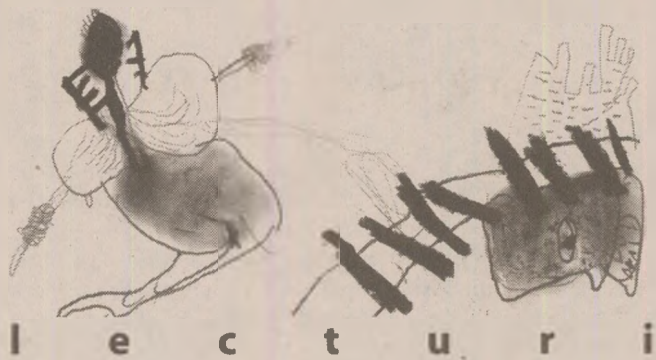
– Cred în continuare că Mercuțio este un simbol bun pentru criticul literar. Un simbol existențial. Alții i-au ales pe Apolon sau pe Caliban pentru a sugera spiritul solar sau, dimpotrivă, primitivitatea, reacția primară a criticului literar (în varianta criticului resentimentar, invidios). Eu am ales pe Mercuțio care se bate și moare, în cele din urmă, pentru o cauză care nu-i a lui. El sugerează gratuitatea, fidelitatea și curajul spiritului. Rămân la el, chiar dacă, între timp, am descoperit și alte simboluri potrivite.

– Am să pozez o clipă în avocat al diavolului, întrebându-vă – nu cumva această atitudine a criticului-Mercuțio presupune, pe lângă un surplus de idealism, o doză consistentă de masochism intelectual? Cui îi folosește perseverența în a valoriza Montaguii și Capuleții unei literaturi cu o prezență discretă printre marile literaturi ale lumii, o literatură rămasă cu tot mai puțini cititori și sabotată chiar din interiorul ei?

– Servește, pentru că, tot comentându-i pe Montaguii și Capuleții literaturii, criticul literar așteaptă să apară, într-o zi, mare creator. Orice critic autentic trăiește cu această reverie. El trebuie să fie la locul potrivit și să nu rateze această întâlnire. E. Lovinescu a așteptat 40 de ani un nou Eminescu și el n-a apărut. Au apărut, în schimb, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu și întreaga literatură română modernă. Cum se vede, așteptarea n-a fost fără rost. Nu poate fi vorba, dar, de masochism intelectual, ci de încredere în posibilitățile spiritualității naționale. Și de capacitatea criticului de a intui cu o clipă înaintea altora talentul puternic care se poate ivi din necunoscut.

(continuare în pag. 18)

Interviu realizat de Ioana REVNIC

LIVIU GRĂSOIU, autorul unor monografii apreciate despre V. Voiculescu, G. Topîrceanu, Emil Giurgiuca, deci cu state vechi de istoric literar, este în egală măsură, dacă nu ceva mai mult, un critic al actualității, al „aparitiilor neașteptate”, cum s-a numit rubrica susținută lunar în „Convorbiri literare” între 2000-2007. De aici și titlul volumului.

Autorul a avut în vedere „debuturile insolite și curajoase” și, așa zice, nu numai. El se întoarce mereu la „prima sa dragoste” – Vasile Voiculescu, semnalând fie și cel mai mic gest, dar nu lipsit de importanță, ca al directorului Bibliotecii județene Buzău, Alexandru Oproiescu, cel care, prin organizarea „Zilelor Voiculescu”, „a știut să mențină în actualitate opera și personalitatea” marelui scriitor, sau volumul *Cu gândul la V. Voiculescu*, semnat de George Pațurcă, unde criticul este interesat de capitolul privind amicitia „princiară” dintre autorul *Ultimelor sonete*... și Nadeja Știrbey. Dar nu numai atât. El rediscută volumul *Urcuș*, zăbovește asupra *Dramaturgiei inedite a lui V. Voiculescu* și asupra „ocazionalelor” – toate publicate în ediția întocmită de Roxana Sorescu.

Liviu Grăsoiu este atras de inedite, de cele de mai sus, și în principal, de scriitorii din exil sau de comentarii consacrate operei lor, ca în lucrarea de referință a regretatei cercetătoare germane, Eva Behring, *Scriitori români din exil 1945-1989*. În acest sens, „neașteptat” i se pare criticului volumul *Scrieri* de George Ciorănescu, prefăcut de Iordan Chimet. Mai întâi, este remarcat *poetul* din volumele *Morior ergo* sau (1981) și *Metaerotism imaginar* (1990), apoi, *prozatorul* și *traducătorul*, Liviu Grăsoiu regretând „necunoașterea în România a creației literare a lui George Ciorănescu, scriitor dotat cu toate darurile spre a reuși în arta sa și în competiție cu timpul.” În aceeași categorie de mare merit sunt numiți cercetătorii noștri care au contribuit substanțial în a-i face cunoscuți pe scriitorii români din exil: Cornel Ungureanu, Florin Manolescu, Mircea Anghelescu și, în special, Nicolae Florescu, autor al volumelor *Întoarcerea proscrisilor* (1998), *Noi cei din pădure* (2000), *Menirea pribegilor* (2003), toate privindu-i pe scriitorii aflați în pribegie, editați într-o bogată serie, din care criticul alege și se oprește la o personalitate extrem de importantă și anume, N. I. Herescu, militant neobosit pentru cauza românească. Din opera lui, spre exemplificare, Liviu Grăsoiu reproduce următorul citat în articolul *Dreptul la adevăr*: „Și chiar de ar fi să merg din țară-n țară și din oraș în oraș, întinzând mâna la străini pentru a-mi crește copilul, eu nu voi renunța să fiu un om liber. Sunt convins că așa voi servi mai bine România și acesta este singurul lucru care are însemnătate.” Cu adevărat senzațional i se și ni se înfățișează romanul autobiografic *Zbor spre libertate*, scris în engleză (tradus și în românește) de Pia Pillat-Edwards, fiică a lui Ion Pillat și soră a lui Dinu Pillat. Prin intermediul unor personaje numai în mică parte imaginare, ea descrie fuga din țara ocupată de ruși a lui Mihai Fărcășanu (în roman, Andrei Cosmin), liderul tinerilor liberali. Întreaga acțiune este scrupulos organizată de soția sa Pia (în roman, Tina), cu o rară inteligență. Cronicarul

Critică de întâmpinare

de la „Convorbiri literare” scrie plin de entuziasm: Autoarea a creat „unul dintre cele mai fascinante personaje feminine din întreaga noastră literatură.” „Tina se alătură celebrei Vitoria Lipan, ca simbol al tenacității în lupta pentru dreptate.”

O temă la fel de apropiată a lui Liviu Grăsoiu este aceea a memorialisticii, mult elogiată, mai ales prin eflorescența genului după 1989. Dacă Pia Pillat-Edwards publică un roman transparent autobiografic, nepoata ei, Monica Pillat, în volumul *Drumul spre Emaus*, dă la iveală un jurnal în care poezia alternează cu proza fantastică. Liantul îl constituie credința, căutarea continuă a lui Dumnezeu și prezența obsesivă a tatălui (Dinu Pillat). Sunt remarcate eleganța și rafinamentul stilistic, lirismul necenzurat al poetei și capacitatea ei de a aborda „cu nonșalanță cele mai diverse modalități de comunicare artistică”. De aceeași bună apreciere se bucură și volumul de poezii *Dorul de rai* al Monicăi Pillat, care, în a treia generație, continuă tradiția literară a familiei.

Lui Liviu Grăsoiu îi reține atenția *Jurnalul în libertate* al prodigiosului diarist Constantin Mateescu, autorul asistând acum „la spectacolul politic postdecembrist”. Scrisul său îi apare concentrat „cu multă substanță și multă încărcătură emoțională”. În bună măsură autobiografic se vedește și volumul *Confesiuni paralele*, republicat sub titlul *Frica* al lui Costache Olăreanu, și pe care criticul îl comentează, de asemeni.

O excelentă „aparitie neașteptată” este pentru Liviu Grăsoiu volumul *Tortura pe înțelesul tuturor* al fostului său coleg de la Radio, Florin Constantin Pavlovici, în care identifică, pe bună dreptate, un „memorialist de mare talent”, „un scriitor în adevăratul înțeles al cuvântului, mai ales în privința stilului, a talentului descriptiv și de portretist”. Și „totul pe fondul sumbru al lagărelor prin care a trecut”.

Printre „aparitiile neașteptate”, Liviu Grăsoiu înscrie și opere sau autori stimabili, ca Ovidiu Drimba, cunoscut om de cultură universalist și comentator al lui Blaga, ca prozatoarea Maria-Luiza Cristescu, lăsând o veritabilă „mărturie testamentară” în ultima ei carte *Politici ale romanului românesc contemporan*, ca Ioana Diaconescu, povestind copiilor, ca Victoria Dragu-Dimitriu, cu volumele *Povești ale Doamnelor și Domnilor din București*. Nu sunt uitate edițiile: Timotei Cipariu – *Scrieri literare*, îngrijită de Ion Buzăși, *Basme fantastice românești* – *Basme superstițioase* – *religioase*, editate de I. Oprișan, ediția integrală realizată de prof. Nicolae Bouaru a revistei de

avangardă *Urmuz*, scoasă la Câmpina de Geo Bogza în 1928. Toate au parte de bunele cuvinte ale criticului.

Numeroase pagini cuprind semnalări de nume de autori necunoscuți, ale căror scrieri au fost ignorate chiar de către ei înșiși, ca, de exemplu, Daniel Tei și lingvistul Ion Gheție. Primul, cu *Jurnalul unei femei singure*, care, ne încredințează Liviu Grăsoiu, ar fi „un împătimit al căutării adevărului și un mult prea modest literar. Romanul e scris cu mână sigură, cu bun gust și simplitate rafinată”; al doilea este autorul romanului *Nodul gordian*, construit în formula realismului transilvan. Povestindu-și, prin eroiul său, tinerețea petrecută în vechiul regim, în timpul persecuțiilor staliniste, al „ascuțirii luptei de clasă”, al hăituelilor securității și al Canalului, regretatul Ion Gheție a lăsat o operă „de sertar”.

Dar semnalările cele mai numeroase îi privesc pe debutanți, poeți, prozatori sau istorici literari. Sunt încurajați, ca să dau câteva nume: Oana Lazăr, Lili Goia, Carmen Viorica Steiciuc, Violeta Basa, Constantin Moroșanu, Al. Murafa, Cătălin Virgiliu Ene, Lucian Vasile Băgiu, cu remarcabila monografie *Valeriu Anania-scriitorul* și Nicolae Arafu (care nu mai e deloc tânăr), cu volumul de povestiri *Rogoz înflorit*, acesta constituind și el o „adevărată literatură de sertar”. Concluzia perspicacelui cronicar este că „debutul se poate produce cu folos la orice vârstă, precum și faptul că unele teme sunt inepuizabile.”

Cum e de așteptat, aprecierile nu sunt întotdeauna pozitive, Liviu Grăsoiu respingând destui debutanți, ca „grafomanul” Adrian Georgescu sau prețioasa poetă Ariadna Petri, și, culmea, pe actualul ministru al Culturii, Adrian Iorgulescu, a cărui poezie o consideră „apă de ploaie”. Și demonstrează: „eșecul îndrăznețului versificator” provine dintr-o „limbuție haotică”, „înșirând șaradă după șaradă, nu în scopul de a construi, de a respecta niște reguli, ci pur și simplu pentru a se afla în treabă”. „Fiorul liric abia întrezărit se surpă sub avalanșa delirului verbal”. Apoi, alunecarea frecventă în vulgaritate: „Limbajul golănesc este folosit fără scop artistic, de dragul rostirii măscărilor.”

Devotatul critic de întâmpinare Liviu Grăsoiu încurajează numeroase debuturi, însă când se întâlnește cu lipsa de talent și cu impostura știe să spună un categoric Nu.

AI. SÂNDULESCU

Erată: În articolul nostru *Anii 1940 în pagini de jurnal*, apărut în nr. 21, la p. 16, col. 3, în loc de „demolându-și” se va citi „bemoalându-și”; la p. 17, col. 4, în loc de *Finis* se va citi *Finis*.

Eugen Simion:

„Mi-ar plăcea să formez o echipă de 5-6 critici tineri...”

(urmare din pag. 17)

– Va rog să zăboviți puțin asupra a două chestiuni „la modă”. Prima este problema romanului. În două texte incluse în *Fragmente critice* (Ce știm și ce nu știm despre romanul de azi - vol I, p. 34 – 41; *Avem roman?* – vol III, p. 345 – 354) spuneți că, pentru a-și recupera cititorii, romanul trebuie „să redevină o scriitură a aventurii”, după ce a fost timp de mai multe decenii „o aventură a scriiturii”; „să reinventeze povestirea și să readucă omul la puterea imaginației românești”. A urmat romanul „post-postmodernist” o asemenea direcție? Prin ce alte mijloace și-ar putea seduce romanul contemporan cititorii?

– Cred și acum în ideea că romanul trebuie să revină la epic și la tipologic, după ce a verificat tehnica noului roman și, în genere, strategiile, relativitățile postmodernismului. Din nefericire, romanul românesc a intrat în labirintul unei mărunte autoreferențialități și, de vreo treizeci de ani, nu mai iese de acolo. O să iasă la lumină și o să-și recâștige cititorii în ziua în care va apărea un tânăr inteligent și talentat care va lua din nou în mână oglinda lui Stendhal și o va purta deasupra lumii de azi. Până atunci vom citi, în continuare, eseuri românești și confesiuni înfumurate,

fragmentate, politizate și îmbârligate...

– Apoi, ați făcut – în ultima vreme – câteva referiri la o carte mai nouă a lui Tzvetan Todorov – *Literatura în pericol, în care sunt denunțate cele trei cauze ce au subminat rolul literaturii în societatea franceză: solipsismul, formalismul și nihilismul*. Despre o variantă a solipsismului (autoreferențialitatea) am senzația că ați pomenit dumneavoastră în textele citate de mine la întrebarea anterioară. Este literatura română actuală în primejdie? Cine sau ce amenință literatura română?

– Tzvetan Todorov are dreptate. Literatura își pregătește de mulți ani o dispariție fastuoasă. Școala ajută noile generații de elevi să deteste literatura și, în cele din urmă, să fugă de ea. Cum arată Todorov, în clasă se predă, azi, nu poezia lui Baudelaire sau romanul lui Proust, ci legile lui Greimas și decalogul lui Jacobson sau cam așa ceva. Iar literatura propriu-zisă recomandă solipsismul și nihilismul...

Am studiat, la rândul meu, aceste fenomene în eseul (*Sfârșitul literaturii?*) ce deschide volumul *Fragmente critice*, vol. V. N-am, deocamdată, nici un ecou. Ce pot să spun, aici, este că literatura este cu adevărat, în primejdie. O primejdie, înainte de orice, care amenință calitatea ei. Se publică mult, dar ce operă mare ați citit în ultimul deceniu?

Este, apoi, un discredit aproape instituționalizat al valorilor literaturii române. Vine, la urmă, școala și face restul. Un exemplu: scoate scriitorii români de la examenul oral de la bacalaureat și introduce în locul lor texte din rapoartele oficiale și din discursurile (traduse) ale comisarilor europeni. Explicația ar fi că absolvenții de liceu trebuie să știe să deosebească și să comenteze *stilurile comunicării*. Bun, dar care este valoarea acestor texte culese de peste tot, texte de o calitate execrabilă? Cum să comunici și ce să comentezi despre un text agramat? O aberație, repet, o lipsă alarmantă de criterii și o perseverență diabolică în mediocritate. Elevii care sunt nevoiți să comenteze, la

bacalaureat, textele domnului Tismăneanu și, vorba lui Nichita Stănescu, considerațiile despre clasici ale lui Pistil Pistilovici (publicist daco-român obscur și agramat) au de ce să deteste literatura română și, pășind în viață, să încerce să nu mai audă de ea.

– Mai citit undeva o întâmplare amuzantă din cariera de... părinte a unui reputat critic și teoretician al literaturii. Aflat în situația de a-și ajuta copiii în pregătirea lucrărilor de control sau a temelor, a avut surpriza să constate că intervențiile lui au fost „răspătite” ulterior cu note mai degrabă mediocre. Aveți o fiică. V-ați confruntat vreodată cu ceva asemănător?

– Nu. Fiica mea este foarte orgolioasă și, cât a fost elevă, s-a descurcat singură. Când a devenit studentă, a ascuns că este fiica mea. Predă, azi, cursuri pe care eu nu le pricep prea bine. Așa că nu mă amestec în treburile ei. De-abia am timp să mă ocup de ale mele.

– În final, aș vrea să reluați un exercițiu ludic început în Moartea lui Mercuțio și continuat în volumul al treilea din *Fragmente critice*... Ce vă place și ce nu vă place, domnule Eugen Simion, în lumea (literară) în care trăiți?

– Nu primesc provocarea, nu intru în joc. Dacă aș primi provocarea dumneavoastră, ar trebui să spun, mai ales, ce nu-mi place azi. Așa că refuz. Nu vreau să-mi stric reputația mea intelectuală și așa amenințată de „apolitismul” meu nenorocit. De 18 ani îndur reproșuri severe și injurii variate din partea confracțiilor care cred că în democrația europeană de azi autonomia estetică este o intolerabilă diversiune. Eu cred altceva și, atunci, rămân cum am vorbit. Dar, observ, am și început să spun, fără să vreau, ce nu-mi place. Mă opresc.

Interviu realizat de Ioana REVNIC

Amintirile lui Harry Brauner

În comerțul cu chereștea, carte care era semnată, într-adevăr, H. Brauner, dar inițiala era a numelui tatălui său, Herman, autorul cărții. Este chestionat, de asemenea, în legătură cu cei doi frați ai străbunicului, porecliți... Codreanu. Metodele cele mai brutale de anchetare alternează, cu perfidie, cu promisiuni făcute celui întemnițat că va fi eliberat imediat. La un moment dat, fiind cunoscută pasiunea sa pentru melosul popular, i se promite, în schimbul dezvăluirilor ce se așteptau de la el, că i se va permite să scrie un curs de folclor. Refuzând să colaboreze urmează amenințările cele înfricoșătoare, că va fi trimis în Siberia cu ce are pe el. Nefiind parcă de ajuns regimul barbar practicat de tortionari, Brauner are de îndurat, când este mutat într-o altă celulă, ostilitatea, chiar repulsia celor din ea, care-l socoteau spion și-l dușmăneau pentru că fuseseră întemnițați în timpul ministeriatului lui Lucrețiu Pătrășcanu.

Ca urmare a pedepselor de izolare, a celor mai diabolice mijloace de torturare fizică și morală, a draconicelor mijloace psihologice, anchetatorii îi smulg declarația că a spionat în favoarea englezilor, angajat, le-a spus el speculându-le incultura, de Wagner (compozitorul german).

Deținutul nu trebuia să ia contact cu nimic din lumea de afară, nici cu lumina (pe o fereastră oblonită se vedea doar o „fășie de cer de o palmă lățime”), nici cu vreo viețuitoare cât de mică. „Am avut o vrăbiuță care mi-a intrat pe geam și pe care o dresasem. Dormea pe pernă lângă mine și eram bucuros că era o ființă lângă mine. Într-o zi, pe când eram la closet, gardianul a primit ordin să o prindă și să o omoare. Când, după această întâmplare, l-am rugat să-mi aducă o altă pasăre, mi-a promis un arici. Eram bucuros, știind că ariciul e foarte prietenos și poate fi domesticit. Într-o dimineață, gardianul mi-a dat o cutie împachetată în care mi-a spus că e ariciul. Desfăcând cutia, mi-a sărit în față un guzgan imens, cu care am stat câteva ore.”

Eliberat din închisoare, la 25 ianuarie 1962, primește domiciliu obligatoriu la Vișoara, lângă Slobozia, unde poate lucra, poate discuta cu alți expulzați acolo, poate primi vizitele Lenei Constante (care fusese și ea întemnițată între anii 1950 și 1962). Cel care fusese rupt de orice formă a vieții libere, de cele mai umile aspecte ale ei, jubilează copilărește când primește, de la aceeași Lena, lucruri banale, anodine: o cutie cu acuarele („cu tot felul de creioane și minunății”), agrafe, scoci, chibrituri, ace de gălălie, bolduri cu capete colorate, ciorapi („Dacă mă joc cu ei nu mai termin nicicând”), tacâmuri, fețe de masă, tabachetă („draga de ea”), găleată de material plastic, cuie, lighean („dragul

de el, ligheanul”), cremă de ghetă, pijamale, papuci, ibric, ceainic, perie de dinți (pentru el, care nu mai avea dantura!), piure de castane, biscuiți („în ambalaje nemaivăzute”), obiecte, cum spuneam, de strictă necesitate, cărora cel despărțit îndelungă vreme de ele le închină o laudă a lucrurilor: „E mult, mult, mult prea mult, căci eu nici nu știam că există.”

Emise din alt spațiu, al libertății, și înseninate, îmbibate de imagini culturale, sunt scrisorile pe care le trimite, tot Lenei Constante, din călătoriile făcute în Italia și Franța, între august 1966 și decembrie 1967, ca trimis oficial, la bienala de pictură de la Veneția. Acolo erau expuse, în pavilionul francez, și pânze ale lui Victor Brauner (care murise la 12 martie 1966), lucrări care îl impresionează „prin concepție și prin colorit, o acuratețe care atinge perfecțiunea”. Se întâlnește cu familia lui Eugen Ionescu, cu personalități ca Roberto Rossellini, Marc Chagall, Marcel Iancu, Gherasim Luca, Peggy Gugenheim. I se face cinstea de a fi, la Paris, membru în juriul bienalei muzicale iar Radio France Musique îi transmite, de două ori, cantata *La moartea lui Ștefan cel Mare*. Se bucură de o bună primire unanimă: „Toți, absolut toți, – scrie el – pretind că sunt un sfânt.” Aprecieri care califica, fără îndoială, suferințele sale în temnițele comuniste. Distonează câteva rânduri, scrise probabil pentru cenzorii care-i citeau scrisorile în țară, rânduri despre „marile transformări” din România, despre inițiativa românească de „autonomie și neutralitate”, sloganuri care, cum bine știm i-au înșelat pe mulți occidentali.

Iordan DATCU

L A ÎNDEMNUL prietenilor și apropiaților de a-și evoca traseul vieții, Harry Brauner a ezitat să și-l pună pe hârtie: „Nu m-aș încumeta – avea să scrie el, în preambulul paginilor, vreo 25, pe care le-a scris totuși – ținând seama de fantezia ce îmi transformă neîngrădit și fără vrere realitatea întrepătrunzând și contopindu-se cu ea, dându-i altă înfățișare, fără îndoială deformată, dar care pentru mine are putere de adevăr. Este

adevărul meu, cel pe care îl simt ca atare, contopit cu însăși existența.” Nu avem deloc impresia citindu-i amintirile, câte au fost publicate de Irina Nicolau și Carmen Hulață, în volumul *Surâsul lui Harry* (1999), că a avut loc vreo deformare a celor evocate, că fantezia autorului ar fi intervenit obnubilând realitatea faptelor. Nici nu se putea de altfel, fiindcă autorul a avut în vedere cea mai dramatică perioadă a vieții sale. Cel care fusese unul dintre cei mai experimentați cercetători, împreună cu Constantin Brăiloiu, ai melosului popular românesc, în slujba căruia se pusese în varii moduri, ca secretar (1928-1939) al Arhivei de folclor a Societății Compozitorilor Români, ca primul director al Institutului de Folclor din București, ca instructor, împreună cu Brăiloiu, al unor formații românești care la Londra și la Istanbul au reputat un succes răsunător, ca profesor și șef al Catedrei de folclor de la Conservatorul din București, ca membru al English Folk Dance and Song Society, ca participant în echipele lui Dimitrie Gusti la o serie de cercetări sociologice, cel care fusese recompensat, în 1947, cu o Medalie a Muncii, este arestat și implicat, în 1950, în procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu. I se spune, inițial, că nu este arestat, ci doar reținut temporar „pentru a lămurii, în interesul partidului și al guvernului”, unele probleme. Până în 1962, este supus la cel mai barbar regim de detenție, tortura fizică și morală luând cele mai diferite forme. Deținutul, care avea să contracteze multe și grave boli, arterită obliterantă, enterocolită, apă la genunchi, furuncule pe față, o umflătură dureroasă în stânga gâtului de natură TBC, distrofie, febră continuă, este pedepsit să stea în picioare, într-o cameră mică, la subsol, de la orele 5 până la 22 și să doarmă pe ciment. Când nu mai poate să umble încontinuu timp de șase ore se prăbușește și este bătut cu dușmănie. Este supravegheat tot timpul prin vizetă și amenințat cu pistolul. Toate acestea pentru ca să se desolidarizeze de actele „antipartinice” și „antistatale”, „antisovietice” și „antistaliniste” ale lui Lucrețiu Pătrășcanu și ale grupului său, să declare că acesta s-a întâlnit cu niște americani în casa Lenei Constante, vechea prietenă a lui Harry, că însuși acesta a avut o activitate „periculoasă și dușmănoasă”, că a săvârșit crime în slujba Gestapoului (el, evreu comunist), că împreună cu grupul amintit a făcut acte de „spionaj, naționalism șovin”, că au încercat să suprimă pe conducătorii partidului și pe membrii guvernului. Acuzațiile ating toate cotele absurdului: i se impută că a publicat (avea 13 ani) o carte despre dumpingul sovietic

Însemnări

Tu frunză cazi

ÎN CIȘMIGIU, pe alea centrală, la doi pași de intrarea restaurantului „Monte Carlo”, un arțar venerabil îi îmbie pe trecători să-și etemizeze pe scoarța lui numele și amicitiiile: Paul + Fifi, Ionuț + Emi, Ramy + Broasca/ Prietene, Sorin, Flori, Laur, Ade, Deea, Uka, Radu, Ramona... Până aici, nimic neobișnuit. Dar iată și un text mai amplu, scris cu majuscule de la început până la sfârșit, căruia dispunerea grafică îi conferă alura unui poem:

Emil + Natalia

El lucra
Ea făcea liceul
El – 20 ani
Ea – 18 ani
El a întâlnit la metrou, făcea
naveta în fiecare zii

Într-o zii el a cumpărat un trandafir
alb și i la dăruit, o iubea de la prima
întâlnire, ținea la ea enorm, era
disperat .
În fiecare zii îi dăruia trandafiri.
O dată ea la fermecat cu un
sărut dulce. Din acea zii el trăia doar
clipe pline de viață și soare în suflet
și inimă.
Trăia cu sufletul plin de dragoste
Într-o zii ea a spus că nu mai pot
fii împreună. De ce?
Eu sunt Emil cel care scriu
și o să o aștept o viață.
Plîng și scriu.

Datat 14 decembrie 2006, textul e scris cu cariocă neagră și va străbate nealterat încă mulți ani de aici încolo. Relieful scoarței de arțar i-a impus autorului multe cezuri îndrăznețe („făcea/ naveta”, „trandafir/alb”, „prima/ întâlnire”, „era/disperat”, „un/ sărut dulce”, „doar/ clipe”, „nu mai pot/ fii împreună”), în spiritul celei mai moderne sintaxe poetice. Dincolo de asta, emoționează mai ales candoarea mărturiei, vibrația pură a sentimentului, cărora mediul ambiant – grădina, lacul, fântina țîșnitoare – le oferă o ideală cutie de rezonanță. În memorie încep să-ți revină versuri ale altor poeți, care și-au acordat lira la aceleași chemări eterne:

„Și în farmecul vieții-mi
Nu știam că-i tot aceea

De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeia.”

Ori:

„Iubirea noastră a murit aici.
Tu frunză cazi, tu creangă te ridici.
.....
Fintina curge, ca și-atunci, mereu.
Tu curgi, fintina, pe trecutul meu.

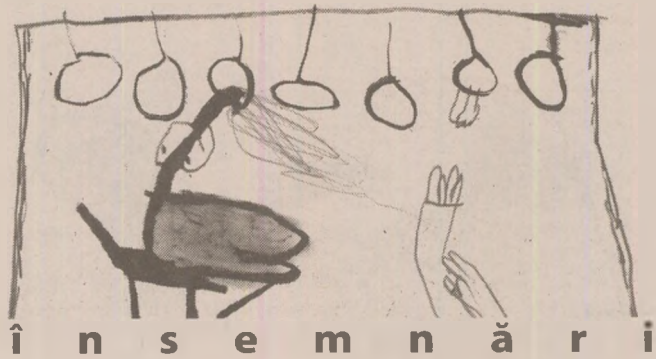
Și toate sint precum le-am cunoscut,
Rămase-așa, ca dintru început.”

Nu pot decît regreta că aceste rînduri nu vor ajunge sub ochii lui Emil, nici sub aceia ai Nataliei. Le-aș fi scris direct pe coaja arțarului, dar nu dispuneam de spațiul trebuincios. Rămîne să mă încred în bunăvoința hazardului, ca și cum aș arunca o sticlă în mare. Poate, cine știe, vreun ochi avizat va identifica persoanele în cauză (Emil are acum 22 de ani, Natalia 20) și le va semna acest număr al revistei. Se va înmuia oare inima fetei? Sau, între timp, băiatul s-a consolat și nu mai scrie pe scoarța copacilor? Vocația lui lirică ar fi promis mai mult, dar neștiute sînt căile inimii...

„A mai venit de-atuncea să v-asculte,
Voi ploi adinci, cu voci și șoapte multe?

Voi ați rămas întorși tot spre apus,
Voi creșteți toți de-a pururea în sus.”

Ștefan CAZIMIR

î n s e m n ă r i

La 70 de ani (începuți), îmi răsfoiesc cât pot mai obiectiv prima culegere, editată de ESPLA, în colecția „Luceafărul” ce se deschidea, în poezie, cu Nichita Stănescu (*Sensul iubirii*), Cezar Baltag (*Comuna de aur*) și cu mine (*Vântul cutreieră apele*), cărți apărute aproape concomitent în toamna anului 1960. Al. Philippide m-a onorat scriind prefața plachetei mele, dar bucuria mea era contrariată de niște inhibante „mătăanii ideologice” ale academicianului:

„Poezia noastră se dezvoltă astăzi în spiritul realismului socialist, Având drept călăuză învățătura Partidului, drept principiu de lucru reflectarea actualității, drept metodă, metoda realismului socialist care îmbina oglindirea fără greș a realității cu visul creator, poezia noastră s-a îndepărtat tot mai mult de individualismul anarhic, de subiectivismul egocentrist, de exaltarea personalității și de adâncirea sterilă în sine însuși.”

Cine ar putea crede în neînfricată „sinceritate” a unui cărturar și poet (despre care G. Călinescu spune, în *Compendiu*, că: „În lirica lui somptuoasă și neagră, Al. A. Philippide e un mare elegiac.”) negându-și orientarea estetică a tinereții și a maturității? Oricât de zgârcite și de prudente erau opiniile sale, în rarele noastre dialoguri, intuiau că el își păstra, totuși, o neîndoieală libertate interioară față de Înalta Poartă realist-socialistă.

În ce mă privește, simpla acumulare culturală și viața mea de toate zilele mă împinseseră să adopt, fără sfidare, o atitudine de indiferență față de regim și de „îndrumările” lui estetice. Mama veghea la păstrarea unei limite în tendința mea lăuntrică, juvenil „anarhizantă”, față cu puterea, și-mi repeta un îndemn-rugăciune: „Pune, Doamne, strajă gurii mele!”

Generația Șaizeci (și nu numai ea) a trăit, până prin 1965/1966, sub semnul unui alexandrinism impus. În poezia helenă alexandrină, subtilitatea și strălucirea nu pot ascunde involuția și decadența; viața nu se dăruia textelor ce reluau modele grecești, viguroase cu un secol-două mai devreme. Ceva asemănător – nu spun același lucru – se întâmplă și după confiscarea comunistă a artelor românești. Multă măiestrie, bunăoară, găsim în chinutul poem al lui Ion Barbu „Bălcescu trăind”, în gloria „republicii române populare”! Autorul „demască” burghezo-moșierimea („ai multursuzei tagme gianabeți”) care, cu complicitatea ofițerii și a exilului, l-au ținut pe Bălcescu „sub pecete” fiindcă era „inima dintâi republicană”. Pe cine vizează acuzația că: „iar zveltei libertăți suciră triful”? Nu pe comuniștii care, chiar în anii când Ion Barbu se forța să intre în proletcultism (înainte de a se retrage, cu grabă, la adapostul meterezelor matematicii!), seureau triful culturii românești?

Resortul psihic compensatoriu în compunerea unor texte lirice „comandate” din prima mea culegere pare să fi fost *proiecția narcisică*. Somat să glorific mineri, zidari, oțelari și alte categorii de „oameni ai muncii”, eu mă proiectam într-o imagine statuară a lor – fără a fi neapărat conștient de această substituție. Cu decenii mai târziu, junele Narcis de atunci îmi apare în plină lumină, cu suprafața ce-l reflectă – *oglină* –, în elogiul adus unui miner abstract:

Carbunii nu pot să-ți cuprindă
Trupul în neagra lor oglindă.

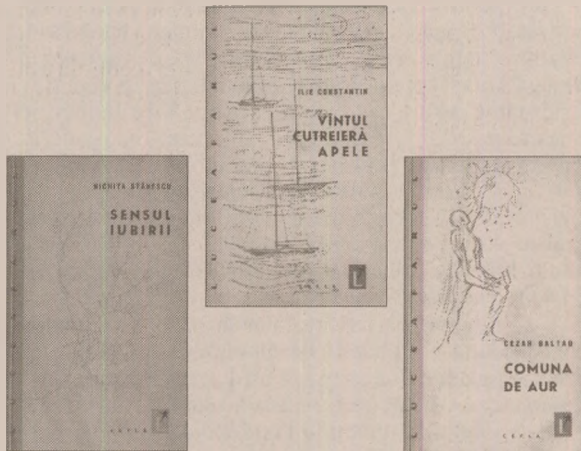
La fel de narcisic, Cezar Baltag se compară cu:
un dulgher adolescent ce bate
În căpriorii cerului răsând.

Extraordinar rămâne Nichita Stănescu în poemul narcisic „Amfion constructorul”, apărut în „Gazeta literară” (1960) și luat drept o glorificare a obsedanților „constructori ai socialismului”. Poetul pleacă de la un mit elin (nu din cele mai cunoscute), în care eroul, cântând, face să se înalte o cetate, „cărămizile așternându-se singure”. El, Nichita, ia locul personajului:

Din umerii mei și din întreaga mea putere
țâșnesc două pantere, nemaivăzute pantere,
pe ape s-aștern, curcubeu,
și se fac viaducte și poduri, curând,
peste căi ferate lucind, peste poduri trecând.

Din pieptul lui țâșnesc lei care devin „temelii și terasamente și diguri”, și așa mai departe... Patruze de ani mai târziu, într-un eseu din *Scurtă istorie a poeziei române*, am încercat să demonstrez, pe larg, că Nichita Stănescu este un *constructor de lumi*! Acest „Amfion” nu refuză trâmbelele ce au dăruit cu emisia lor biblică Ierihon, ci este o puternică și foarte originală *ars poetica*.

O relectură autocritică

În prea supusa, ideologic, prefața a academicianului Al. Philippide, o frază – moderat laudativă – îmi pare importantă: „Ilie Constantin dă dovadă în poezia lui de un simț al echilibrului și al măsurii, care îl îndeamnă către concizia expresiei.” Prefațatorul m-a bucurat cu nuanța necesară: nu luciditatea sau ambiția m-au îndemnat către concizia expresiei, ci un dat natural, un anume *simț al echilibrului și al măsurii*. Am scris-o adesea, la maturitate: poezia este un DAR sau, cum spune Cezar Baltag în postfața la antologia sa *Ochii tăcerii* (BPT, 1996): „un miracol. Sensul pentru noi, poezii, nu se autoinstituie, el *survine*, ca și cum ar fi *trimis*.”

Prima poezie din *Vântul cutreieră apele* (precedată de un desen cu schele pe fondul stelar, cu un zid și o mare mistrie, plus un buchet de flori înclinat spre baza zidirii...) intitulată ulterior „16 februarie 1959”, după ziua când am scris-o, la împlinirea vârstei de 20 de ani, începea promițător, cu o senzație de maree celestă, de ieșire a astrelor „mai la suprafață”:

Curg șiroaie plopii către infinit,
spumegă tăcut și verde prunii.

Noaptea asta toate stelele-au ieșit
mai la suprafață pe sub prova Lunii.

Am tras apoi la strungul proletcultist două strofe, nespuse de proaste, pentru a face publicabilă compunerea prin referința la un roman sovietic „clasic”. Reluându-l, cu ani mai târziu, am constatat că poemul se împlinea natural, odată eliminate oportunistele genflexii ideologice. Salvarea exista deja în strofele următoare, și venea din evaziunea în narcisism! Parcă pentru a mă degaja de umbra „protectoare” a personajului sovietic invocat, mă proiectam într-un nenumit Rastignac sfidând Parisul (*A nous deux, maintenant!*), cu lumea „așternută la picioare”:

Douăzeci de ani ai, numai douăzeci!
Vezi, în depărtare zarea se-ncovoie,
Luna-ți împlinește pașii pe poteci
ca-n fâgașuri stropii albi de ploaie.

Iarba sub călcăie freamătă supus,
luminos e aerul și tare,
drumul ca un far a izbucnit în sus
așternându-ți lumea la picioare.

Versuri dictate de obediență se pot găsi în mare număr în poemele mele și ale colegilor mei din acei ani; un procentaj ideologic de 90% de „halte obligatorii”, unde era musai să facem popas, era cerut pentru a ni se publica un ciclu, și cu atât mai mult un volum. Titlul poemei secunde din culegerea mea, „Început de șantier”, îl scutește parcă pe cititorul de azi s-o citească; îl asigur că versurile sunt la fel de fals entuziaste pe cât bănuiește. Global, chiar dacă elimin din *Vântul cutreieră apele* unele cuvinte-cheie precum: comunism, Partid, Comuna, revoluție – care, în pagini de reviste și volume, urâteau și mai tare tristețile originale, fondul rigid al canonului ideologic rămâne de neșters...

Mai supărător (dar în limitele normalității) îmi pare faptul că mi se întâmpla să nu pot profita nici de cei 10% de poezie tolerată, nesupusă direct tributului. În „O vârstă s-a deschis” și în „Homer”, nu presiunea ideologică poartă vina nereușitei, ci lipsa inspirației,

ama veghea la păstrarea unei limite în tendința mea lăuntrică, juvenil „anarhizantă”, față cu puterea, și-mi repeta un îndemn-rugăciune: „Pune, Doamne, strajă gurii mele!”

compunerea prin ambiție, fără participarea sincerității. Bună din capul locului îmi apare suita „Trei motive homerice”, destui comentatori au apreciat-o în scris – în acea vreme și mai târziu. Dar ea nu era multumitoare de la început: prea multe referiri nominale la Penelopa, Ulise și navigatorii lui, la Troia, etc.; iar versul alb scăpa în prozaism, retorismul se întindea. Reluând această suită scrisă la 20 de ani, în autoselecții succesive, am intitulat-o „Cântecul Sirenelor” și am redus-o cu două treimi; ea e cuprinsă în *Ammios* (editura Paralela 45, 2006) – cea mai riguroasă antologie a mea, la ora actuală.

„Versuri pentru un tânăr” este un soi de dublet la „Douăzeci de ani”, exclamativ și neconvincător fruct obișnuit al voinței de a scrie, ca multe altele din întâia mea viață, de până la 34 de ani... Prozaica „Pe macara” și retoricul „Vas în furtună” sunt piese realist-socialiste, insignifiante. Ecoul din Leopardi „Valuri spre lună” îmi pare, azi, un palid exercițiu. De un succes derutant s-au bucurat cele două catrene ce compun „Somn”, onorate și de o parodie vioasă a amicului Marin Sorescu în *Singur printre poezi*; pe aceasta din urmă mi-e drag s-o retranscriu: „Prea mult îmi ia, prea mult încearcă/ Fragila mea alcătuire / Din plasmă, gânduri și din oase/ Această quasiadormire. // Când moțai crâncen, prin picioare./ Simt somnul cum mă ia mai tare... / Și-atâta timp mi-e refuzat/ Când dorm în mine ca pe-un pat!”

Nu trebuie să-l adorm și pe cititorul acestei confidențe autocritice, de aceea accelerez relectura volumului meu de debut! Sfârșitul unei poezii aduce comparația sugestivă a unui copac cu „o statuie / ce-și poartă umbletul tăcut / în inflexibilul genunchi”. Un vers citeț încheie piesa „Din tren” prin: „Un viaduct subțire ca un strigăt”. Urmează vreo șase poeme „libere”, dar neîmplinite artistic. Vin la rând diverse celebrări ascultând de „comanda socială”: „Zidar”, deja amintit, „Miner”, „Șarja de oțel”, „La furnale”, „Schela roșie – cu foarte comunistul distih: „Mi-e generația etaj / În schela roșie-a Comunii”; „Tunel”, „Barajul de la Bicăz”, „Lenin”, „Cifre de control” (hrusciovien), „Racheta sovietică”, „Tot mai sus!”, „Rânduri pentru Partid” – unde fanaticul de mine (!) mă oferea regimului: „harta roșie-a trupului meu / îți aparține, Partid”; două versuiri comemorează răscoala din 1907, alta greva minerilor din 1929, și nu mi-am permis să uit nici greva ceferiștilor din 1933, celebrându-i și pe comuniștii morți în ilegalitate.

Reprodusă în diferite antologii oficiale, piesa de rezistență rămâne „Comunism”, ultima din această angoasantă plachetă. Aici, reflexul narcisic nu putea servi; am recurs, inconștient desigur, la un alt mit elin, cel al corăbiei Argos ajunsă în țărml „lânii de aur”. Primul distih mi-ar părea chiar sugestiv, cu acel ochi deschis în spiritele navigatorilor; e vorba, vai, de „comunismul vis”! Dar, înfine, „țărml gândit” a fost atins, iar acum „începe vasta debarcare”. Finalul nu e mai puțin dezolant, cu cei ce-au ajuns la țărml comunist („tremură zori de-asupra-i, roșu fald”), care se bucură văzând alte flote, adică țări unde regimul roșu e pe cale să se instaleze: „Cum ies din zări și năzuiesc spre noi / Corăbii noi, corăbii noi, corăbii noi”... Deși armonios, cu o interesantă cezura la mijloc (Corăbii noi, corăbii noi, corăbii noi”), versul ultim are ceva „hămăit”...

Adagiul latin *Habent sua fata libelli* ar trebui citit, în cazul de față, habent sua fata *poetae*: cărțile își au destinul lor, dar și poezii îl au pe al lor! La capătul acestei relecturi, de-a lungul căreia am privit înapoi dacă nu cu mânie, măcar fără cruțare, mă minunez de luarea în seamă de care m-am bucurat din partea unei critici mai departe văzătoare decât mine însumi. Ea a reținut din „scâncetele lirice” ale debutului meu promisiunea de viitor. Iar confirmarea a venit parțial cu a doua culegere, *Desprinderea de țărml* (EPL, 1964), apoi cu severa plachetă *Clepsidra* – nebunește restrânsă la 19 poeme (la îndemnul lui Mircea Ciobanu).

Se poate pune întrebarea: ce fac eu în aceste pagini, vreau să renunț la mine însumi? Nici gând. Încerc să-mi justific imboldul care mă face să-mi tot restrâng sumarele auto-antologărilor, până la a ajunge la vreo 50-60 de poeme scrise în limba română, și cam tot-atâtea în limba franceză. De ce m-aș arăta îngăduitor cu o atât de „norocoasă” creație a începuturilor? Și, mai ales, de ce aș păstra iluziile de atunci asupra reușitei mele? În mare, consider că o bază de o sută de poeme românești și franceze, puse laolaltă, constituie un ansamblu definitoriu, și voi încerca să nu-l dezechilibrez cu adaosuri din trecut.

Ilie CONSTANTIN

Ascrie la gazetă" e gura mea de oxigen, modul meu de defulare, fără asta simt că m-aș sufoca.

● O noapte de revelion calmă. Mai austeri cu bucatele, amăsurat vârstei, am rezistat până pe la trei, grație unor programe, în general, rezonabile, fără vulgaritățile din alți ani. E drept că am evitat canalele rău famate. La miez de noapte, telefon reconfortant de la copii.

● Intrarea în UE marcată de mult verbiu și chiot ușor isteroid. În zbirtele reporteritelor care transmit din mijlocul mulțimilor euforizate, revine mereu sintagma „mândria de a fi român”. N-am înțeles care ar fi motivul.

● Aș vrea, în prima săptămână, să termin cronică la *Despre bucurie...* E un deziderat cu intensitate de obligație liber consimțită. „A scrie la gazetă” e gura mea de oxigen, modul meu de defulare, fără asta simt că m-aș sufoca. Iar mai, de fiecare dată, o lună foarte încărcată de obligații cronofage impuse din afară, care nu mă interesează chiar deloc, dar de care nu scap. Mă voi lăsa și acum în voia curentului, pândind momente prielnice de care să profit. Dar continuitatea lucrului va rămâne pentru mine un etern deziderat.

● La prânz – cum altfel? – concertul de la Viena, anul acesta cu Zubin Mehta. Care are eleganța ca, înainte de *An der schönen blauen Donau*, să salute aderarea a încă două țări dunărene la UE. Sala, surprinsă și festiv generoasă, aplaudă îndelung. Și încă o dată, ca în fiecare an, naturelul simțitor mi-a vibrat la această capodoperă de o majestuoasă grație *sans soucis* pe care o percep ca deopotrivă emblematică pentru un timp și un loc, pentru veac și pentru Împărăție.

● Drum la haciendă, să vedem ce au făcut meșterii aceea pe care i-am lăsat de capul lor să introducă apa în curte. Ne duce Anca la volanul noului ei Logan. Au fuzerit, ca orice meșter român o treabă țigănească pentru care pretind „între opt și zece milioane”... Observ o insidioasă mutație care se produce de la o vreme încoace: sintagma „treabă țigănească” tinde a fi înlocuită de „treabă românească”. În constantă antinomie cu „treabă nemțească”.

● Îmi scrie Mircea B. să-mi ceară acordul de principiu pentru organizarea unei întâlniri cu studenții lor pe o temă al cărei titlu l-am uitat. I-am dat acordul pentru colo, prin martie, ca să am timp să mă acomodez cu ideea, dar nu știu de ce i l-am dat, din inerție de bună seamă, fiindcă am grave îndoieli asupra aderenței mele la asemenea indeletniciri. Dar probabil nu va ieși nici din asta nimic.

● De la tv, vestea-măciucă a plecării Soroanei Coroamă-Stanca. Comunicam des, mă iubea pentru interesul pe care-l am pentru Cere și pentru Dominic al ei pe care îl apăra, îl cultiva și îl promova ca o leoaică, și, chiar dacă la ultimele întâlniri mi s-a părut obosită și mult slăbită, nici o clipă nu m-am gândit că ar fi și ea muritoare. Zilele trecute i-am scris lui Virgil D. rugându-l să-i trimită un exemplar din „Cafeneaua...”, unde mi-a apărut articolul despre *Cazabanii*, despre care i-am spus, și era nerăbdătoare să-l citească. Nu știu de va fi apucat să-l vadă. Ar fi fost, poate, una din ultimele ei bucurii. Tirstește.

● Îmi vin de la Gabriela C. precizări în legătură

Note răzlețe, 2007

cu întâlnirea de la Alba-Iulia. Propune aprilie și mă roagă să aleg eu un roman pentru „dezbateri”. De acord cu aprilie și îi propun *Vămile nopții*, la care tocmai corectez pentru o eventuală, problematică reeditare.

● Vreme nefirească, însoțită, caldă, centrală e în repaus și totuși lucrez numai în cămașă. În zori, spectacol mareț cu o lună nouă cu cornul în sus, pe un cer albastru cobalt, profund, de o seninătate sticloasă.

● În lumea politică mega-fermentația fetidă a scandalului „bilețelul”. Ca la noi, la nimeni. Scârba totală și definitivă. Pe de altă parte, printre „europarlamentarii” noștri, deveniți acum „plini”, se disting și figuri scandaloase, precum a acelei „persoane de sex feminin”, gen comisar al poporului, aceeași care a sărit umăr la umăr, tovarășește, cu Vadim să-i arunce de la balconul Parlamentului pe Patapievic și Liiceanu, când cu „condamnarea comunismului”. Acum încă e bine, dar mă tem că, după alegerile din mai, îi vom vedea acolo și pe alții *ejusdem farinae*.

Apropo de „condamnarea comunismului”, se cam gonflează meritul lui Bănescu în chestiune, ca fiind „primul șef de stat care...”. Dar, voit sau nu, se uită că gestul lui a survenit doar după presiunea societății civile și, în cele din urmă, a celui Apel semnat de peste 700 de intelectuali, după care domnul președinte a pretins „dovezi științifice” pe care să i le prezinte, bineînțeles, o „comisie”. Ca și cum zecile de milioane de oameni asasinati în detențiile comuniste vreme de 70 de ani n-ar fi fost o dovadă suficient de „științifică”...

În atmosfera asta e cu atât mai binevenită bucuria de a mă putea apuca în sfârșit de lectura cărții Ioanei Pârvulescu despre mult dragul mie veac XIX.

● Îmi scrie Smaranda V. O interesează aspecte culinare din Banatul de odinioară și mă întreabă ce știu despre. Cu asta mi-a dat ideea articolului pe care musai să-l scriu pentru „Reflex”. Dar și cealaltă față a întâmplării: când lumea începe să te întrebe „cum a fost” *in illo tempore*, nu mai e nici o îndoială asupra orei pe care o arată ceasul tău.

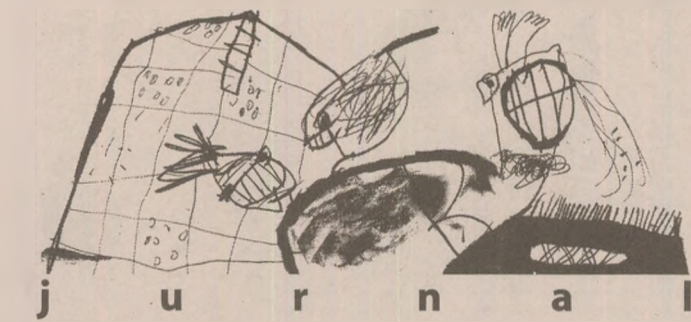
● „Situățiunea” e în continuă degradare. Ba, mai nou, *Apelul* la reconciliere lansat de GDS a reușit să scindeze și mai profund inteligența. O bună și importantă parte a ei a refuzat să-l semneze pe motiv că acordă un credit nemeritat lui Bănescu. Pe drept cuvânt. Faptul că a condamnat oficial comunismul, cum ziceam mai deunăzi, nu trebuie supralicitat. În fine, de o vreme încoace, mai ales după aderarea la UE, lumea – acea lume căreia îi mai îngăduie vârsta – ia tot mai mult în considerare perspectiva părăsirii definitive a țării. Nimic mai dezolant.

● În Ciocărlie, *Fragmente despre vid*: „Două planuri ale vieții. Cât timp lucrez sau citesc, e bine. În rest, ireparabil dezastru lent.” O, cât de bine cunosc asta!

● Lansarea noii cărți a P., pe care a trebuit să accept a o oficia eu, din fericire împreună cu Gabriel P. Volum de versuri trilingv (sunt în „trend” edițiile de poezii bi- sau trilingve, în traduceri de obicei precare, de nu chiar ilare). Am surpriza dezagreabilă de a mă trezi cu oficiali neprevăzuți și în situația de „a lua loc în prezidiu”. Condiția pe care i-o puseseam fusese tocmai o atmosferă mai relaxată, mai convivială, fără obișnuitul prezidium rezidual și indigest, dar până la urmă a ieșit tot o „acțiune” cu ștaif, din care abia apuci să te vezi scăpat.

● În „Ziua”, atac de o mârșăvie fără precedent la adresa lui Liiceanu. Din nou, aspirația irealizabilă de a părăsi acest loc nenorocit, atât de prielnic oricărui zero alfabetizat.

● Aseară, traversat proza lui S. Ilizibilă. M-a rugat să-i fac postfața. E atât de sigur că am să i-o scriu, încât m-a și trecut în caseta tehnică. I-am spus că nu i-o fac, nu fac nici prefete, nici postfete. Nu-mi plac scriitorii care ies în lume purtați de subsoari. Atunci măcar s-o citească și să-i spun părerea. Am să i-o spun, nu mai e scăpare. Azi, zi liberă, cu perspectivă senină pentru perioada următoare. Mă decid să reiau romanul de care nu m-am mai putut apropia din toamnă. Degeaba însă, nu mai regăsesc posibilele conexiuni. Nu-mi mai sună bine, cum mă iluzionam atunci, și nu-mi

iese deloc. Rupt tot. Să vedem ce-o mai fi. N-o mai fi nimic.

● E mai suportabil să zici „am împlinit 72” decât „am intrat în 73”. Pe mine însă mă obsedează varianta a doua, care mi se pare neverosimilă și îngrozitoare. „Gândire pozitivă”: se imprimăvărează, e senin și cald, se pare că mi-am revenit din pasa neagră, mi-am făcut prima cafea, mică, din care voi tot trage până-n seară, de la birou voi vedea prin fereastra generoasă înflorirea pomilor, așa cum în toamnă le-am văzut întomnarea, suntem împreună, încă valizi... Mai trebuie să-mi și reiau lucrul.

● Ieri, scrisoare entuziastă de la domnul Eugen Dimitriu, după lectura *Nemuritorului albastru*, de pe coperta căruia a aflat că sunt născut în 8 martie. De când a apărut recenzia mea la *Cazabanii* lui, îmi tot scrie emoționante epistole confesive, de om însingurat. Un ultim mohican. De altfel, în vremea din urmă, am și eu tot mai acutul sentiment că, precum copacii, am apucat într-o lume pusă pe atotdistrugere, căreia nu-i mai aparțin, în care mă simt tot mai străin. Am început să am dificultăți și un sentiment de frustrare și la lectura articolelor din cotidiene, scrise într-un limbaj tot mai izmenit, snob și rebarbativ, anglo-tehno-român, o limbă alterată, de mutanți despiritualizați, lipsită de urma oricărui fior expresiv.

● A fost o săptămână liniștită, iar eu în forma aceea foarte productivă și oarecum euforică de după fiecare pasă neagră. Scris un fel de cronică-eseu la *Doamnele din Sankt Petersburg*. Interes tot mai susținut pentru Berberova.

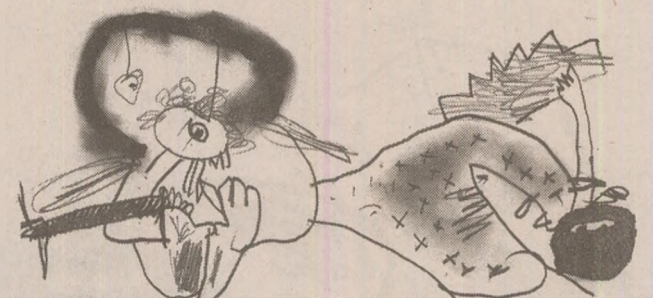
● Terminat de citit *Ceikovski*. Puțin dezamăgit de data asta, mă așteptam la mai mult. Se resimte, cred, de pe urma împrejurării de a fi fost inițial publicată ca foileton, deci cu servituile aferente. Berberova îmi pare aici ușor superficială, mai ales când e vorba de răstimpurile petrecute de C. în străinătate. Dar de o salutară decență și discreție, refuzând senzaționalismul, în tratarea dramei sale intime. Cât despre Ceikovski, cum apare el în viziunea ei, – o posibilă paradigmă a nefericirii spiritului creator. Nu știu dacă s-o recenziez cu nu. Aș citi întâi jurnalul (sau memoriile?) ei, apărut prin 2002, la „Univers”, *Sublinierea îmi aparține*, care mi-a scăpat atunci, oricum fiind de negăsit în târgul nostru. Au eșuat însă și toate încercările mele de a o obține *on line*. Greu în provinciile românești să-ți faci rost de cărțile trebuitoare.

● Vernisajul Doinei I. Lucrări frumoase, vorbiri mediocre. Ea ține să ne explice, didactic și lung, cum devine cazul cu lucrările. Mai schimbăm o vorbă cu unul, cu altul. Doamna M., noua directoare a Bibliotecii Județene, îmi cere câteva rânduri despre Dan Constantinescu, pentru o biobibliografie. Deși sunt decis să nu mai colaborez cu ea din cauza atitudinii sale obedient-pasive când cu strămutarea samavolnică a bibliotecii într-un loc total impropriu, accept totuși din dragoste pentru Dan Constantinescu.

● Mă surprind regretând că am citit *Ceikovski*. Știam prea puține despre viața lui, iar muzica sa își păstra pentru mine întreaga măreție și puritate. De-acum însă, va rămâne, mă tem, treversibil tulburată de imaginea acelei crâncene, neistovite și puțin sordide nefericiri.

● Aseară, grandioasă Gală a premiilor UNITER, transmisă de la Sibiu. Lume selectă, inclusiv Casa Regală, dar nici un oficial în afară de performantul și iubitul primar neamț al Sibiului. Trist momentul revederii celor duși în anul din urmă, parcă mai mulți decât în alți ani, printre ei și chipul Soranei. Fond muzical cu virtuozii orchestrei „Baroc”, condusă de Bogdan Ștefănescu, flaut, cântând Vivaldi și Mozart. Memorabili în aparițiile lor Ion Caramitru ca amfitrion, Florin Piersic, Mircea Crișan la 83 de ani, Valeria Seciu, Emilia Popescu cu un superb *Arlechino*. Totul, cu două pauze, a durat de la 20:20 la 1:20. Sub impresia spectacolului, mai puternică decât oricând, adormit greu, abia spre zori. Acum, prin contrast, și mai deprimante vidul cultural și inflația de oficiali nuli cultural și, ca atare, ineficienți, din urbea rezidenței noastre.

Radu CIOBANU

a r t e

PROGRAMUL AMPRENTA, inițiat de Centrul Național al Dansului București, al cărui prim invitat a fost Răzvan Mazilu, a continuat, în luna mai cu Mihai Mihalcea și invitații săi. Dansator, coregraf și pedagog, actualmente directorul Centrului Național al Dansului București, Mihai Mihalcea este unul dintre artiștii dansului ale cărui creații le-am urmărit de-a lungul anilor, începând de prin 1992, când făcea parte din compania *Marginalii*, prima trupă de dansatori independenți creată în România după 1989. Piese scurte, concepute împreună cu Cosmin Manolescu, precum *Fluturi fără aripi*, sau cu Florin Fieroiu, *Suspine*, sau altă piese și spectacole integral create de el, cum ar fi *Posibil vis*, *Timp fără gust*, *Pierdut în univers*, *Memoria corpului secret*, *Hammam* sau *Prizonier în cutia toracică*, *Solo fără titlu*, *Memorie de vânzare (copilărie inclusă)*, *You com to see the shou and you'll get an extra burger!* și, în fine, *Stars High in Amnesia's Sky*, au fost lucrări pe care le-am urmărit și consemnat în paginile acestei reviste. Socotindu-l drept unul dintre cei mai importanți „actori” ai dansului contemporan românesc, alături de Cosmin Manolescu și Florin Fieroiu, i-am luat, ca și acestora, un amplu interviu, în care și-a exprimat, pe larg, concepțiile, realizările și nemulțumirile.

De când ocupă funcția de director al CNDB, i-am admirat tenacitatea cu care a încercat să transforme un spațiu destinat altor activități într-unul potrivit atelierelor și spectacolelor de dans. De aceea, deși știam că nu a mai avut vreme pentru creație, am așteptat cu interes AMPRENTA care urma să-i pună în valoare, prin reluarea unor lucrări, dar mai ales prin invitații săi, opțiunile actuale.

Stars High in Amnesia's Sky, poate cea mai importantă creație de până acum a lui Mihai Mihalcea. Concepută în anul 2000 – probabil prima abordare scenică a trecutului nostru comun de dinainte de 1989 – își păstrează și astăzi prospețimea și interesul pentru subiectul abordat. De astă dată, spectacolul a fost precedat de o Instalație gândită de artistul Simion Cernica, intitulată *Loc improvizat de reciclat (istorie)*. Ne-am reîntâlnit aici cu urmele comunismului, păstrate de obiecte și înscrisuri, pe care ar trebui să nu le uităm, dar, din păcate, le ignorăm, uneori individual, alteori în proporție de masă. Una dintre persoanele care semna într-o revistă, adusă în respectiva Instalație –, un text laudativ pentru dictator, jenant de citit astăzi, a primit un premiu important, la câteva zile după ce am văzut Expoziția. Grea mai este conviețuirea cu propriul nostru trecut! Cealaltă lucrare readusă în actualitate, *You com to see the shou and you'll get an extra burger!*, din 2001, a fost concepută ca un *Remix*, la părțile deja existente, dar și ele reconfigurate, adăugându-se o serie de părți noi, mai ales în textul citit de actrița Mihaela Sîrbu, „adus la zi” din punct de vedere politic.

În acest al doilea episod al AMPRENTEI a mai fost invitat și spectacolul aflat sub direcția artistică a Mariei Baroncea, *Odă artificialului*, în care coregrafia aparține fiecărui interpret în parte, adică Mariei Baroncea, lui Eduard Gabia și lui Florin Flueraș. Conceput ca o succesiune de secvențe, puse în pagină de fiecare dansator în parte, acestea lasă să se citească câte ceva din natura proprie fiecăruia. Dincolo de intențiile lor, nemărturisite: o mișcare mai puțin clară, mai ezitantă la Florin Flueraș, una puternică, uneori cu explozii de răzvrătire la Eduard Gabia și, în fine, una complexă, rafinată la Maria Baroncea.

Dacă toate evenimentele pomenite până acum, din cea de a doua serie a AMPRENTEI, s-au dovedit a fi vrednice de luare aminte, altele pun foarte serios sub semnul întrebării rostul și sensul în care evoluează dansul contemporan, în cadrul Centrului Național al Dansului București. Seara desfășurată sub titlul *Nespus*, la care au luat parte Mihai Mihalcea și invitații săi, s-a desfășurat ca un *party*, care ar fi putut avea loc la unul dintre artiști, acasă. Întâlnirii i s-a dat, parțial, o notă funestă, prin unele atitudini, veșminte, gesturi ca cel de a vărsa pe jos, dintr-un pahar, câteva picături de vin. Atmosfera a fost completată de excentricități

Amprenta

- al doilea episod -

tolerabile doar în intimitatea unui grup. Deși unele nici acolo plăcute, precum, să spunem, tăiatul unghiilor. S-a servit masa și s-a băut, și, pe rând, câte un invitat a citit fragmente din biografia gazdei. Unii s-au amețit către final, precum Florin Fieroiu. Care, prinzând curaj, fapt sinonim cu a nu mai avea control complet asupra sa, a început să prezinte într-o lumină nefavorabilă episoade din biografia gazdei. Justificându-se prin nevoia de sinceritate absolută și, probabil din același motiv, a scris apoi, așa ca între băieți, pe un laptop, cu majuscule, o expresie vulgară, proiectată îndată pe un ecran. Ion Dumitrescu a cântat la chitară, Eduard Gabia și-a provocat o tăietură la mână, lăsând să cadă câteva picături de sânge pe podea și apoi s-a urcat pe masă, printre farfurii. S-a și dansat, fiecare în voia lui, principalul cal de bătaie fiind, ca de obicei, parodiarea dansului clasic. Problema în artă nu este, însă, de ce anume te dezici, de ce te desparti – o face fiecare generație, pe rând –, ci de ce pui în loc. La acest capitol lucrurile sunt extrem de subțiri la mulți dintre cei care se autodenumesc coregrafi de dans contemporan. Două note aparte au existat la această petrecere cu public: toți s-au manifestat degajat, cu excepția Iulianei Stoenescu, care a fost extrem de artificială în gesturi și, în acest ambient stânjenitor pentru public, care părea că a fost pus să se uite pe gaura cheii, în casa vecinului, ca într-o caricatură de Daumier, am avut surpriza plăcută de a constata ce bogăție interioară are în mișcare Carmen Coțofană, atunci când se desfășoară liberă. Neprogramată de desenul preexistent al unei coregrafii date. Cam puțin însă. Și, oricum, necompensator pentru tot restul serii. Seara respectivă nu a fost singulară. Într-o atmosferă înrudită se desfășoară și așa-numitele *Miercuri lejere*, din fiecare săptămână, proiect coordonat de Maria Baroncea. Cine dorește dintre dansatorii obișnuiți ai Centrului, înjghebează un moment „coregrafic”, în care, dacă e vorba de Ion Dumitrescu, atunci doar se vorbește și se fac glumițe, în română și engleză. Bine le-ar prinde tuturor celor implicați în întreaga activitate a Centrului Național al Dansului București să conștientizeze cum se vede din afară întreaga lor activitate. Activitatea

unei instituții unice în spațiul coregrafic românesc și extrem de necesară acestuia. Apoi, să se întrebe către ce public și-au deschis porțile. Și cum vor reuși să le deschidă cât mai larg către un public cât mai numeros și cât mai diversificat. În clipa de față, este foarte restrâns și mereu același. Centrul a devenit un club exclusivist, manifestând un mare dispreț pentru tot ce se petrece în afara clubului. Nu numai față de alte domenii ale dansului românesc, dar și față de artiști străini, puternic ancorați în dansul contemporan. Nimeni nu s-a dus la Operă să vadă actuala montare cu *Lacul lebedelor*, în care, dacă este ceva valoros sunt partiturile moderne incluse în spectacol de Gheorghe Iancu și, afară de Vava Ștefănescu, prezintă fugitiv, nimeni nu a venit la conferința de presă a unuia dintre cei mai importanți coregrafi francezi de dans contemporan, Josef Nadj.

În AMPRENTA concepută de Mihai Mihalcea, el a avut și câțiva invitați virtuali, pe Pina Bausch, pe Merce Cunningham și pe Mats Ek. Ceea ce presupune că spre ei merge admirația sa și, în consecință, i-ar fi dorit prezenți, dacă ar fi avut posibilitatea financiară pe care o necesita un atare demers. Spre deosebire de ceea ce se petrece la CNDB, unde accentul se pune pe concept și pe bătutul apei în piua asupra explicațiilor lui, toți cei mai sus evocați sunt în primul rând mari artiști, care știu să dea concretețe proiectelor lor, prin dans sau prin mișcare cu valoare artistică. Ce rost are să-i pomenim, dacă ceea ce fac ne lasă, de fapt, indiferenți?

Critica de dans a devenit o profesiune riscantă. Opera Națională București nu mai îmi dă invitații după ce a apărut cronica mea la *Lacul lebedelor*, deoarece le stric imaginea. Cum i s-a spus și doamnei Anca Florea, care a scos până acum șase volume cu istoria Operei Române. Din câte știm, cenzura a dispărut. Se vede treaba că nu de peste tot... Poate unii dansatori de dans contemporan vor alege să se gândească la părerea criticului. Să accepte că pot exista mai multe păreri despre același fapt artistic și să nu aleagă divorțul, ci dialogul. Vom vedea!

Liana TUGEARU

Odă artificialului

filmul lui Haneke pendulează între o reconsiderare critic-sarcastică a artei cinematografice problematizând mijloacele și scopurile în cadrul circuitului consumerist hollywoodian și plăcerea manipulativ-discreționară a jocului, un *mind game* crud și eficient.

Mind Games - Funny Games

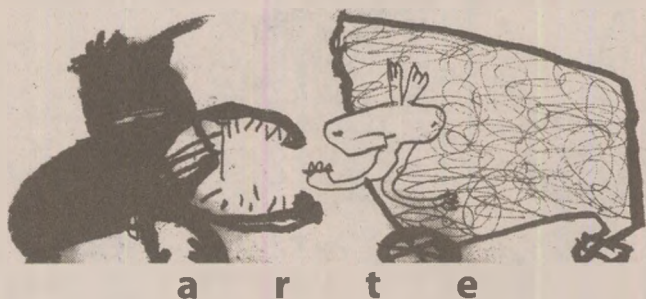
FUNNY, (nostim, caraghios, ciudat) cuvântul cu rezonanță frivolă și parfum de *entertainment*, dar al cărui sens se menține într-o delectabilă ambiguitate este cum nu se poate mai potrivit să descrie așteptarea unui spectator blazat, intoxicat de *junk-food*-ul cinematografic, consolată în propriul confort, în propriul spațiu securizant de unde poate viziona scenarii catastrofice sau *reality show*-uri de efect. *Remake*-ul lui Michael Haneke nu scade în duritate față de filmul din 1997, ci doar o traduce pe înțelesul spectatorului american, de fapt, o transportă direct în intimitatea lui, îl face complice, îi taie tot cheful și-l face să vomite formulele nedigerate ale ațitor *blockbustere*. Cred că acesta este pariul relativ mediatizat al filmului, în jurul căruia se vor lansa dezbateri moralicești, mai ales că unul dintre tinerii și politicoșii torționari din film, Paul (Michael Pitt), cu maniere de colegiu cu ștaif îl ia nu o dată pe spectator ca martor, îl introduce direct, fără fasoane în cercul unor complicități inavuabile și-l obligă să asume postura de delectabil spectator al ororii. Mai mult chiar, derulând înapoi filmul, personajul elimină alternativa clasică, satisfăcătoare pentru setea de revanșă a spectatorului care simte la un moment dat nevoia unei violențe compensatorii, punitive, a unei vendeta respectabile, de uz moral. Ei bine nu, cursul evenimentelor va continua implacabil pe traseul propus de personaj/regizor încălcând încă o dată bunul-simț al administrării justiției, survenite chiar și postum. Nu aceste trucuri simpatice dau nota particulară a acestui film, cu caracterul absurdist, elegant teatral al unei puneri în scenă a unei piese de Eugen Ionescu, Samuel Beckett sau Harold Pinter sau pe stil rusesc, Daniil Harms. De exemplu, *Așteptându-l pe Godot*. Cum știm cu toții, în piesa lui Beckett, mult așteptatul Godot, un fel de Dumnezeu mai mic, minimalizat și familializat prin diminutivare franțuzită nu mai vine, dar Vladimir și Estragon îl așteaptă debițând în acest răstimp tot felul, vorbind fără să comunice, fiind vorbiți de clișeele în libertate. Tot aștepti în filmul lui Haneke o intervenție, dacă nu divină, sub chipul Providenței, atunci măcar de altă natură, chiar și extraterestră. Între timp, două personaje, Paul și Peter, nu avem nicio garanție că acestea sunt numele lor adevărate, dar joaca lor împrumută de la cupluri celebre, Tom și Jerry, Beavis și Butthead, etc., se distrează de minune vorbind încontinuu, imaginând scene și obligând „actorii” de care dispun discreționar să le joace. Schimbul de roluri ca în piesa *Scaunele a*

lui Eugen Ionescu, cu interlocutori invizibili, cite un cuplet sarcastic „Wether by knife, wether by gun/ The loosing of wife can be fun”, și incontinența politețe, un manierism de ceremonial victorian, teatralizează fiecare scenă. Jocul care-i ia uneori drept martori, adică spectatori, pe cei trei membri ai unei onorabile familii înstărite, cu casă, mașină, barcă, retriever etc., este ațit de bun încât inculcă chiar un sentiment estetic, de distanță critică. Suntem pe o scenă, unde orice se poate întâmpla, dar unde chiar și cel mai atroce eveniment nu este decât ficțiune, un efect în scopuri catartice. (Ca și în tragedia antică, Haneke evită spectacolul ororii maxime, a crimei, care nu e adusă în prim plan, nu e surprinsă în act, dar anagajează subliminal, manipulativ spectatorul până la exasperare.) Ne sperie, ne provoacă mila, compasiunea, ca la final să ne delecteze, să ne purifice, să ne dizolve egoismul, să ne înalte sufletește. Ei bine, nu. Jocul inteligent, voit absurdist, un *mind game*, descarcă în film oroarea, ea are chipul imaculat a doi tineri îmbrăcați în alb, purtând mînuși albe de golf, de o politețe în care transpare înșelător o doză de umilință. Una din figuri este clownesc surizătoare, realizând treceri spectaculoase de la maximumul de transport afectiv la o deplină seninătate, cealaltă este reținută de o politețe aristocratică, dar se poate dilata entuziast când e nevoie. Îmbrăcați aproape la fel, *casual*, ca doi studenți la Harvard aflați pe un teren de tenis, cei doi tineri par niște excelenți mimi, teribil de histrionici, trecînd de la un registru la altul cu o maximă mobilitate. *Mobile* este chiar intitulat tipul de actor care are capacitatea de a bascula afectiv, de a comuta de la o stare la alta, de la o extremă la alta. Sub raport patologic, se mai numește și schizofrenie. Ca și personajele din teatrul absurdului, cele două par vidate interior, astfel că singura lor rațiune de a exista devine jocul care induce și un plan de coerență. Chipurile devin măști care traduc diferite ipostaze de la comic la dramatic, însă teribil, în spatele lor nu se află nimic, absența a memoriei, a oricărui reflex afectiv, a oricărui fapt biografic. Explicația clasică a traumei din familie pentru evoluția spre patologic a personajului din filmele cu devianță, cu sociopați etc. este jucată superlativ de cei doi, ca un exercițiu care le confirmă competența histrionică. Ironia crudă a tinerilor torționari servește sistematic drept platformă „estetică”-critică regizorului; a nu se uita că scenariul este semnat tot de Haneke. De altfel, toate „de ce”-urile în căutarea unei rațiuni de a fi a atrocității sunt parate de un spațiu reflectorizant, impermeabil la orice mesaj, fără rezonanță, filmul are o filiație sadică, stă în umbra operei divinului Marchiz. Prizonier al unui determinism cartezian care pune în relație logică efectul și cauza, George adresează întrebarea cheie a filmului: „De ce (faceți asta)?”. Răspunsul pe care-l dă personajul/regizorul este pe măsură: „De ce nu?”. Este lumea în care ne aflăm, astfel, un spectacol cu autiști? Pentru că de la un moment dat

încolo acest autism devine asurzitor, insuportabil pentru spectatorul care simte nevoia să preia el inițiativa, să-i scoată din scenă pe cei doi comediați care-i maimuțăresc atitudinea de confort neimplicat și sadică delectare *for art sake*. Ionescian sau beckettian jocul continuă, iar el împrumută clișee din universul burghez, din stocul practic nelimitat al filmului debițând fie orori, fie moralități servite după legea talionului, fie scene domestice manipulate sadistic. „Dă-ți jos hainele, iubito!” este silit să spună George (Tim Roth) soției sale Ann (Naomi Watts) – o surpriză foarte plăcută rolul remarcabil pe care-l face actrița specializată în *horror*-uri – într-o scenă în care se solicită un ton languros, iar cei doi regizori-spectatori ai scenei îl protejează pe fiu Georgie (Devon Geerhart) de nuditatea mamei cu un un tricou strîns puternic pe cap precum sacii pe care-i purtau în filmele *home made* ziariștii răpiți în Irak. Nu doar sublinierea convenției, ceea ce în manieră postmodernă în spațiul literaturii s-ar chema denunțarea procedurii, ci și o anumită teatralizare absurdistă a atrocității tinde să o amplifice. Eleganța, ingeniozitatea, un fel de *savoir-faire* contribuie la intelectualizarea torturii, care alături de gratuitatea ei care-i conferă un caracter aproape estetic împing spre limită filmul lui Haneke. Regizorul *Pianistei* (*La Pianiste*, 2001) după romanul austriecei nobelizate, Elfriede Jelinek, sau al lui *Ascuns* (*Caché*, 2005) știe să creeze suspansul, în care recunoști clișeu, reinvestit cu forța dizolvantă a deriziunii. Remarcabilă este scena din antreu și bucătărie, care mi-a amintit de o scenă de teatru din *Îngrijitorul* lui Harold Pinter. Unul dintre tineri, Peter, cel interpretat de Brady Corbett, întreține conversația sub pretextul împrumutării a patru ouă în numele vecinei. Eleganța, politețea stîngace, un fel de fragilitate care alunecă spre amenințarea voalată prelungesc dialogul în pericol să se dezechilibreze asemenea unui funambul pe sîrmă. Sentimentul de nesiguranță se accentuează, și în cele din urmă, tînarul face ouăle chisăliță pe parchet, acolo unde începe o nouă scenă, neliniștitor-absurdistă, cînd el mai cere patru ouă ridicînd cota de nervozitate. Această labilitate între ludic și patologic prezidează fiecare act al piesei, unde politețea asigură diabolic ducerea la bun sfîrșit a celor mai rele intenții. *Funny Games* constituie mai mult decât o clonă a filmului din 1997, asemeni scenei stupide, de gag cu ouăle sparte, reluarea face parte din regula jocului, îl aduce pe spectator din punctul din care a plecat, învîrte încă o dată mecanismul, pune încă o dată placa, așa cum o va face de la primele scene cînd muzica de operă e întreruptă de un rock brutal și reluată soporific. Filmul lui Haneke pendulează între o reconsiderare critic-sarcastică a artei cinematografice problematizînd mijloacele și scopurile în cadrul circuitului consumerist hollywoodian și plăcerea manipulativ-discreționară a jocului, un *mind game* crud și eficient.

Jocuri stranie (*Funny Games*, 2008). Regia: Michael Haneke. În rolurile principale: Naomi Watts, Tim Roth. Gen: Horror, Thriller. Premiera în România: 13.06.2008. Durata: 112 minute. Produs de: Celluloid Dreams. Distribuit în România de: Prorom, Ro Image 2000.

a r t e

F

RAM la Roma, aniversarea ce ne reunea stătea sub auspiciile celor mai înalte autorități italiene, Președintele Republicii și Președinția Consiliului de Miniștri, solemn marcând, la acea răscruce, în 1994, o durată semnificativă, - 4 decenii de existență a Uniunii Latine. Împrejurarea se vădea propice evaluărilor emoționate, trecerii în revistă a inițiativelor și propunerilor culturale care daduseră coeziune și sens activității noastre. În miezul unei atare efervescențe, prezidam atunci Congresul, organul suprem al acestei organizații - 29 de state-membre, având ca limbă oficială sau națională

un idiom romanic -, și mă investisem fără ezitare, îmi vorbeau de la sine preocupările la care ne solicita momentul. Conivența lor, exaltând patrimoniul latinității, desena un soi de concurs bine venit, unde ne produceam, într-o emulație euforică, reprezentanți de pe meridiane disparate, de la Jorge Amado, gloria prozei braziliene, și Luis Jaime Cisneros, președinte al Academiei peruane, care înfășura evenimentul în acolada unor reconfortante, fraterne identificări filologice, pînă la savanți devotați scrupulului experimental, Philippe Lazar, de pildă, director la I.N.S.E.R.M. și responsabil al Consiliului European de Cercetare Medicală. Asemenea contribuții diverse, alcătuindu-se armonios împreună, ca și trimiterile istorice din texte operind sub semnături notorii, Vincenzo Consolo, laureat al Premiului Strega, ori Camilo José Cela, Nobelul spaniol, nu ocoleau recursul la o perspectivă de viitor, argumentată cantitativ. Căci, după statisticile UNESCO, prezența latinofonilor pe întinsul continentelor, la pragul dintre milenile II și III, era menită să atingă cifra de un miliard.

Ceea ce îi inspira lui Philippe Rossillon, neuitatul nostru Secretar General, spirit liber, deloc supus convențiilor, o interpretare pe care o ilustra năzdrăvan. Îi plăcea să prelungească orizontal trupul *Lupoacei*, emblema heraldică a Romei, iar gemenii adăugați sculpturii, la vremea Renașterii, se înșirau innumerabil în această versiune, deveneau un lanț perpetuu: chip de a sugera voios duzinele de herezi prin care dănuie simbolic latinitatea.

La Lupa Capitolina, bronzul celebru luat demult ca referință identitară și supus, iată, unei elastice extensii, nu este totuși acela care a servit, inițial, drept creuzet legendei. Dacă anticii - de la Cicero, Dionys din Halicarnas și Titus Livius - n-au ignorat un atare simulacru, mențiunile lor nu coincid cu sculptura faimoasă pe care o admirăm astăzi. Atribuția ei etruscă, raportarea la secolul V a.c., acceptate, lung timp, ca un loc comun în comentarii, nu puteau să reziste unei analize mai strînse, invalidind pertinenta asocierii cronologice cu alte piese muzeale, de felul *Himerei* din Arezzo. Intuita de către studiosi circumspecți, Wilhelm Bode spre exemplu, incompatibilitatea nu implică doar nuanțe de ordin stilistic, în cauză sint elemente precise privind tehnica metalului și însăși mărturia brută, de neînăturat, a materiei, - scormonită înăuntrul forme figurale, în miezul ei ascuns. Pentru a fi perseverat răbdător în această obscură intimitate, acumulind minuțios probe

Fantastic animalier la Termele lui Dioclețian.

Roma Embleme și principii

irecuzabile - radiografia zonelor de joncțiune, endoscopia «ferestrelor» operate în flancul lucrării, pe urmele barelor de fier care-i fac armătură bronzului, ori a reziduurilor de pământ și a lacunelor survenite în turnare -, pentru a fi închipuit mina meșterului din vechime, amprenta ei viguroasă, cînd modela acut și tandru ochiul fiarei, pipăind traseul în serpentină al sprîncenei și semnul ce delimitează fossa orbitală -, pentru toată această prielnică aderență la un parcurs plămuitor și tehnologic, Anna Maria Carruba, care a avut de restaurat sculptura, și-a dobîndit drepturi solide și în discuția cronologiei, a situării persuasive a *Lupoacei* pe un anume palier al duratei istorice. Împartășite și de alți specialiști ai domeniului, în primul rînd Adriano La Regina, de la Universitatea Sapienza, care le publică în a sa «*Colecție de noutăți critice*», concluziile unui atare travaliu impun o spectaculoasă mutație temporală. Turnată fiind în ceară pierdută, o tehnică străină bronzierilor greco-romani și etrusci, *Lupoica* se vede sustrasă antichității și restituită altui strat de vechime, - medievală, între Carlomagnum și artefactele de veac XII-XIV, de tip Hildesheim, Braunschweig - *Leul* din 1166, de proveniență guelfă -, Perugia - *Grifonul* și *Leul* din 1274 -, Orvieto sau Todi - *Acvila* teribilă de la Palazzo dei Priori. Se clasează, deci, printre piesele unde practica exemplară a bronzului se rezema pe o imperioasă exigență, aceea de puritate proprie marilor clopote.

Curios, un asemenea tangaj printre epoci - la peste o mie de ani distanță - nu-i afectează imaginii ponderea simbolică. La sărbătoarea Uniunii Latine, pe care o evocam, eram asistați de o nobilă efigie închinată lui Traian, de către sculptorul Vasile Gorduz: un tribut de recunoștință și un legămint față de suveranul prin care culminează Imperiul, și se logodesc destinele noastre, ale Romei și Daciei. Pecetluia, într-adevăr, ideea pe care o enunța și un Colocviu inițiat de Uniunea Latină, *Traian, între istorie și imaginar*. Și mi se părea, lingă statuia aceasta, gîndită în tiparele nudului eroic, că bronzul ei sună major, proclamînd rigori greu de atins; dar și că magistrala ei împlinire lasă totuși să străbată, ca prin memoria mileniilor, vuietul luptei al unor crunte înfruntări - simbolizate prin însăși fapta animală pe care biruitorul și-o adjuceacă, pe care o ridică totemic, spre înalt.

Amintirea celui născut în Betica, pe Guadalquivir, n-a lăsat nicio urmă fertilă în spațiul său, iberic, - observa un eseu strălucitor al lui Alexandru Busuioceanu; în timp ce, pe meleagurile noastre, la Dunărea de Jos, ea a rodit luxuriant, împlintată în orațiile care deschid anul și ciclurile lui statornice, inaugural protegute de «bădica

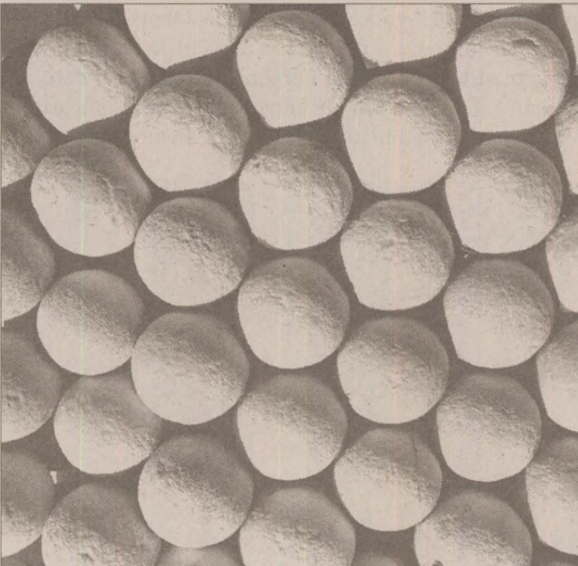
Traian». Dacă mai degrabă ne intrigă paradoxul constituit de o întreagă «utopie getică», de regăsit în tradiții respectabile, pînă la Alfonso el Sabio, - paradoxul confuziei dintre Geții autohtoniei noastre și Goții din Plămada Evului Mediu hispanic -, în schimb, pentru noi «dreptatea lui Traian» rămîne altfel presantă, - mai mult decît o aluzie iconografică sau decît reminiscența unui echilibru abstract.

Întoarceri spre acel *acmé* pe care-l înscrie parabola virtuții și dezvoltarea însăși a Imperiului, sub Traian, erau, desigur, în planul mental și în strategia celebrării mai înainte pomenite, pe tema latinității. Principele care ne-a adus pe acest drum istoric meritase a isca, pentru urmași, ca o expresie a imposibilului, urarea hiperbolică «melior Traiano». În posteritatea care ne conține a-l întilni precum în stații de pelerinaj, pe tîmpla ansamblurilor unde el triumfă, la Arcul de la Benevento ori la acela al lui Constantin - întrebuintînd deopotrivă imagini traianee -, înseamnă să-i asumăm la rîndul nostru traiectoria, cu accente de reculeasă invocatie. Planșele fotografice ale lui Dan Er. Grigorescu au răspuns împlinind, deloc placid, un asemenea omagiu la Accademia di Romania, cînd conclavul devoțiunii noastre își primise drept semnal statura în bronz izbîndită de sculptorul Gorduz. Cît despre imaginile datorate lui Dan, economia lor stringentă, de alb-negru catifelat și totodată definitiv, ritma un veritabil recital, de zi și de noapte, al Columnei, încrucișat cu alte prezențe complementare, arcuirea concavă, de pildă, armonic solidară, a zidirii numită *Mercati trajanei*.

Experiența, cu fervoarea ei fără concesii, ne-a părut demnă să întrețină, peste ani, gesturi de legitim rapel, destinate aceleiași ambianțe, însă cu o sporită anvergură. Retrospectiva Dan Er. Grigorescu din ianuarie 2008, de la Galeria *Dialog*, procura o bună oportunitate, densa ei plenitudine ne-a îngăduit să întrevădem puțința unui transplant roman, care să prilejuiască o autentică palingerezie: după un decupaj astfel condus, încît să-i improspăteze eclatant acestui tezaur valențele mediteraneene și latine.

Bogăția ofertei nu se găsea nicicum sacrificată, numeroase piese din arhiva pariziană a marelui fotograf, generos puse la dispoziție de soția sa Ariana Negropontes Grigorescu, se adăugau, fericit concrescute, lotului anterior de imagini, - noua expunere de la Roma le absorbea natural, fără vreun hiat.

Priveliști antologic expresive, muri și pavimente cărora melancolia timpului, milenar depus peste ele, nu le împuțina un soi de provocatoare pugnacitate, -

Muniție de piatră pentru artileria de la Castel Sant'Angelo (sec. XV).

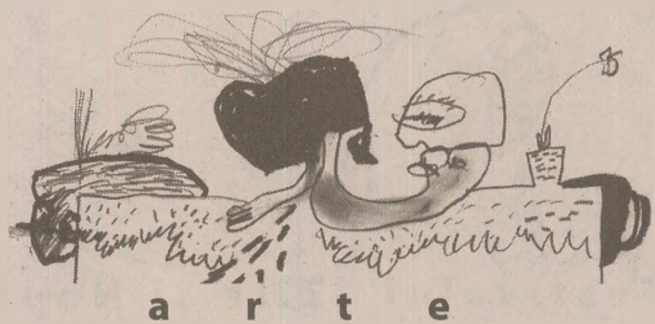
Cumae, galeria săpată în stîncă spre faimoasa peșteră a Sibyllei (realizare hellenică, sec. VI sau V, a.e.).

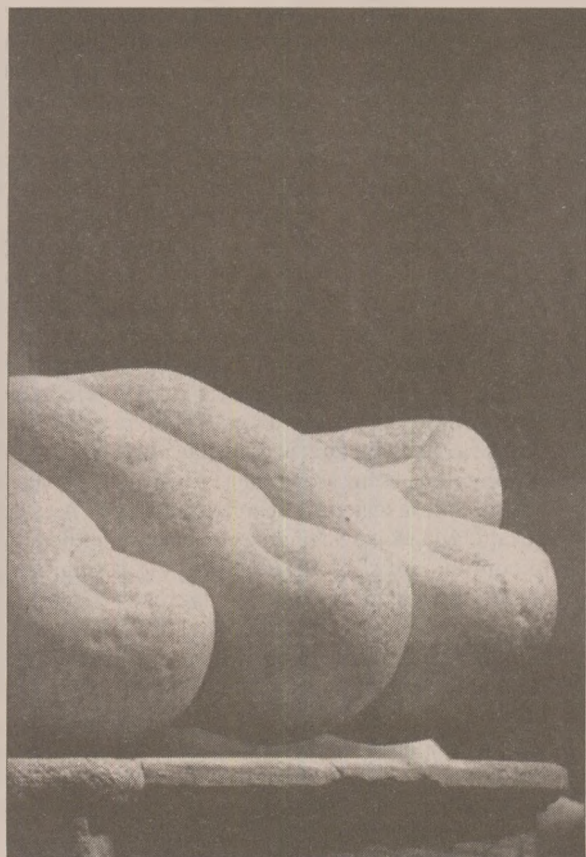
Vestală, pe fundalul Templului lui Antoniu și al Faustinei: coloane monolite antice, fronton baroc.

Arcul lui Traian de la Benevento.

a r t e

Sculptură romană.

lingă atitea dintre aceste relice ar fi murmurat vorbele cunoscute ale lui Tacitus, *Major e longinquo reverentia*. Depărtarea în timp părea să le sporească rațiunile de impact și pentru că proximitatea relațiilor pe simeza compensa inteligent efectele de entropie morală și de înstrăinare. Găzduită la Accademia di Romania, grăitor pusă în spațiu prin diligențele iscusite ale directorului, Dan Pineta, expoziția căuta nu o paradă inertă, ci niște determinări care să ne interpeleze, ale obiectelor în preajma lor adevărată, ale locurilor în destinul lor inexorabil.

Sala, bunăoară, pe axul ei transversal, menaja atenției o înaintare directă, îi cerea să aștească fără preget rădăcina de gândire abstract geometrică din care Mediterana știuse a extrage forțe pentru cele mai invidiabile îndrăzneli contemplative. Săpat în stincă, drumul spre misterele ultime ale cugetului alia acolo, la cumpăna expunerii, strictețea neîntrecută și o naturalitate dezarmând orgoliile. Cum îl înfățișa imaginea izvodită de compatriotul nostru – culoar inițiat, triumfător smuls negrului compact, – în tăcerea lui, 25 de veacuri păstrasera fascinant chemarea Sibyllei de la Cumae.

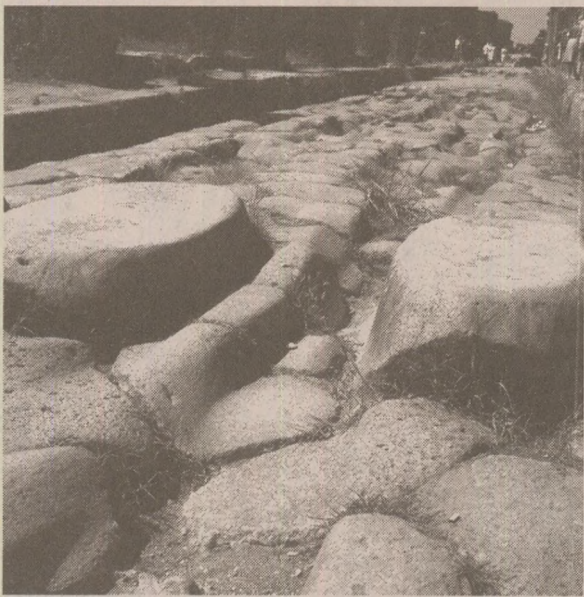
O restituție ca aceasta, întreprinsă cu o angajare gravă, la adăpost de subterfugii frivole, ce înțeles putuse dobîndi în propria aventură artistică a lui Dan Er. Grigorescu? Oricîtă eleganță promptă ar fi cheltuit în proiecțiile lui exploratorii, demersul n-avea, pentru el, nimic dintr-un lux oțios, dintr-o petrecere dezinvoltă. A recupera, pentru arcanele sufletului, prestigiul unor lumi incitînd la împăcată zăbavă – Roma și întreaga Mediterană –, devenea altceva decît un narcisism regurgitîndu-și arheologic delicii.

Ca Român, pelerinajul înspre *Roma aeterna* intra în urgențele pe care le impune afirmarea identității. Din toată arborescența de popoare, descinse din trunchiul primordial al latinității, ramura noastră, oricît de vitregită, abandonată de Aurelianus fără protecție, în calea viiturii barbarice, a păstrat totuși, ca un palladiu izbăvitor, numele civilizației originare; și o gramatică, singura printre idiomurile neo-romanice, conservînd norma structurantă a declinării latine. Tropismul ce ne poartă spre Roma nu-i doar o replică la constatul unor pierderi ireparabile; dincolo de nostalgii, el invederează o vitalitate în care se împletesc uimitor nădejde și istorie *subie*, îndurată. E, în acest *plin*, al unei robuste trăiri, mai mult decît pioasă rememorare, decît obstinație cîntînd înspre altare stinse. Preluînd cuplul de noțiuni din titulatura expoziției, *Clipa*, prezentul, luminează curajos *Mileniile*, – și gustul artistului, capabil de austeritatea abstracției, nu-și refuză nici aspra bucurie a concretului, în multiplele lui manifestări, în pregnanța volumetrică a atîtor semne indelebile din orizontul Orașului. Un elogi tardiv

al Romei, rostit în atmosfera de restriște a veacului V, de către un poet, Rutilius Namatianus, ce se întorcea în Gallia Narbonensis, lansa totuși, oricît de împovărat, acest adevăr de neclintit, această jubilantă asertiune: «Tu ai făcut un Oraș din ceea ce cîndva era Universul.»

Ecuatie ce devine paradoxal actuală, în epoca noastră, de globalizare apăsată, ce desfigurează, unificînd otova atitea vii particularisme, trecînd sub compresor grăuntele atîtor salubre diferențe. Nu universalul *lisce*, după expresia lui Michel Serres, nu făgăduința unei pauperizante egalizări, – ni le livrează lecția mileniilor, în această capitală a disparatului tumultuos care e Roma. Pentru a-i fi înțeles în chip sagace exemplul, pentru a fi știut să arunce punți de irezistibilă comuniune vizuală, între versante istoric îndepărtate, pentru a fi marcat o continuitate organică, de la antichitate la Baroc și pînă astăzi, imaginile captate de Dan Er. Grigorescu răspund unei imperative profund, dincolo de manifeste și discriminări pedant estetice.

Dacă avea dreptate să-l situeze în galeria unor mari nume ale secolului XX – la înălțimea lui Strand, Avedon, Cartier-Bresson, ori Snowdon și Mulas, – cu ocazia unei alte expoziții la Roma – în 1972, Giancarlo Vigorelli nu se sfia să-i aducă lui Dan, pe marginea reușitei din planșele lui brîncușiene, o recunoaștere încă mai fulgurantă: «în acele fotografii perfecte, scria eseistul italian, Grigorescu atinge atît în revelații, cît și în enigme, culmea poetică a magiciului Man Ray.»

Pe urmele carelor antice, la Pompei.

Să spunem că această inefabilă încărcătură, sezișantă și îngîndurată, a cristalizat seditios în anii tocmai cînd creatorul se simțea împresurat, în România totalitară, de vicisitudini nu odată exasperante. Cum abia în veacul al III-lea, de loviri neîntreprinse și anarhică nesiguranță pe care le încerca Roma, explorarea spirituală prin artă își face loc pînă la un *au-delà* ce animează pentru prima oară figurația umană, bravînd confortul securitar al vechilor imagini din epoci glorioase, tot astfel contrarietățile și interdicțiile la care-l supuneau vremile au aflat, în creația compatriotului nostru, o contrapondere funcționînd ca o răscumpărare. Pe scara timpului, ceea ce părea întoarcere în adîncuri revolte poate fi dinamică sămîntă de viitor. Nu balansa laolaltă sensurile, în acest acord complex, faimoasa prosopopee a lui Sidonius Apollinaris, patetic adresată lui Jupiter în secolul V? «*Redde mea principia!*» imploră fostul Prefect al Romei, ce trebuia să ajungă episcop de Clarmont, – O, Jupiter, redă-mi începuturile!

...Unde, însă, îmi place să citesc modern *principia*, nu ca o întinerită întoarcere în timp, regresivă, ci ca o dreaptă continuitate: aceea a *principiilor* care ne pot orienta săgetător tensiunea spre frumos și spre bine! Călătorînd către noi cu această rodnică bogăție, de milenii salutar puse în mișcare, imaginarul Romei se menține ca o dimensiune mereu activă, capabilă să ne configureze din adînc. «*Imaginația la putere!*» n-a așteptat adunările simpatice turbulente din mai '68, spre a se vădi efectiv comunicativă și, în plus, aptă de elaborări durabile. Firul e lung, venînd din antichitate; iar în Baroc, cine decît Gian Lorenzo Bernini a realizat mai deplin, mai tonitruant, în cascadele fintinilor și în jerba colonadelor, această putere triumfală de a modela Orașul și Lumea? Să-i mulțumim, așadar, celui care ne-a favorizat o asemenea confruntare cu valorile inuzabile ce construiesc latinitatea, evocîndu-le în imagini de aprigă distincție și comprehensiune! Să-i mulțumim din inimă artistului loial și pătrunzător care a fost Dan Er. Grigorescu.

Dan HĂULICĂ

Președinte de Onoare al
Asociației Internaționale a Criticilor de Artă

Imagini din Expoziția „Clipa și milenii” prezentând, la Accademia di Romania, o secțiune din opera de fotograf a lui Dan Eremia Grigorescu în jurul culorilor perene proprii Romei și civilizației sale.

Festivalul „Zile și Nopti de Literatură”

DESPRE prezentul nesigur și viitorul periclitat al literaturii s-a vorbit destul de mult în ultimii ani, în paralel și într-un fel de consonanță ideatică cu opiniile și predicțiile celor care, începând prin a proclama „sfârșitul istoriei”, au continuat să prevadă tot mai multe sfârșituri sau să le pună sub alarmate semne de întrebare: sfârșitul ideologiilor, al artei și al istoriei ei, ba chiar al „excepției umane” – pe un fond de sensibilitate extrem-relativizantă și prelungind o concepție calificabilă, în linii mari, prin formula nietzscheană a „nihilismului”. Ceea ce se poate imagina despre viitorul scrisului literar nu poate fi, evident, desprins de fenomenele și procesele în curs, care privesc deopotrivă producerea, difuzarea și receptarea actuală a operei literare: în ambianța unei civilizații prin excelență de consum, acestea sunt tot mai mult condiționate de evoluțiile în materie de tehnică (uimitoarea, neașteptat de rapidă dezvoltare a mijloacelor electronice de scriere și comunicare și facilitarea, prin ele, a unui soi de imperialism al „civilizației imaginii”, sesizabil și în televiziune, presa-tabloidizată etc., abia prezisă de progresele din ultimele decenii ale secolului XX), cu un impact uriaș asupra publicului virtual-cititor de literatură.

Ține deja de observația comună, cotidiană, deplasarea masivă a interesului dinspre carte (fie ea tipărită la modul tradițional, fie pe suport electronic) către televiziune și transmiterea imaginilor prin internet, tot așa cum benzile desenate anticipau, cumva, reducerea spațiului textual în profitul reprezentării plastice, pe care abia o comentau. Invazia imaginilor, starea de asediu la care e supus clipă de clipă spectatorul pe o infinitate de canale mediatice, nu poate să nu aibă consecințe asupra unui public suprasolicitat la acest nivel al receptării datelor despre lumea din jur, în realitatea lor imediată ori în mediile ei culturale, iar transformarea „vieții” în spectacol, ca și universală ei punere în scenă vine în întâmpinarea a ceea ce s-a numit „societatea spectacolului” (Guy Debord), „la civilisation du loisir”, „cultura de masă”, a divertismentului etc.

Sunt fenomene care au deja o influență însemnată nu numai asupra ponderii cărții, și în speță a cărții de literatură, în lumea de azi, ci și asupra tehnicilor scripturale, cum se poate constata în variatele forme sub care s-a prezentat, în ultimii ani, numitul „postmodernism”. Opoziția dintre „cultura înaltă”, considerată „elitistă”, și „cultura de masă”, respectiv literatura ce încearcă să se mențină la cote estetice exigente și «literatura de consum» pare a se fi accentuat, la rândul său, în același context relativizant, ce încurajează mai curând un soi de «democratizare» a scrisului, de natură să asigure un acces mai facil la «mesaj» al cititorului prins în agitația unei existențe tot mai puțin dispusă la răgazuri adânc-reflexive, tot mai angajată în concretul cu cerințe pragmatice, precise, în scopuri lucrative, departe de lumea ficțiunilor și a simbolurilor. Literatura a devenit acum, mai mult decât oricând, o marfă,

Glose sumare pe o temă dată

fiind supusă, cu consecințe deloc minore, legilor pieții și, tot așa cum, de exemplu, filmul zis «de artă» are spectatori mai puțini, în săli mai mici și în cinematografe «specializate», scrisul literar de o anumită condiție își restrânge, s-ar zice, dramatic, publicul.

În fața unor asemenea tendințe, semnalele de alarmă n-au întârziat să apară, abia contraccarat, rar, de un fel de optimism moderat, întemeiat pe contabilizarea câștigurilor pe care, de pildă, «ecranul global» despre care vorbesc, recent, Gilles Lipovetsky și Jean Serroy, le poate aduce în sfera mai largă a creativității culturale. Îngrijorările provocate de asemenea schimbări majore par, însă, mai grave, și ele vin din mediul scriitoricesc însuși, care se simte serios amenințat. Printre alarmele, tot de ultimă oră, cea a unui Richard Millet, de pildă, care vorbește, preocupat, de un «désenchantement de la littérature», de o «dezvrăjire a literaturii», avertizează tocmai asupra «nihilismului» dominant, a «naufragiului democratic», a «lichidării valorilor» într-o lume ce nu-și mai respectă tradițiile, simbolurile, specificitățile naționale, moștenirile lingvistice, marile repere spirituale care-i confereau până nu de mult substanță, ordine și o coerență. «Un scriitor care evocă astăzi literatura – scrie el la începutul cărții apărute la Gallimard în toamna trecută – are ceva dintr-un dispărut», în universul unde «lizibilul» e tot mai mult înlocuit cu «vizibilul» superficial-spectaculos, la modul «american», în care are loc «prăbușirea verticalului în profitul orizontalului», dizolvarea individului în masă, univers care se dispensează de ficțiunea literară fiindcă e deja «fictionalizat prin minciună» mediatică și jurnalism flecar, și unde «subculturile sunt pe cale de a ajunge la rangul de culturi dominante». Un pesimism radical își pune pecetea în propoziții ca acestea: «Rarefiere, aplatizare, pierdere a sensului: alte nume ale dezvrăjirii, ale teribilei reduceri a lumii prin tehnică, obiect, imagine, comunicare, publicitate, minciună mediatică, iluzie televizuală, clonaj uman, eugenism deja activ»; sau: «Literatura nu mai valorează nimic, nici economic, nici simbolic»; și încă: «Dezvrăjirea ar însemna așadar procesul prin care literatura pare nu numai că se apropie de sfârșitul său, prin epuizarea celor doi vectori regali ai ei, romanul și poezia, ci și ceea ce recoltează (*recueille*) din întunecarea lumii și nu-i mai poate smulge (*disputer*) sociologicului, cinematografului, inculturii, prăbușirii sintactice... Totul pe fundalul inevitabilei «globalizări» uniformizante, cu invazia noii *lingua franca*, engleza schematizată a

recentei birocrății politice și culturale din toată lumea...

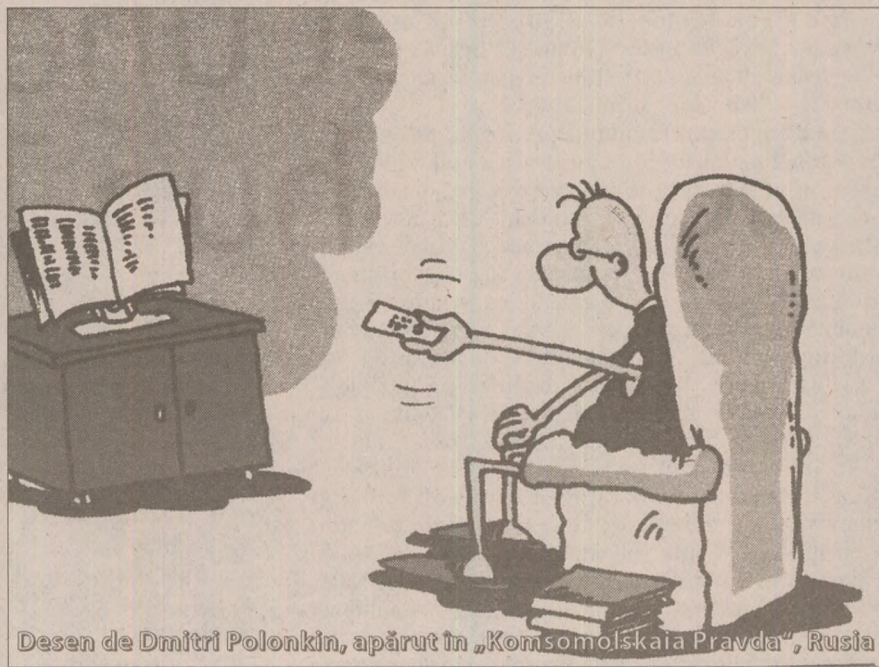
Să mai cităm, dintr-o altă perspectivă, eseul sceptic, tot de dată recentă, al cunoscutului teoretician literar Tzvetan Todorov, *La littérature en péril* (2007), în care «pericolul» e numit, dimpotrivă, în «elitismul» literaturii înseși și al criticii ei. Cea dintâi îi apare încă amenințată de «deriva» *formalistă*, în consecința unui structuralism interesat cu precădere de construcția și deconstrucția textului, eșuând în neobarochism și manierism, fragilizată de un *nihilism* sui generis, care o face să se orienteze predilect către o viziune a pierderii, negării și devalorizării lumii, și, în fine, de un «*solipsism*» ilustrat de literatura «autoficțională», interesată restrictiv de eul propriu.

Iată, deci, că primejdia marginalizării actuale a literaturii poate veni și din interior. Iar în ce privește oficialul critic, culpa acestuia e identificată în orientarea excesivă, încurajată de modul cum sunt concepute manualele școlare, spre o interpretare de asemenea reducionistă, limitată la descifrarea tehnicilor discursive, și aproape deloc preocupată de conținutul uman al cărților și de contextul existențial în care iau naștere și se comunică. Iată, așadar, o invitație la coborârea scriitorului din ceea ce s-a numit „turnul de fildeș”, spre „viață” cu problemele ei și întrebările ei esențiale, iar a cititorului specializat care este criticul într-o lume cu repere înmulțite, care nu mai trebuie să fie strict estetice, ci să circumscrie un spațiu uman amplificat, îmbogățit, fiindcă „literatura nu se naște în vid, ci în mijlocul unor ansambluri de discursuri vii, de la care împrumută numeroase caracteristici”. Este aici, în treacăt fie spus, și expresia unei semnificative „convertiri” a teoreticianului Todorov, cu un substanțial trecut structuralist-formalist, la statutul de „moralist al istoriei”, care a asimilat el însuși învățămintele tragicei istorii trăite, pentru care mesajul umanității prinse în evenimente dramatice nu avea cum să nu fie reținut, măcar pentru a echilibra excesul inițial al unei abordări cumva aseptice și abstracte a „gramaticilor” textuale.

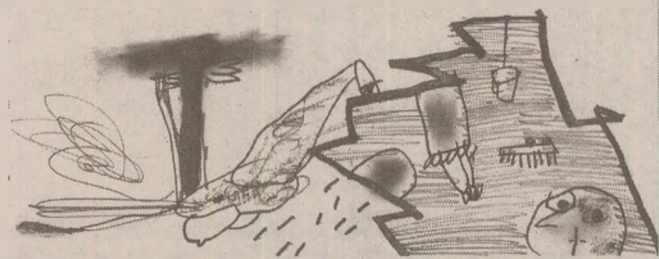
Ce se poate răspunde unor astfel de întrebări nelinistite, pesimismului sau încercării de a găsi soluții consolatoare? Mi se pare că replica cea mai la îndemână este cea legată de specificul mesajului și limbajului literar. Nu e locul aici de a «filosofa» adânc asupra acestor complexe chestiuni, însă se poate spune, simplu, că, oricâți concurenți ar avea și oricâte obstacole i s-ar opune, «literatura» nu are cum să dispară atâta vreme cât ființa umană e – și a fost așa vreme de milenii – creatoare

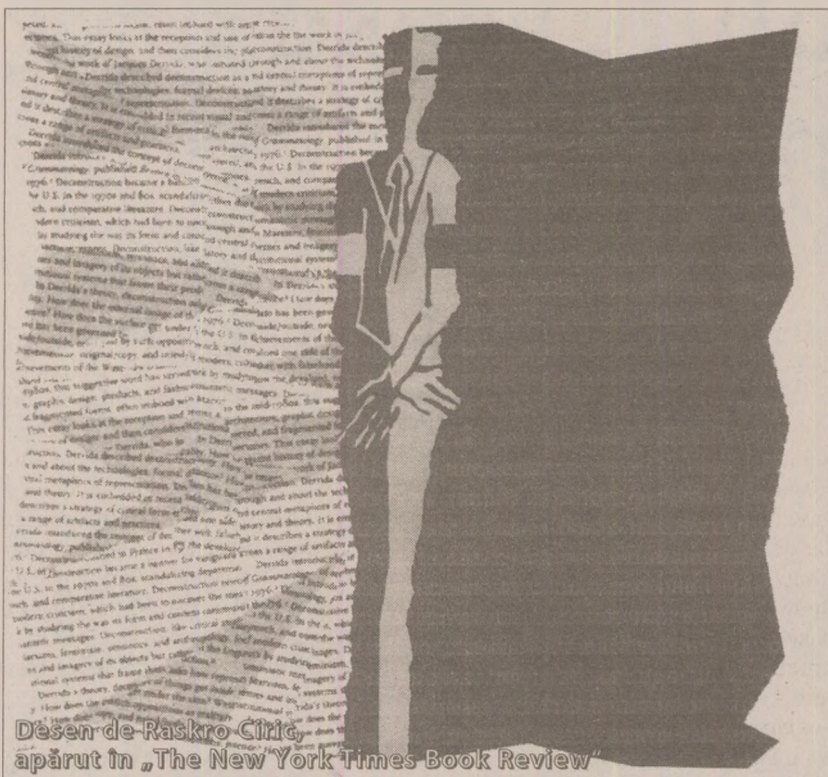
Desen de Vlahovic, reproduc din „NIN” (Belgrad)

Desen de Dmitri Polonkin, apărut în „Komsomolskaia Pravda”, Rusia

Festivalul „Zile și Nopti de Literatură”

Desen de Raskro-Ciric, apărut în „The New York Times Book Review”

de lumi simbolic-imaginare, manifestând o indestructibilă nevoie de ficțiune, de invenție complementară a unor corespondențe de ipostaze expresive în spațiul infinit al creativității. Când n-au știut încă să scrie, generațiile și-au transmis reveriile și fantasmele, credințele și viziunile prin viu grai, cu ecouri și mărci în memoria colectivă. Cuvântul «ales» s-a conservat în eterul luminos-efemer al vorbirii, s-a îmbogățit cu straturi noi de sens, a îmbătrânit adesea frumos, încercându-se, cum spunea un Lucian Blaga, cu «sarcină mitică», iar în secolele scrisului a învins mereu, dincolo de crizele și oboseala unor limbaje, de șocurile brutal-contestatare, de inerentele răsturnări menite să revoluționeze expresia. S-a cântat și s-a scris poezie în izolare și singurătate extremă, s-au construit poeme și ficțiuni în celule de închisoare, sub dictaturi nemiloase, în pauza dintre două salve de artilerie ucigașă și, nu o dată, ultimul cuvânt al muritorului fără speranță a fost tot unul poetic. Nu trebuie să devenim neapărat patetici evocând asemenea lucruri și stări, dar este limpede că omul autentic din noi va simți mereu ispită măcar a câte unui mic popas reflexiv-imaginativ, ca o prelungire de suflu vital, în cuvântul rostit și potrivit altfel decât în comunicarea «prozaică», în ceea ce s-a numit, cu mai bine de un veac în urmă, «universalul reportaj». «Animalul metaforizant» nu se poate dispensa de una dintre componentele funciare ale ființei sale. Și, după cum nu ne putem imagina că va înceta vreodată să picteze ori să ciopilească piatra și lemnul, tot așa materialul cel mai ieftin, vorba poetului, al cuvintelor, nu se va putea sustrage impulsurilor modelatoare ale celui care și-a însoțit, de când a început să fie om, viața cu muzica din jurul cuvintelor.

Semnala de alarmă de felul celor evocate au, desigur, adevărul lor, neliniștitor în primul rând pentru scriitor, care se simte pe drept cuvânt destul de marginalizat acum, nu doar într-o Românie unde zisa „acumulare primitivă de capital” e motorul multor existențe rămase încă la „planul primar” al vieții, ci mai peste tot în lumea acestei civilizații de consum, majoritar materialistă, care s-ar zice că poate exista și fără Shakespeare sau Dostoievski, după cum poate respira, transpira și mânca fără să-i asculte pe Bach ori Mozart și să-i ignore pe Michelangelo și Brâncuși, atunci când își vor savura bifteckul respins doar simbolic de acesta din urmă la strămoșul său renescentist. Da, literatura suferă un proces de „desvrăjire”; da, producătorii de bunuri imateriale nu mai pot rezista decât cu mari dificultăți concurenței furibunde a celorlalți producători, de mărfuri mai palpabile, ce pot fi gustate imediat și cu o limbă dotată cu papilele ereditare. Contabilii, inginerii, economiștii, comercianții îl privesc, de la o vreme, tot mai de sus pe bietul scriitor, mai cred că nu muncește cu adevărat ci doar visează, într-o vinovată lenevie. (Dacă avem, însă, memorie culturală, știm că, nu cu multe veacuri în urmă, scriitorul trebuia să facă temenele

scrise protectorului său regal, binefăcătorului ce catadixea să-i subvenționeze cartea fără să i-o citească, iar un Mozart era ținut adesea de „stăpânii” săi la masa modestă a servitorilor.)

În prezent, emisiunile literare s-au rărit la radio și TV, limba literară e maltrată de noile vedete politice și mediatică, multe opere literare mari au devenit obiecte, cum se spune, „de nișă”, căutate doar de un cerc restrâns de inițiați. Și totuși, se tipăresc astăzi mai multe cărți de literatură decât oricând, bibliotecile nu sunt tocmai lipsite de cititori, măcar târgurile de carte sunt vizitate de zeci de mii de oameni, iar o mică, aproape ascunsă emisiune literară la Televiziune, poate atrage atenția asupra a destule titluri virtual interesante, mult mai mult decât au putut-o face, pe vremuri, librării cu publicul lor restrâns. La rândul său, internetul, cu toate defectele lui, deschide căi noi de comunicare și pentru literatură, o face mai amicală, participând

și la o anumită diversificare a formelor de expresie. Desigur, emoția specială a răsfoirii unei cărți, întoarcerea lentă la fraze și pagini iubite, subliniate, însoțite cu semne de exclamație ori de întrebare, se pierde în mare măsură, dar e de ținut seama și de schimbările inevitabile pe care noile mijloace de comunicare le produc – le-au și produs, în parte – în comportamentele de lectură ale generațiilor celor mai tinere.

Pierderile și beneficiile sunt, așadar, împărțite și promit să rămână așa și în viitorul apropiat. Va fi un viitor în care scriitorul și literatura vor continua să existe, ca meserie și fenomen creator, dar care vor trebui să-și reconsidere, *volens nolens*, condiția și statutul, ce nu vor mai putea fi raportate, nostalgic, doar la etalonul ideal și idealist, care a fost cel al vârstei romantice a spiritului, ci apreciate nuanțat, cu repere social-istorice desfășurate pe parcursuri temporale mai lungi, ce dezvăluie faptul că epocile privilegiate pentru scris și, în general, creațiile spiritului, au fost destul de rare și că artiștii n-au prea condus state, cum n-au făcut-o nici filosofii. Pe aceștia, când au ajuns să și le imagineze, acordau prea puțin loc mai ales poezilor, când nu-i chiar excludeau din Cetate. Pe de altă parte, orice s-ar spune, literatura din afara strictului „consum”, a fost și va fi mereu gustată, simțită și înțeleasă tot de un fel de „elită” a cititorilor, oricât ar avansa procesul de democratizare a culturii și, ca atare, numărul de cititori va fi relativ mare doar în cazul unor *best-sellers* favorite de unele premii literare sau de politici editoriale inventive.

Lamentațiile pe tema deprecierii și marginalizării ei în lumea noastră sunt, așadar, de pus într-o anumită surdina. După cum, pentru viitorul literaturii, sunt de reconsiderat politicile culturale, – acțiune în care scriitorul ar trebui să se simtă mult mai profund angajat, mai solidar în afirmarea „drepturilor” sale la comunicare. A lăsa totul doar pe mâna politicianilor adesea ignari sau cu o educație estetică-literară precară, mobilizați, cum spuneam, de obiective mai „realiste” și controlați de marea masă a unor alegători ce trebuie, nu-i așa, să trăiască mai înainte de a „filosofa”, ar însemna o consimțire la starea de lucruri actuală, în curs de degradare în ce privește statutul scriitorului și al scrisului său. Așa cum sindicatele de orice fel urmăresc respectarea drepturilor membrilor lor și știu să-și facă auzită vocea mai întotdeauna cu succes, organizațiile scriitorilor, presa literară este cazul să se solidarizeze în afirmarea unor exigențe privind soarta cărții literare și a autorului ei, legislația chemată să susțină creația literară prin organisme specifice, acordarea de spații de emisie mai largi la posturile de radio și televiziunile publice etc. Lamentația oricât de expresivă, de unul singur, nu poate duce prea departe, iar lipsa de curaj și de consecvență în afirmarea propriilor drepturi, nici atât.

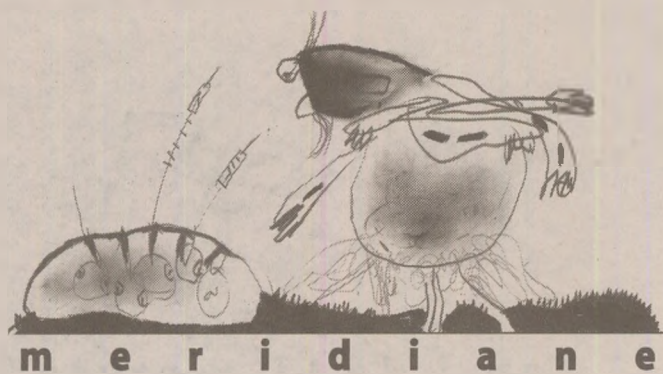
Cum a semnalat și Tzvetan Todorov în cartea amintită,

felul cum e pregătită receptarea literaturii devine, de asemenea, extrem de important. Cum sunt structurate programele școlare, manualele, ce metode de lectură oferă școala și critica literară contează și poate conta enorm în atenuarea „pericolului” în care se află scrisul frumos. Și tot Todorov atrăgea atenția asupra ieșirii literaturii din spațiul strâmt al unui manierism formal, al unui egotism exagerat, al unui „nihilism” dominant al viziunii. Și, pentru că veni vorba despre „ieșirea” mai curajoasă a literaturii și scriitorului în lume, prezentul periclitat, ca și viitorul despre care vorbim, al scrisului, nu pot fi protejate decât prin căutarea unor noi forme de comunicare cu publicul, mai directe, mai „prietenoase”, chiar dacă pe spații mai restrânse. În multe, acestea pot însuma, până la urma, un mozaic deloc neglijabil al unei prezențe. Ceea ce se numește în economia de piață „cerere și ofertă” poate fi, măcar în parte, ținut sub observație, dacă nu și controlat. Tehnici de prospectare a pieței, o bună plasare a cărții în funcție de momente bine studiate ale receptării maxime, modalități de promovare inteligente, pot, la rândul lor, ajuta. Dar este, desigur, mai ales treaba editorilor să găsească cele mai sigure și mai eficiente canale publicul cititor de literatură.

În ce-l privește pe scriitor, el va trebui să rămână deschis, dacă vrea să supraviețuiască în noile contexte culturale și de dezvoltare a modalităților de comunicare. Să se acomodeze, fără a face grave concesii de calitate, contextelor în permanentă schimbare, cu răsfrângeri în limbajele propuse de poezie, proză, teatru, – atente, cum au fost, de fapt, mai întotdeauna, la „spiritul vremii”, solidar cu el sau dându-i replici pe măsura propriei gândiri și sensibilități. Ce va aduce cu adevărat viitorul vor vedea generațiile de după noi. Că, în orice caz, literatura nu are cum să dispară, este sigur. După cum istoria literaturii ne arată că vor putea să conviețuiască, cu ponderi diferite în context, și literatura „mare”, și cea de consum mediu, fără ca cea din urmă, corespunzând culturii de masă, a divertismentului, s-o învingă pe cea dintâi, chiar dacă aceasta se va adresa, cum s-a întâmplat, de fapt, mereu, unor grupuri mai restrânse, de „inițiați”. Oricât ar fi repudiate astăzi, „elitele” vor exista mereu, iar publicul cititor mai larg va căuta, cât va căuta, cărțile sau textele lor din spațiul virtual, corespunzătoare gustului și educației sale. Nu e loc, aici, pentru elegii. Pentru moment, tonul deceptiv e cumva dominant, și el s-a făcut auzit în toate punctele de cotitură în evoluția societăților și a culturii. Or, este clar că ne aflăm și noi într-un asemenea moment, în care cam prea multe sfârșituri sunt anunțate, cum spuneam de la începutul acestor însemnări. Istoria continuă totuși, filosofia și arta n-au murit încă, tocmai pentru că mai trăiesc oameni care cugetă asupra sensurilor lumii și ale vieții proprii, fiecare în felul său. Încă o dată, condiția acestor „umaniști” mai puțin lucrați pe termen scurt, pare mai precară ca într-un anume trecut, în care, de pildă, scriitorul deținea un fel de centralitate. Cercetată mai atent, și aceea se dovedește, astăzi, a fi fost relativă și manipulată, nu o dată, de instrumentele a tot felul de Puteri. Dar, cum spunea chiar și citatul Richard Millet, invocând „agonia” și „prăbușirea” literaturii, scriitorul din el rămâne „mai mult decât oricând, treaz”. Viitorul – adaugă el – este al insomniacilor (care) privesc, totuși, cum răsare lumina”. Asumându-și, adică, propria condiție fragilizată, cu un soi de paradoxal eroism, căutând în continuare, în aerul crepuscular, resurse noi de supraviețuire. La urma urmei, pe un plan mai general, se discută de o bună bucată de vreme despre tot felul de poluări ale planetei, despre efectul de seră, despre rarefierea stratului de ozon. Deocamdată, unele dintre Puterile care decid în această lume mai au ezitări în reducerea emanațiilor toxice, din foarte prozaice rațiuni de profit economic. Pare a se rarefia și aerul în care respiră scriitorul și scrisul lui. Însă, chiar înainte de a se lua, în disperare de cauză, ultimele decizii salvatoare, lumea continuă să respire, se adaptează, supraviețuiește. De ce n-ar supraviețui și scriitorul și literatura lui?

Ion POP

(Comunicare prezentată la Colocviul Viitorul Literaturii. Literatura Viitorului)

m e r i d i a n e

M

AI C-AȘ ÎNCEPE cu vorbele lui Creangă: „Nu știu alții cum sînt, dar eu...” cînd am o lectură într-un oraș necunoscut vreau să cunosc orașul, nu editurile, revistele și impresarii literari influenți, pentru că orașul îmi dă produsul, agenții, doar posibilitatea desfacerii lui pe piață. Fără îndoială veți spune: „Și ce faci cu produsul, dacă nu ți-l vede nimeni, îl pui la teaurizat?” „De ce nu, îl las să

se adune și să se adune pînă iese pe sub ușa afară și curge pe scări ca mortul lui Ionesco și pînă la urmă tot îl descoperă cine trebuie – bucuria cea mare e cînd te caută ei pe tine, nu cînd îi cauți tu pe ei...” “Dar pierzi timp”, mi se spune. „Ce dacă”, spun eu, „timpul risipit spre bucuria simțurilor e ca grăunțele împrăstiate la orătării, ți se întoarce îmbogățit înapoi...” și iar vine Creangă și-mi suflă la ureche: „Cum mi-a adus cocoșu’ meu punguța cu doi bani!” Așa mă întretin singură în cușetă și-mi las gîndurile să zburde în voie. Am ajuns în gară la Budapesta, mai am puțin și mă ia Bucureștiul în primire, dar nu înțeleg de ce mă bruiază toți paraziții aștia cînd eu aș vrea să prind un post cu muzică de Vivaldi, să văd o stradă îngustă nesfîrșită numai *Calle del fumo* care miroase a cartofi fierți în coajă, cum spune Gabriela (Nu, Gabriela Adameșteanu) Gabriela Moloșan, bursieră la Institutul Cultural Român din Veneția și interpreta noastră. Trecem pe un podet, pe încă unul, pe sub noi gondolele, mîinate pe canale de gondolieri placizi, turiștii nu-s nici ei mai melancolici sau mai expansivi, parcă nici n-au ochi, au aparate de fotografiat și ajungem la Basilica Santa Maria dei Miracoli. Marius Cornea, ghidul nostru – băiatul care poartă permanent la el toate poveștile lumii în nodul de la batistă – știe unde să mă ducă acum, în ora asta albastră cînd trebuie să mă despart de Veneția... Mai întîi a fost laguna și în zare insula cu cimitirul San Michele, unde, nu mai departe de ieri, mă întîlnisem cu Ezra Pound care sta acolo sub ploaia întărită cu nelipsitul trandafir roșu, daruit de o admiratoare necunoscută, dar mai era prin apropiere – sper că nu inventez – și Wagner și cerul tuna de parcă toată Walkiria avea de gînd să ne întîmpine pe noi, niște bieți scriitoriși români: Gabriela Adameșteanu, Carmen Mușat, Filip Florian și subsemnata, singura care le putea spune Walkiriilor pre limba lor că era cazul să se potolească... Și deodată pășim în alt pătrat mai mic, mai gol, cu iarbă multă, ici, colo, un copac. Îi spun lui Marius: „Dar ce-i cu lumina asta, așa deodată, și parcă-i mai cald”. „Am intrat în sectorul ortodox”, îmi răspunde. Sub crucea lui Brodski e o cutie poștală. Scot un teanc de hîrtii, traduceri din poemele lui în toate limbile pămîntului, făcute de îndrăgostiți anonimi și un bilet de avion din Canada de la unu care a venit special în laguna Veneției să-l viziteze... și uite-l și pe Djaghilev cu un pantof mic de poante roz și o pereche de flexibili negri la fel de mici cu șireturi de un verde decolorat; mă gîndesc, cum și-or fi continuînd ei, expulzați de materie, activitatea febrilă lîngă Principesele Trubețkoi și splendida împărăteasă Aspasia care se spune că a iubit nepermis de mult viața? În ce societate am intrat și cine mi-o fi

Automobilul roșu în atrium

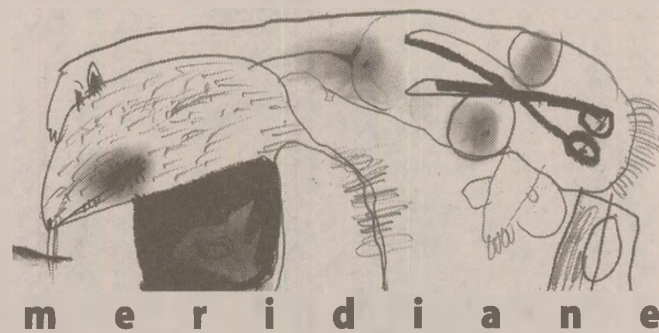

pus la cale pînă și întîlnirea cu Stravinski de care m-am îndrăgostit de cînd aveam șase ani. Cum să nu cred că ei mi-au dat rendez-vous pe insula asta pentru un mic taifas și pe urmă, sub aceeași ploaie lungă cît căutarea timpului pierdut, la Murano dughene înghesuite ca dulapurile pline cu coliere, broșe, brățări, culori peste culori cuplindu-se nerușinat... Carmen și Gabriela nu-și pot ține în friu cochetăria. Unii își bucură degetele, alții ochii. Timpul trece. Alt ponton, alt vaporetto. În zare o limbă de pămînt albă, ospiciu bărbați, în spate o limbă de pămînt verde, ospiciu pentru femei, de la distanță par lipite. Ajungem la *Lido*, chiar în hotelul unde a filmat Visconti *Moartea la Veneția* – candelabrele de cristal, marmura de Carrara, stucul, ornamentațiile de bronz ale banchetelor intime, cît să încapă numai două persoane, colonadele zvelte... coborim pe plajă unde Gustav Aschenbach l-a văzut prima dată pe Tadzio. Mă aflu în plină irealitate „fiecîrui tu, dureros de dulce”, spun în gînd și continu „băbă nebună”, habar n-aveți cît de fericită mă face identificarea asta de prost gust cu fantomele, e ca o repatriere. Și unde mai pui că, de fapt, în spatele măștii venețiene, sînt o sceptică incurabilă. La ora șase, la Institutul Cultural Român de la Veneția, în sala de conferințe, în fața unui televizor impozant, răcnete, salturi peste scaune, încelestări, dezlănțuiri animalice: Mutu înscrie în poarta Italiei! Mulți au scris despre Veneția, chiar și eu o aduc mereu în *Scrisoarea* adresată numeroșilor bărbați din viața mea – cartea la care lucrez acum -, nu pentru că aici iubirea ar merge mîna în mîna cu moartea, ceea ce a cam început să-mi facă greață, mai curînd pentru că Veneția e o respirație străină pe care o simți în ceafă cînd nu te aștepti, cum spune Carmen Mușat. Epistola mea a ajuns la pagina 225 și nu se va sfîrși înainte de pagina 350; nu mi-am planificat să mor la pagina asta, dar știu că o conviețuire prea lungă te face să-ți iei lumea în cap. Asta a fost doar o paranteză. Am făcut multe călătorii, am avut nenumărate lecturi, am ajuns prin grația nu știu cui și la New York, dar ce ne-a dăruit conducătoarea Institutului Cultural Român din Veneția, Monica Joița, cu imensa ei capacitate de a iubi arta și literatura românească, cu imensa ei dorință de a smulge cirpa cenușie de pe chipul frumos al țării noastre, au reușit puțin pînă acum atît de bine.

Vorbesc în numele meu, în numele poetului din mine, nu a celui întreprinzător, a poetului visător care nu uită nici cele patru nopți nomade ale primei mele aventuri venețiene, cînd m-a găzduit gratuit ca într-un han de la răscruce, nici dineul superb oferit la despărțirea de acum, în ghetoul vechi al Veneției, nici prezența ei discretă printre noi, noaptea în palatul Guaderniga, reinviat după sute de ani prin dragostea și rîvna artistică a lui Luca și Flavia, cu costumele de carnaval venețian, cu pîlpîirea caldă a luminărilor, cu candelabrele, cu mobila recondiționată din secolele trecute, cu băutura amăruie și înghețată cu aromă de coriandru, aducînd a fum de tîmție, cu un mic prinț blond intrînd triumfal în atrium cu automobilul lui roșu – totul ca într-un film de Fellini... și silueta zveltă și ireală în costumul impecabil ca un veritabil aristocrat din Serenissima a lui Marius Cornea, plutind aproape fără pași printre noi și vorbind în șoaptă cu mai sociabilul și extrovertitul Mihai Stan și Sandro cu zîmbetul lui irezistibil prins de ochelari care a conlucrat substanțial la traducerea poemelor mele în italiană, semnate de poetul venețian Severino Bacchin. Giovedì, 12 giugno, la Palazzo Correr, sediul Institutului, în fața unei săli pline, Carmen Mușat a făcut un periplu scurt prin literatura română, insistînd, mai ales, pe perioada ultimilor douăzeci de ani „între ruptură și continuitate”, oprindu-se mai ales la virajele importante – un discurs dozat impecabil, un public foarte receptiv. Fragmentele din romanele Gabrielei Adameșteanu și Filip Florian în traducerea și lectură plină de nerv și umor a studentelor Anita Bemocchia și Maria Luisa Lombardo, ca și poemele mele, cărora limba italiană și tinerețea cititoarelor le-a inoculat un plus de senzualitate, au prelungit aplauzele peste timpul stabilit. O doamnă vine entuziasmată spre grupul nostru. „E pentru prima oară că aud literatură română”, spune, „ma e magnifica”. Ce păcat că nu e și Berlusconi aici, mă gîndesc și rid acru în mine. Au venit și doamnele Laura Senserino și Cristina Marino de la Casa editrice Fazi di Roma. Cine știe, poate, poate... Seara s-a sfîrșit cu întrebarea poetului venețian adresată tuturor protagoniștilor: „Poetul se naște poet sau se face poet?” Toți am răspuns la fel. Vă las pe Dumneavoastră să ghiciți răspunsul.

Nora IUGA

Tornada Zafón

● La șapte ani după enormul succes cu *Umbra vântului* – vândut în 10 milioane de exemplare, în 50 de țări, între care și România (romanul a fost tradus de Dragoș Cojocaru la Polirom în 2005), scriitorul catalan Carlos Ruiz Zafón stăpânește din nou „zafonmania” cu *El juego del Angel*. Aparut în aprilie într-un tiraj de un milion de exemplare numai pentru lumea hispanofonă, până la sfârșitul lui mai acesta aproape s-a epuizat, noul best-seller având parte și de cronici ditirambice în presa din Spania. Jocul Îngerului își plasează acțiunea în Barcelona anilor 1920. Eroul e un tânăr scriitor absorbit de o dragoste imposibilă, care primește de la un misterios editor propunerea de a scrie o carte care să nu semene cu nimic din ceea ce s-a putut scrie până atunci. Dacă va reuși acest pariu, va fi recompensat cu o avere specială... Cititorii fascinați de lumea magică, bogată în intrigi și aventuri, a cărții vor regăsi și aici miticul Cimitir al Cărților Uitate și universul gotic din *Umbra vântului*, dar Zafón, acum în vârstă de 48 de ani, nu se autopastează. La o conferință de presă la care au fost prezenți 150 de ziariști și 370 de invitați, el a explicat: „Îmi invit cititorul să se joace. Pentru a o putea face, trebuie să se lase sedus de noua punere în scenă a Cimitirului Cărților Uitate, să se piardă în acest labirint – o metaforă pur literară ce oferă diferite niveluri de lectură și implicare.”

Elegie pentru un american

● Romanciera americana Siri Hustvedt a trebuit să depună mari eforturi pentru a fi văzută și citită altfel decât ca soție a celebrului Paul Auster. În ultimul ei roman, *Elegie pentru un american*, sursa autobiografică e evidentă. Cele două personaje principale, frații Eric și Inga, sînt doi intelectuali new-yorkezi proveniți dintr-o familie de emigranți norvegieni. Divorțat și pradă solitudinii sentimentale, Erik Davidsen își caută rostul în New York-ul de după 11 septembrie și îl găsește în nevoia de a-și înțelege și ajuta semenii – bolnavi închiși în propria maladie, copii perturbați, femei dorite, prieteni derutați. Sensibilitatea delicată, frumusețea și inteligența anxioasă a autoarei sînt împrumutate personajului Inga, văduvă a unui scriitor celebru, hărțuită de biografi și jurnaliști pentru care strălucita intelectuală nu e interesantă decât ca soție a aceluia. Roman cu o construcție muzicală, oglindă tulburată a unei Americi complexe, *Elegie pentru un american* demonstrează că Siri Hustvedt și-a găsit propria cale și e remarcabilă prin ea însăși, nu ca soție a lui Paul Auster.

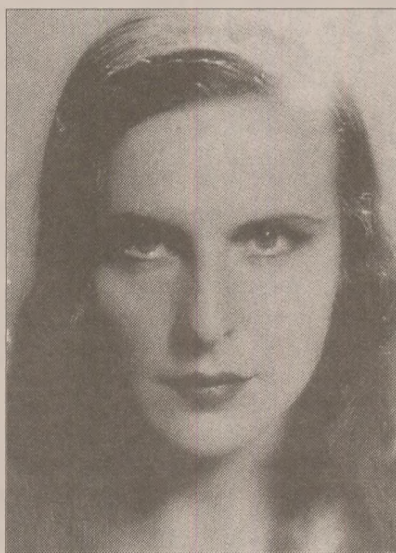

Un text inedit al lui Rimbaud

● Un text inedit de Arthur Rimbaud a fost descoperit de curînd aproape din întîmplare de un tânăr cineast care se documenta la Charleville. E vorba de un articol publicat la 25 noiembrie 1870 în ziarul „Le Progrès des Ardennes”, pe care adolescentul de 16 ani l-a semnat cu pseudonimul Jean Baudry. Intitulat *Visul lui Bismark (Fantezie)*, articolul de 50 de rînduri descoperit după 138 de ani confirmă specialiștilor ca adolescentul s-a încercat și în jurnalism (există o mărturie în acest sens a prietenului său Delahaye, care menționa și pseudonimul). S-a păstrat în arhive și o scrisoare a directorului ziarului, adresată misteriosului Baudry, în care îi cerea să nu-i mai trimită poeme, pe care nu le va tipări, ci „articole de actualitate, avînd o utilitate imediată.” Cum bombardamentele germane din 31 decembrie 1870 au distrus o mare parte din Charleville, inclusiv tipografia ziarului, din colecția lui nu s-au păstrat decât puține exemplare, printre care și cel descoperit la un buchinist de Patrick Taliercio, care făcea un film documentar despre a doua fugă a lui Rimbaud, la Charleville și Charleroi. Rimbaldienii specializați cred că și alte texte în versuri sau proză ale autorului *Iluminărilor* ar putea fi exhumate din „Le Progrès des Ardennes”, dacă ar fi găsite și alte numere ale periodicului – scrie „Le Figaro Littéraire” care consacră o pagină întreagă evenimentului.

● „Nu văd de ce ar trebui să mă scuz” – declara Leni Riefenstahl în 2002, anul cînd și-a serbat centenarul. „N-am făcut niciodată decât ceea ce am vrut să fac și nu am de ce să roșesc.” În rarele sale momente de autocritică, cineasta admitea că a păcătuit doar prin naivitate, realizînd filme de propagandă pentru Hitler, care o fascinasă, dar că n-a făcut politică și n-a fost membră a partidului nazist. Toată viața (1902-2003), Leni Riefenstahl a vrut să-și atribuie rolul pozitiv, neezitînd să-i dea în judecată după război pe cei care o acuzau și amestecînd adevărul cu minciuna în cartea ei de *Memorii* publicată în 1996. Biograful Steven Bach, fost producător la United Artists și autor al unor cărți solide despre Marlene Dietrich și despre scriitorul Moss Hart, a publicat volumul *Leni Riefenstahl. O ambiție nemțească* – de fapt un rechizitoriu impecabil documentat, în care îi dezvăluie minciunile și restabilește adevărul biografic. Debutul ei ca dansatoare și actriță în timpul Republicii de la Weimar a fost mult mai puțin glorios decât pretindea; Josef von Sternberg nici nu se gîdea să-i încredințeze ei rolul Lola din *Îngerul albastru* și n-a fost deloc persecutată de Goebbels, ci s-a bucurat de privilegii excepționale pentru a turna „tripticul de la Nürnberg” ca și filmul despre Jocurile olimpice de la Berlin din 1936, *Zei stadionului*. Demontîndu-i minciunile din *Memorii*, Steven Bach arată cum această femeie redutabilă în afaceri, tiranică

Cineasta preferată a lui Hitler

și capricioasă în relațiile profesionale și amoroase, știa să profite de luptele între grupările de la vîrf ale statului și era gata de orice pentru a-și împlini ambițiile (a șters numele colaboratorilor evrei de pe genericul filmului *Lumina albastră* în 1938; n-a scos o vorbă despre soarta evreilor polonezi pe care i-a văzut masacrați la Koneska în 1940, nu i-a păsă de figuranții țigani pe care i-a recrutat în lagăr pentru un film al ei, în 1944). Biograful nu se mulțumește să-i deruleze lunga viață (la 90 de ani încă filma documentare submarine), ci trece în revistă și controversele suscitade de filmografia ei căci „Cazul Riefenstahl” a stat în centrul unor aprinse dezbateri legate de morala imaginii și responsabilitatea etică a cineastului.

Lauri britanici pentru un flamand

● *Independent Foreign Fiction Prize*, înființat de Arts Council și ziarul „The Independent”, recompensează „o operă de ficțiune excepțională” venită din restul lumii și tradusă în engleză. Dotat cu 10.000 de lire sterline ce se împart între autor și traducător, premiul a fost atribuit în anii precedenți unor scriitori de prima mînă precum Milan Kundera, José Saramago, W. G. Sebald. Anul acesta au concurat 93 de autori care scriu în zeci de limbi mai mult sau mai puțin răspîndite. Surpriza a constat în faptul că premiul a fost cîștigat, cu quasi-unanimitate de voturi, de romanul *Omega Minor* (Ed. Dalkey Archive Press) al belgianului Paul Verhaegen care scrie în...flamandă. Născut în 1965, acest scriitor necunoscut e un om de știință specialist în psihologie cognitivă, domeniu în care a publicat la edituri academice din Anglia și SUA mai

multe lucrări. Cititor nesațios de ficțiune, dar „romancier accidental”, după cum se declară, Paul Verhaegen (care și-a tradus singur cele 700 de pagini ale romanului din flamandă în engleză) a sedus juriul prin imaginația debordantă și originalitatea stilistică a povestirii, în care amestecă filosofia și neuroștiințele, fizica și metafizica. Firele narative împletesc poveștile unui supraviețuitor al Holocaustului, a unui cercetător și a unui specialist în fizica cuantică, într-un roman foarte ambițios, care convoacă toate marile întrebări ale secolului XX și abordează toate registrele, inclusiv umorul, pornografia, documentul istoric și actualitatea politică. Salutat în SUA de Thomas Pynchon, *Omega Minor* e, după cum o numește autorul ei, „o carte de cercetător. Căci cercetarea nu înseamnă să găsești răspunsuri, ci să pui întrebări bune.”

Săgetătorul

● La Editura Fayard a apărut recent, cu ocazia bicentenarului, o pasionantă biografie semnată de Michel Lécureur: *Jules Barbey d'Aureville, săgetătorul*. Pasionantă, fiindcă autorul *Diabolicelor* a fost un personaj paradoxal și provocator. În noiembrie 1909, la 20 de ani de la moartea lui (a trăit între 1808 și 1889), Léon Bloy, care îi fusese prieten, îl caracteriza ca „indisciplinat ca o căpetenie de hoardă și rafinat ca o curtezană din Imperiul de Jos, a fost toată viața, din cap pînă în picioare, Fantezia însăși”. Dandy, monarhist, catolic, frondeur, el a fost, înainte de a se dedica literaturii, un jurnalist temut, cu articole polemice atît în domeniul politic, cît și în cel al criticii literare. Admirator al lui Byron, Balzac și Edgar Poe, nu-i plăcea deloc Flaubert, despre *Mizerabilii* lui Hugo scria că e „un roman sentimental-pueril” și denigra *Suflete moarte* de Gogol, acuzîndu-l pe marele scriitor rus că îl maimuțărește pe Rousseau și își ridiculizează țara pentru a face efect. Aceste atacuri – relevă biograful – i-au adus renumele de centaur săgetător, care se mîndrea cu faptul că i-a spus lui Baudelaire „După *Florile răului*, nu vă mai rămîne, logic, decât gura unui pistol sau picioarele crucii”. El însuși se supranumea Lord Anxious, spunea despre sine că e un cunosător al suavității răului, care nu scrie decât pentru a-și liniști angoasa și sumbra dezolare prin texte frenetice despre experiența profanării și parabole încărcate de sens metafizic: „Viața mă arde dar, ca o salamandă, trăiesc în acest foc”.

a c t u a l i t a t e a

Din poemele unui pictor Filip KÖLLÖ

„Surprins și prea prins între trei expoziții de anvergura: București, Sala ARTIS (Teatrul Național), Ploiești, Galeria Fondului plastic, Câmpina, Galeria particulară ALFRED, mi-am găsit cu greu timp pentru poezia – iubita mea, oază de meditații. Am nenumărate notițe schițate dar nedactilografiate. Mai nou, sănătatea suav subredă, lupta cu viciile de tot soiul (dar deseori am puterea să le înfrâng), apartamentul inundat de pânze *neîncheiate*, dezordinea... cât am putut eu s-o ordonez (mulțumesc Domnului), mama bolnavă și lumea greu de stăpânit în incursiunile ei verbale, deseale ieșiri din bârlog în mizerabilul cartier, pentru, cât de cât, a mai lua contact cu așa-zișii vecini, prieteni ciudați, amestecați și de nici o culoare spirituală. În tot acest foburg muribund nu răsare decât o singură revistă **România literară**, ce îmi este păstrată de o vânzătoare care nu înțelege nimic, nimic. Doar o țarancă expertă în xeroxare, xeroxându-mi poemele, pare entuziasmată până la exorcizare de titluri; atât. În schimb am izbutit să-mi pun la punct manuscrisul ce cuprinde 104 poeme publicate între 2005-2007 în 16 reviste literare din țară. Am găsit și o tipografie unde... șeful pare binevoitor în a-mi publica un volum. Evit prietenii scriitori, voi acționa singur, Dumnezeu știe... Dacă tot m-am hotărât să-mi public un volum, cine să-l îngrijească și să-l prefăteze?... În altă ordine de idei, Sfintele Sărbători de iarnă să vă aducă un pisc de sănătate, putere de muncă, fericire, enormă prosperitate (bineînțeles, aceste urări au în vizor și frumoasa dumneavoastră echipă și, nu în ultimul rând, blânde sărutări de mâini Doamnei Vladan. Cu sentimente îngerești, Filip Köllö.“

Am găsit cu cale să transcriu acest fragment de scrisoare, ce nu este mai veche de o jumătate de an și să aleg câteva poeme din ceea ce pictorul a scris și ne-a trimis în ultima vreme. Mărturisirile și poezia pictorului nu mi se par a fi deloc de rând, și apreciindu-le pe cele mai multe, le ofer spre lectură. Vremea trecând, iată, atât de repede, poate că cel mai bun lucru ar fi să ne grăbim cu sufletul nostru și produsele sale îngerești. (C. B.)

Premeditată, naivitatea incoerențelor

Scăpărător îmi scapă...

...ce-i această vocație academică?

Pe care-l admiram pentru simplitate nu mai e. Nu mai e, cum au dispărut și glasul tenace turturelelor în împerechere, alte și alte lecturi pe care le refuz, fuzionând nu ca HVB cu Banca Ion Țiriac, ci cu o sărăntoacă ipocrită sărăcie de rând... când eram mic mai stăteam și la rând, un gen de Anaconda între ghilimelele zăpezii pusă pe jar de urmele câinilor hămesiți.

Naivitatea incoerențelor e premeditată și-mi inculcă ideea că și el, nostalgicul țării ce-o duce de groaznică răpă, a doua zi s-au adunat din nou, fierbinți, înalții oameni de zăpadă, zăpezii îi stă mai bine pe bancomate, pe sacrificiul ultimului de urson al meu amor; și un gust de ultraultragiul! Un substituit subțire-Existența.

Sonore ultrasunete, apropiați-vă asemenea sirenelor de cafea ale aurorelor mele deplorabile, triste până-ntr-un transplant de magică măduvă, văduvă. Pe care-l admiram pentru simplitate nu mai e. Nu mai e zona de zăpadă de pe gesturile ingerului cu picioarele pudic flexate. Nu mai sunt telefoanele ei vesele velele velodromului zburător cu pinioanele pe cremalierul celor mai tragice baieuri.

Naivitatea incoerențelor e premeditată.

Matur turbat fin

Era în anul în care, inaccesibil, nu mă născusem.

Pe motiv că, o mărturiseam cu amărăciune supremă liber spre noua Insomnie îndreptându-mă matur turbat fin, urlam sau o spuneam din stând în fund pe pat-șoaptele somnului de semiveci, albaștri ochii asistentei deasupra mai trăiește, nu mai trăiește... cică-se! Încă două „ghivece“ cu perfuzii, încă o căsuță cu perfuzoare albastru-transparente, n-o vom abandona-căciula cu mulți ciucuri unuia i-o împărțasea.

De-a nu mă inoportuna... ce?!

E ca la nebuni, o macara galbenă, nu, nu sunt ciudați, sunt amestecați, ăla iar își decartează medicația cu țuica de sub pernă...

De ce-a ingenunchiat 'aia când i-a luat ăluia tensiunea, aha! – ca să tacă naiba o dată... Capriciul de-a face uitat echilibrul labil psihic și fizic, fac ceva pe terapia lor prin muncă, paroxism ameit, naiba mai duce eprubetele la laborator, laborios din părți. Cu o precauție a perfecțiunii ratate reproșându-mi psihologia tabu, iar se zbiară după țigări, du-le la gratii câteva și vezi să-ți inapoieze bricheta. Că doresc și nu voi mai dori nimic? Sprinten, propicele spirit, o ceașcă doar o ceașcă de spirt medicinal îmi dănuie, da, îmi dănuie aprins similară regretatei Doina Bujor, aceeași stea căzătoare, sublimă și de-o ușoară prospețime uriașă; oxigenul aerului nativ condiționat, relaxare sucombând, ori bând bând.

Era în anul conversației la saxofon în care, inaccesibil, nu mă născusem.

Tată...dulcele meu Fűhrer

Zăpada lumii grăbindu-se...

Mănâncă cu poftă noaptea din înserare unii-altora li se vinde un punct strategic cu cămașa ieșită din pantaloni și o rentabilă răceală pogoară de Jos spre sol, un apostrofat ultimatum: „Ajunge, ajunge!“ Li s-a năzărit de mahala și acolo își fac sumbrul veac de pulbere și cenușă gri. Din jurul țării lor, pe străzi umbla pe toate laturile negricioase fantome de var întocmind cu grădini suspendate-n spitale în hohote tencuite, mașini ale salvării de zăpada roz, de pe care n-a mai fost nevoie deasupra vaierul să-i stingă.

Mai latră porcul, dar intră peste ea. Într-o zi își va face bagajele și-l va părăsi. În centrul nopții asfințitul soarelui, dar dacă or să vină, pentru care să-i invidieze plapuma iernii, blocurile hidoase cu patru etaje și zgârâie-norii, clipa atacului cu unguentul pentru suflet clipa comodei întregi zile, îndoiala îndoită inefabila în alb de lebadă întrebare limpezi bulgări în limpedea iesle trage dintr-o „havană“ și leșină-n șezlong, tinere făcut chiar de-un bătrân, tinere făcut chiar de un mort inert, întins pe vechiul său pat verde Tată... dulcele meu Fűhrer. ■

Prin anticariate

Cărți pe apă

EL PUȚIN două tradiții (afară de *parler comme l'eau*, al coanei Chirița) leagă nemurirea limbii de întinderea apei: vaporul-biblioteca și cheirile cu cărți. Dacă primul pare o făcătură, înblinzind destinul, pe care nimeni nu-l poate prevedea, al răvașului trimis într-o sticlă, celălalt sînt o întâlnire naturală, cultura coborîta la țarm. Consacrate de malurile Senei, le-am reîntîlnit pe Rin, unde un vas botezat *Loreley* te plimbă în sus spre Düsseldorf și-n jos spre Bonn. În zarea apropiată, printre copacii prin care privești clădiri noi și vechi, biserici, grădini sînt, cel puțin la sfîrșit de săptămîna, rafturi cu cărți, lăzi cu reviste, ilustrate, scrisori. Cele mai multe vechi, altele din trecutul apropiat, ediții de doi-trei ani, citite și date mai departe. O copertă bleu – un bleu nefiresc, care nu are nimic în comun cu culoarea tulburată a Rinului – cartonată, cu o stilizare naivă a înclășărilor marinărești, e a unui *Moby Dick* în germană. Cartea unei singure povești, în oricare limbă ar fi spusă: a mărturiei care învinge marea. Cineva, unul din acei oameni pe care lumea nu pune preț, și-al cărui singur atu în ochii ei e tocmai ce are de zis, trăiește cu speranța și cu deziluzia unui fost camarad dintr-o altă plămădă, trăiește pentru ca ele să trăiască, împotriva neîncrederii condescendente care le înghite. Înfruntarea. fie și absurdă, poate să-l transforme pe cel obișnuit

să-și ducă zilele *en spectateur*. Să-l convertească și să-l oblige.

E morala unei alte cărți, mult mai subțire decît *Moby Dick*, deși ieșită aproape întru totul din ea, și beneficiind, în țesătura ei complicată de referințe și aluzii, de avantajele manierei compacte a post (post) modernismului. *Cititorul din peșteră*, de Rui Zinc, tradusă de Michaela Ghițescu și apărută la Humanitas, în *Cartea de pe noptieră*.

Un vapor plin cu cărți-momeală, condus de un căpitan pișcat de o manie, aidoma lui Ahab, purtînd, se pare, infirmități care nu se văd, dar care nu sînt cu nimic mai prejos de cele fizice, pomește în căutarea (la capătul căreia e vînătoarea) ultimului cititor, o „fosilă“ din Marea Uitării. Un uriaș hirsut și mizantrop pînă la canibalism – din necesitate – care, invers decît ursulețul cititor dintr-un basm oarecare, răsfoiește corăbiile în căutarea cărților.

Pe lînga el, printr-o ruptură de nivel care seamănă a tunelul timpului, sau a trecerea Alisei în Wonderland, se aciuește un mus care nimerise din greșeală și din curiozitate de mic pierde-vară pe corabia-capcană. Urmează cursul scurt de *hombratilis vita*, nu doar în umbra, la propriu, a peșterii, ci și în paza bună a unei biblioteci amestecate, făcute din cărți rătăcite pe marile lumii. Cele mai multe portugheze, dintr-un parti-pris scuzabil, și dintr-o veche deprindere de profesor de literatură – ceea ce autorul cărții este, vorba poetului, „pentru pîine, pentru lînte“ – cu fișele gata pregătite.

Visul, avînd aceeași fragilitate care dă savoare și vieții, și literaturii, fiindcă intensitatea e doar a lucrurilor care nu durează, nu ține mult. Echipajul își ajunge din urmă fiul rătăcit, și bunul salbatic exilat printre oameni morți (*primum vivere...*) și texte vii debarcă la o grădină zoologică.

Literatura de pe toate continentele e plină de minuni

ale perspectivei. Ce poate fi scriitor pentru ochii unora, puțini, din ce în ce mai puțini, e întru totul banal, bleg, în bălciul nostru cel de toate zilele. Probabil că, filă, la rîndu-i, din cartea aruncată pe ape, *Albatrosul* e cel mai la-ndemînă exemplu: „Poetul e asemeni cu prințul vastei zări/ Ce-și rîde de săgeată și prin furtuni aleargă./ Jos, pe pămînt, și printre batjocuri și ocări/ Aripile-i imense-l împiedică să meargă.“ (trad. de Al. Philippide). Nu altfel pățește Anibal Lector, o specie tot afit de improbabilă ca și Yeti, găzduit într-o groapă adîncă, dincolo de gratii, spre hazul poporului nătaflet, pentru care risul e forma supremă de apărare. Dintr-o vocație a senzaționalului, care nu ne este cîtuși de puțin străină, cum nu-i era nici „canalici de uliți“ de acum două secole, spectatorii l-ar vrea vorbind, bîguind ceva despre cărți pe care nimeni nu le citește, într-o limbă pe care, nu peste multă vreme, nimeni n-o să o mai folosească (într-adevăr, la ce ne trebuie cuvintele, cînd avem onomatopeele?). Nu o face, preferînd să vegheze, golem melancolic, desăvîrșirea vocației lui fîrzi de învățator: micul paj nu reține doar versuri și pasaje, gînduri despre ce merită și ce nu, dincolo de orice profit, ci află, în lumea intereselor schimbătoare, gustul afinităților electice. Gustul prieteniei, care face să merite libertatea. Convinș că a lasat în urmă o clonă care-și va ispăși complicitatea cu tristul cititor evadat, Anibal Lector dispăre undeva în mare. Ucenicul lui îi devine dublul nedespărțit, scriitorul. Nu se vor mai întîlni niciodată, dar vor spera, nesmintit, unul în altul. Ca-n epilogul unui roman de Fowles, „din nou de la capăt, pornim iar înspre larguri, pe-al mării cuprins, nestrăbătut, sărat, ce unul altuia, mereu, va să ne smulgă.“ Singura parîmă e, vai, literatura!

Simona VASILACHE

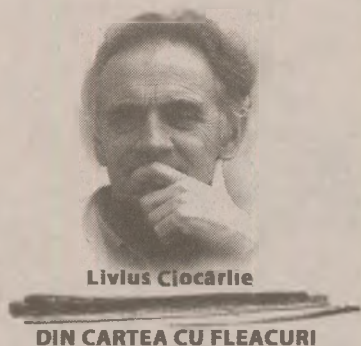
Cristian Teodorescu
LA MICROSCOP

Momente paralele. Pițurcă și Fatih Terim

AM aceiași comentatori care înainte de Euro 2008 profeteau că naționala noastră se va întoarce acasă fără nici un punct, îi cer acum capul lui Pițurcă pentru că n-a trecut de grupe. Chiar și o parte din echipă îl acuză pe același Pițurcă, după meciul cu Olanda, că ar fi mizat pe tactica unui „zero la zero”. Or, în acel meci, ceea ce am văzut eu, la televizor, a fost o echipă a României lipsită de energie care nu lega jocul decât pînă la mijlocul terenului. Nimeni nu-și mai amintește, se pare, că în primele două jocuri din grupă ai noștri au alergat mai mult decât adversarii lor, ca să nu ia gol. Cu italienii au fost în stare să mai joace și în atac. Iar penalty-ul ratat de Mutu ar fi putut la fel de bine să-i trimită pe italieni acasă și să ducă mai departe trupa lui Pițurcă.

În partida cu Olanda, echipa noastră nu-și revenise fizic, de unde și acuzațiile că n-am fost în stare să profităm de „invitația” portocaliilor de a-i învinge. În cea de-a doua repriză, cînd Pițurcă a făcut schimbări pentru a întări atacul, am luat două goluri pentru că n-am mai putut să alergăm și pentru faza de atac, dar și pentru a nu lua goluri. Dacă nu l-aș fi văzut pe Pițurcă dînd din mîini ca să-i trimită pe ai noștri la atac, aș fi înțeles dorința comentatorilor de a-i lua gîtul. Dar cînd una cere antrenorul și cu totul altceva pot jucătorii, ce-i mai poți spune lui Pițurcă? Din cîte țin minte, nimeni nu l-a acuzat că ar fi lăsat acasă mari nume care ar fi putut face și drege la Euro. Nimeni nu i-a scos ochii după meciul cu Franța că a jucat la meci nul, iar dacă îmi aduc bine aminte, la sfîrșitul partidei cu italienii, odiosul Pițurcă de azi era cîtat drept un mare inspirat al fotbalului european. În mecanismul fragil care a fost echipa României la Euro nimeni n-a pierdut vremea să analizeze cît au contat accidentările și eliminările din tabăra noastră, pentru că ceea ce ne-a interesat după aceea a fost capul lui Pițurcă. Pentru tratamentul la care i-a supus pe ziaristii români, înainte de a fi obligat să le deschidă porțile, înțeleg ranchiuna corespondenților noștri care au văzut cum confrății lor din străinătate aveau voie să discute cu jucătorii naționalei. Nu e un secret pentru nimeni că în Pițurcă mustește mitocănia, dar să nu confundăm relațiile sale aproape infecte cu jurnaliștii din România cu performanța lui la Euro, cîtă a fost. Cu doar patru, cinci jucători cu pretenții europene, dintre care unul e portarul, iar în rest cu băieți care nu reușesc nici să se recupereze fizic după două meciuri, Pițurcă ar fi trebuit să fie întîmpinat la București ca un erou, nu să i se ceară capul.

Fatih Terim le-a spus turcilor săi după ce au luat gol în ultimele minute ale prelungirilor meciului cu Croația: „Luați mingea din poartă și dați-le gol!” Jucătorii lui, care mușcau iarba cînd au primit acest îndemn fără nici o schemă tactică, s-au ridicat de la pămînt și din abisurile disperării și au băgat mingea în poarta croaților. Nu văd aici un miracol, ci efectele unei excelente pregătiri fizice care le-a dat voie turcilor să fie mai buni și decât croații, și decât suedezii în final de meci și care a făcut din Fatih Terim un magician care și-a electrizat elevii cu bagheta. Or, cînd Pițurcă a făcut și el semn cu bagheta, a părut caraghios, ca și cum ar fi încercat să dirijeze o orchestră care nu mai putea să cînte. ■

Livius Clocărie
DIN CARTEA CU FLEACURI

AM REUȘIT cu brio. Am vorbit cu patos, în franceză, unei săli arhipline în care, dacă nu s-o fi rătăcit vreunul, nimeni nu cunoștea acest idiom. (Unde ești tu Rivarol?) În condițiile date, concurenții n-au putut să afle că i-am băgat în buzunar. Există oameni care nu aud, dar măcar ascultă. Așa sunt eu. Alții poate aud, dar nu ascultă. Vorbesc numai ei.

Probabil că ai nevoie de un ritm egal de activitate sau de inactivitate, îmi spune T, vîzându-mă atît de îngîrădit și de protestatar. Aleg varianta a doua, spun. De fapt, are dreptate. Cînd aveam ore multe, trăgeam la jug fără să dramatizez. Cînd aveam puține, mă îngrozeau. Așa și acum. De la o vreme, M.N. își plătește taxele computerizat. Într-o zi primește un anunț: n-ai plătit gazele, prezentați-vă la filiala noastră de pe Calea Giurgiului (el locuiește pe lângă Lipscani). Se duce. Oamenii recunosc imediat că au greșit. În ziua următoare, un vecin vede lucrătorii de la gaze venind dinspre apartamentul lui. Chestionați, răspund: „I-am tăiat gazele lui N. —Păi, vîd că de la mine veniți. —Nu sunteți domnul N.? —Nu. —Înseamnă că am greșit. —Desigilați! —Nu se poate, am scris procesul verbal. —Și eu ce mă fac? —Vă duceți pe Giurgiului.” Omul se duce. Acolo se admite fără probleme că s-a greșit. „În 24 de ore aveți gaze. —Cum, în 24 de ore? Am copil mic.” După cîteva ore, gazele pornesc. A doua zi, altă echipă. Tot la vecin. Telefon pe Giurgiului: „—Ce faceți, sunteți pebuni? Iar mi le-ați închis.” Oamenii nu sunt nebuni, dar au greșit. „—Și acum o luăm de la cap? —Știți ce? Desigilați dumneavoastră, că nu e complicat.”

Ambiția mea a fost să scriu cărți care să nu folosească nimănui. Cred că am reușit.

Brusc, cel mai bun prieten s-a dovedit a nu fi decât un bun amic.

Au fost cîteva săptămîni, anul trecut, cînd am putut să stau și să privesc în gol. S-au isprăvit.

Ce nu par să observe preoții artelor de consum este că trebuie să fii rafinat ca să te bucuri, fără să dai în gropi, de kitsch.

Cînd s-au lansat tezele din iulie, tocmai stătea să-mi apară un volum experimental. Într-una din „proze” procedasem în felul următor: alesesem din bibliotecă, la întîmplare, cărți și, răsfoindu-le, alesesem, biziindu-mă pe auzul literar, cîte o frază potrivită cu alta, din alt volum. Din cauza tezelor, nu s-a putut publica (iar dactilograma s-a pierdut). Astăzi, aș fi un precursor, dacă nu chiar un întemeietor. Și un caraghios. Cu asta nu vreau să-mi bat joc de o pagină, delicioasă, a lui Groșan, compusă în același mod. El a făcut-o cu umor. Eu, postmodernist cu suflet de modern, mă luasem în serios.

Ce vrea autorul de jurnal? „Vrea să arate cum este el cînd nu scrie, ce gîndește atunci cînd nu gîndește, ce anume citește cînd nu se poate concentra” (Adam Zagajewski). Punct ochit, punct lovit, vorba gradaților cînd ne învățau cum să ne apărăm țara în războiul întregului popor. Deși, să fim drepti, eu altceva vreau să arăt: cum scriu atunci cînd reușesc să scriu, cum gîndesc cînd reușesc să gîndesc, ce citesc cînd reușesc să citesc.

În viața adevărată intră tot ce ține de irepresibil. De obicei, agresivitate și voință de putere, dar și, alteori, bunătate și putere de sacrificiu. La mine, neliniște și tendința de a fi inert. Ajung la paradoxul: trăiesc cînd vegetez. Mai trăiesc cînd glumesc pe socoteala a ce trăiesc.

Doi oameni apropiați mi-au produs ceva ce ar fi trebuit să fie mari dezamăgiri. Constat că nu sunt

foarte dezamăgit. Deci nu-mi sunt chiar așa de apropiați. Deci nu aveau aveau motiv să-mi producă acele „mari dezamăgiri”.

Citesc puțin din ce se scrie, cărți întregi mai deloc, totuși atît cît citesc îmi ajunge ca să percep un sunet nou, față de care al meu e academizant. Deși, ținînd seama de cît sufăr și cît mă vait, aș putea fi o bună poetă douămiistă. Din păcate, nu sunt destul de lesbian.

Sunt un om terminat, mi-a spus cineva, încă tînăr, după ce primise, una după alta, două lovituri. Eu nu sunt un om terminat. Sunt neterminat. Început și neterminat.

T urcă și urcă. A ajuns la 240.

Mă răsfaț fiindcă altă treabă n-am.

„Generația expirată”? Bine zis. Mă înscriu. Se dă ceva?

Mediocritatea e necesară într-o cultură cînd își găsește locul potrivit.

Acum i-a venit rîndul lui Lucian Raicu. Totul mi se pare din ce în ce mai lipsit de sens.

Istanbul. Animație potolită, voioasă, în bazar. Fata care ne conduce intră într-un magazin, să mulțumească pentru o haină ajustată, trimisă prin șofer. Cînd află de prezența noastră afară, patronul ne poartă la un ceai (mult mai răspîndit decât cafeaua „turcească”, am constatat). Omul strălucește de inteligență. Serviabil, deloc servil. Atenț cu noi, e atent și la ce se întîmplă în magazin. Dacă n-aș ști că-i turc, aș zice că-i evreu, îi spun lui T. La urmă aflăm: e sefard.

Turcii, deloc frumoși, mai mult scunzi, vîjnoși, destul de posomorâți. Nu privesc în ochii femeilor, dar le cedează imediat locul în metrou și în tramvai. Gata să te ajute. Sar mai mulți să mă ridice cînd o mașină mă trîntește, fără urmări, pe trotuar.

Străzi vechi nu găsesc decât în Fanar. Acolo, ce-a mai rămas din palatul lui Cantemir. Un veceu... Decît să ne grozăvim atîta, mai bine am pune mîna să-l restaurăm.

Nu-mi place să mă prefac că mă pricep la ce nu mă pricep. Și la ce mă pricep?

Niciodată, mai mult decât la Istanbul, n-am trăit mai bine pe banii statului, fără a fi obligat decît de a mă face de răs.

Dintre femei, cel mai mult mi-a plăcut o doamnă coborâtă dintr-un automobil negru, în mîna cu mobilul negru pe care-l aplica, în dreptul urechii, pe țesătura neagră care o drapa de sus pînă jos. I se vedeau numai ochii și o jumătate de nas.

Îmi îmbatrînește rapid interesul. Sufăr de Alzheimer cultural.

Cartea *decrepitudinii* ar fi titlul cel mai potrivit.

Eșecul și dezamăgirea sunt bune conducătoare de decrepitudine. Cine se simte bine în pielea lui nu are timp să se gîndească la neînsemnătatea de a fi.

Cînd un articol depășește nivelul bărfei sau al comentariului impresionist, constat mai întîi că nu mă interesează și după aceea că nici nu-l înțeleg.

Nu sunt în stare să sufăr cînd se întîmplă ceva grav. Pe urmă, tristețea se acumulează și mă pune la pămînt. Acum, Lucian Raicu. Și tot șirul dinaintea lui.

Nu suport frigul, foamea, nici vinul roșu pe stomacul gol. Sunt un cloșard în suflet, nu pe culcușul de carton.

E tot mai clar că mintea mi-a rămas în secolul trecut.

Dactilografiez o pagină în care anunț moartea unui V.I. Păream să-l cunosc destul de bine. Spuneam: afabil, generos, elegant. Nu știu cine poate fi.

Seară amicală animată. Contribuția mea: cinci intervenții, dintre care trei nu s-au auzit. ■

In memoriam Monica Lovinescu

Revista APOSTROF (nr. 5, 2008) publică un medalion „In memoriam Monica Lovinescu”, din care Cronicarul a ales articolul semnat de politologul Vladimir Tismăneanu („Etica neuitării”): „O spun cu deplină responsabilitate – în cultura românească a ultimelor cinci decenii, Monica Lovinescu a fost cea mai bună cunoscătoare, exegetă, analistă a fenomenului comunist. A pledat ca nimeni altcineva pentru demontarea și demistificarea pretențiilor ideologice ale totalitarismului comunist. A surprins legăturile de adâncime, infraraționale, dintre comunismul românesc (și nu numai) și variile încarnări ale fascismului. Când regimul comunist a îmbrățișat temele, fantasmele și obsesiile extremei drepte interbelice, făcându-le ale sale, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au scris pagini magistrale despre geneza a ceea ce, mai târziu, am diagnosticat drept barocul fascisto-comunist. Atacurile împotriva ei din zona xenofob-stalinoidă (E. Barbu și echipa sa de trîmbișași neotribaliști) dădeau măsura unei lupte care a continuat și după decembrie 1989: aceea dintre susținătorii modernității politice și estetice, pe de o parte, și partizanii unui autarhism de sorginte colectivist-etnicistă care a făcut afîta rău culturii românești în perioada interbelică.”

Părerea unui „tînăr critic”

În revista STEAUA nr. 4, bătrînul Cronicar a tresărit la titlul „Ucișagii de bătrîni” sau cum se cumîntește o generație și apoi a citit cu interes eseul lui Andrei Simuț (care a obținut unul din premiile noastre pentru debut). Pomînd de la constatarea că actualitatea literară românească din ultimii 18 ani cristalizează trăsături ale epocii postbelice americane, criticul explică influențele peste decenii prin „prăbușirea sau declinul accelerat al unui sistem de valori dominant, coercitiv, inhibant, așa cum este modernismul târziu european pentru cultura americană a anilor '40 și neomodernismul românesc al anilor '60. Prăbușirea unui astfel de sistem rigid generează o atmosferă de febrilitate a răzvrătirii, detabuizării /.../ și refuzul valorilor canonice”. Proza reflectă cel mai bine toate analogiile româno-americane. Dacă în anii '90 – scrie Andrei Simuț – prozatori precum Al. Ecovoiu, Dan Stanca, Daniel Bănuțescu, Mircea Cărtărescu, Nicolae Strimbeanu, Radu Aldulescu, Petre Cimpoeșu, Bogdan Suceavă scriau romane axate „pe o combinație între apocalipsa parodică, teoria conspirației, vizionarism, scenariul milenarist și o hermeneutică paranoică” (precum Pynchon, Vonnegut, John Barth sau Don DeLillo), acum genul, în ciuda unor prelungiri, pare oarecum epuizat, și fiindcă e dificil de scris. Mult mai facile sînt rețetele „fracturiste”, însă toate aceste romane sînt ancorate „într-o perspectivă unică (cea a autorului-narator-personaj principal), un discurs perfect omogen, nefisurat de nici o mutație sau schimbare de ritm. Aspectele disparate ale realului se topesc într-un amalgam menit să construiască portretul atitudinal al emițătorului. Adrian Șchiop, Ioana Baetica, Ionuț Chiva, Alexandru Vakulovski și alții aspiră să scrie cartea generației lor, să schițeze imaginea-tip a nonconformistului, dar încercările lor nu fac decât să serializeze același tip de discurs și de personaj. La fel ca pentru șaizeștiștii americani, esențială este atitudinea autorului-narator-personaj. Figurile care mai apar (prea schematic pentru a fi numite personaje) intră în teritoriul ficțional în măsura în care posedă o atitudine îndeajuns de în răspăr față de lume. Romanul-cult din care derivă toată această proză este *De veghe în lanul de secară*, nu întâmplător best seller al librăriilor. Acești prozatori par a fi ieșit din mantaua lui Salinger, după cum personajele lor sunt imagini în oglindă a lui Holden Caulfield. Definitiv devine deci nu tehnica de

ochiul magic

a scrie, ci stilul de a trăi, modul de a afișa/mima autenticitatea, nu abilitățile literare”. O tendință viabilă - reprezentată de Filip Florian, Răzvan Rădulescu, Dan Lungu, Bogdan Suceavă, Florin Lăzărescu, Lucian Teodorovici, Sorin Stoica – e cea a prozatorilor de vocație, care știu să construiască și să povestească. Cel mai semnificativ pentru efortul de obiectivare al lui Andrei Simuț e capitolul final al eseului, *Ratarea revoltei*, în care observă că „discriminarea pozitivă a tinerilor”, intrarea lor timpurie în cîmpul vedetismului cultural, faptul că „au gustat din plin din fructele succesului înainte de a apuca să-și scrie cărțile relevante” le-a domolit avîntul polemic. „Rapid declarați copii teribili ai literelor române, investiți cu o înaltă misiune de a elibera cultura română de vestigiile vechiului sistem, revolta care a definit inițial profilul generației se dizolvă în mod previzibil /.../ O posibilă rețetă a succesului ar suna astfel: dacă ești poet, scrie ca Dan Sociu, dacă ești cronicar literar, scrie doar cronică negativă, cu tentă de pamflet, dacă ești prozator, adoptă neapărat combinația sex/umor negru/blazare/ subiect senzațional (sau optează pentru o variantă) redată într-un stil plat, pe înțelesul tuturor. Și să nu lipsească recomandarea «tînăr scriitor»...”

Cu mouse-ul prin cultură

Conștient de lucrurile de îmbunătățit în propria ogradă electronică (măcar e adusă la zi, ceea ce, veți vedea, nu-i puțin lucru...), Cronicarul s-a pornit să exploreze sfertul stîng al paginii ROMÂNIA CULTURALĂ, unde sînt înșirate, alfabetic, legături spre site-urile mai tuturor revistelor culturale de la noi. Pentru ALTITUDINI – cu un site, altminteri, frumos și funcțional – timpul s-a oprit în iulie 2007, la numărul 17. Revista, evident, continuă să apară. Un cititor de la distanță n-ar bănuia-o...

CULTURA a rămas și ea pe la sfîrșit de februarie, iar încercarea de-a deschide un articol din sumarul numărului te trimite, dereglînd cine știe ce fire, la un alt sumar, cu două săptămîni mai vechi. Și nu mai înțelegi nimic! Dacă te iei după link-urile aliniate, îmbietor, sub titlul revistei, riscul de-a te rătăci e și mai mare. Știm, cultura e o junglă, dar puțină organizare nu strică niciodată!

Un link promițător, spre POEZIA, deschide o fereastră cu... anunțuri prin Google, și nimic mai mult. TOMIS, cu un sumar oricum destul de greu de citit, într-o fereastră prea mică pentru toată lista – și operațiunea scroll down, over and over nu ne face, neapărat, plăcere, e și ea în ianuarie 2008. Ca să nu mai vorbim de anunțul cu

40 de ani de apariție la Constanța, din iulie 1966 în iulie 2005. Foarte frumos, dar a trecut. De mult!

Să nu fim întru totul cîrcotași. Sînt și site-uri actualizate și bine făcute (OBSERVATOR CULTURAL, DILEMA VECHE, Revista 22, și încă), semn că, pentru unii, marketingul intră pe terenul interzis al literaturii. Pînă la urmă, nu știi la ce se uită lumea. Iar cititorii ocazionali, care deschid un site din cine știe ce greșeală, le place, revin și – sperăm prea mult? – rămîn fideli unei reviste al cărei nume, pînă ieri, nu le spunea nimic, nu sînt de tratat cu refuz. Dimpotrivă.

Atac electronic

Noi întîmplări tragicomice cu ministrul Educației, dl Cristian Adomniței, relatează EVENIMENTUL ZILEI în numărul din 24 iunie, sub titlul, nu prea măgulitor, „Abramburiței” da foc Bacului. (Pentru cine nu știe, Abramburica era numele de alint al presei pentru fostul ministru, dna Ecaterina Andronescu.)

Ce s-a mai întîmplat? Nimic deosebit pe ogorul învățămîntului nostru... Ca în fiecare an, s-au aflat subiectele la Bacalaureat, în urma unor „scurgeri de informații”. Bine, bine, dar subiectele la Bacalaureat au fost postate pe internet, prin grija domnului ministru, cu mai multă vreme în urmă. Ce mai putea, deci, să se scurgă dat fiind că totul devenise deja public și fusese mediatizat cu asupra de măsură? Dl Adomniței e destul de confuz. Într-o primă declarație, se arată indignat împotriva acestor „practici nenorocite” și amenință cu rigorile legii: „vinovații vor plăti cu vîrf și îndesat”. Avem un adevărat convocator: „Am anunțat serviciile de securitate, direcția criminalitate informatică și Parchetul General”. Pînă să intervină însă serviciile, criminalitatea și Parchetul, dl Adomniței își schimbă declarațiile și țintele. Într-o intervenție la REALITATEA TV, ministrul spune că e vorba de o serie de atacuri informatice asupra site-ului Ministerului, al căror autor a fost deja identificat. Una peste alta, memorabila rămîne o altă zicere a domniei sale: „Bănuiala planuiește în primul rînd asupra centrelor de examen și a inspectoratelor școlare”.

Atacul electronic pare să fi afectat însuși hard-ul domnului ministru. Astfel că, dacă bănuiala planuiește asupra centrelor de examen, dl Cristian Adomniței planează, vai!, pe deasupra învățămîntului românesc.

Cronicar

După alegeri, o emisiune cu dl Tatulici. Moderatorul îl întreabă pe dl Bogdan Olteanu: „Ce ne puteți spune despre rezultatele alegerilor? Partidul dv. e pe scut sau sub scut?” Mic moment de derută, după care dl Olteanu anunță fericit: „Pe scut, cu ambele picioare pe scut. Am învins în... etc.” Ciudat, dl Tatulici zâmbește oarecum, dar nu-l corectează pe dl Olteanu, nu-i spune că a fi pe scut, mai ales „cu ambele picioare” înseamnă a fi nici mai mult nici mai puțin decât mort. Sub scut e cel care a rămas în picioare, care se întoarce sănătos dintr-o bătălie, pe scut e trupul neînsuflit purtat de alții. Nu întotdeauna să fii sus și peste e de bine! (LP.)

ZIRKON

ZIARE, ZI DE ZII

Abonamente 2008

România literară

Talon de abonare începînd cu

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 40 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 70 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 140 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Începînd cu 1 ianuarie 2008 abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media!
Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu nr 6, sector 2, București, 022195. Tel.: 255.19.18, 255.18.00.
Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul:
RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.
Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.
Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămîne valabilă adresa: dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația România literară, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

